

INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

Postal Regd. No. CHD/0081/2015-17

Date of Publishing : 24/06/2017
Page No. from 1 to 68
Date of posting 30/06/2017
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਜੁਲਾਈ 2017

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ, ਜਿਸ ਡਿਠੇ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਤੇਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਜੁਲਾਈ, 2017
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 9417214391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੋ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-599-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818

ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)

ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :

ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) , ਫੋਨ : 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਮੋਬਾਇਲ : 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98786-95178, 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਡ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ) ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ	-	98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ	-	94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	-	98728-14385
		98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ	-	94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ	6
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
3.	ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ	11
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	15
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ-ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ	
20		
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ	29
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
7.	ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ	31
	(ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)	
8.	ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ	41
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
9.	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ - ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ	45
	ਸ. ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ	
10.	ਨੌਂ ਰਤਨ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ	49
	ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ	
11.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	54
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
12.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ	58
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	
13.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	61
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
14.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	63

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗ ਵਿਚ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮਝ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਹੀਉਂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁੰਗੇ ਦੀ ਮਠਿਆਈ ਵਾਲੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਚੁੱਭੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਨੇ ਹੀ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗੇਗਾ। ਚੁੱਭੀ ਲਾਏ ਬਿਨਾਂ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਅੰਬ ਦੀ ਕੈਲੋਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਬ ਚੂਪ ਕੇ, ਚੱਖ ਕੇ ਖੁੱਝਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਅੰਬ ਦੇ ਚੱਖ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਰੱਬੀ ਇਲਹਾਮ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰਥਿਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣ ਵਿਚ ਕਦਾਚਿਤ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੀ ਸਮਾਜ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਲਿੰਗ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਮਿਟ ਕੇ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ, ਬਰਾਬਰਤਾ, ਸਵੈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨਤਾ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੁਲਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਝਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਕੱਟੜਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨੀ, ਅਸਹਿਣਸੀਲਤਾ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਕਲਾ-ਕਲੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਜਨਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਨਾਸ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸਾਕਾ 'ਈਰਖਾ' ਵਰਗੀ ਖੋਟੀ ਅਲਾਮਤ ਦੀ ਉਪਜ

ਸੀ। ਇਹ ਈਰਖਾ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਈਰਖਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਈਰਖਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਈਰਖਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਘਰੇਲੂ, ਭਾਈਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਈਰਖਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਬਾਣੀ ਕੇ ਬੋਹਿਥ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਣੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਚੰਦੂ, ਕਾਨ੍ਹਾ, ਪੀਲੂ, ਛੱਜੂ, ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ, ਸ਼ਰਹੰਦੀ, ਸੁਲਹੀ ਖਾਂ, ਸੁਲਭੀ ਖਾਂ, ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਂ, ਬੀਰਬਲ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਕਾਫਰ ਤੇ ਮੋਮਨ ਵਾਲੀ ਵਿੱਥ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਢਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸਾਡੇ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗਾ ਹਿਰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਰਗਾ ਹਿਰਦਾ ਤਾਂ 10 ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾ ਕੇ ਕੋਈ ਅਭਿੱਜ ਵਾਪਸ ਆਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਚੁੱਭੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਭਿੱਜ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਭਿੱਜ ਕੇ ਹੀ ਪਰਤੇਗਾ। ਇਥੋਂ 'ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥' ਵਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਮੈ ਮਫੂਲੀ ਕੈਸੇ ਅੰਤੁ ਲਹਾ ॥' ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੀਮਾ ਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਅਸੀਮ ਹੈ, ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੁਲਾ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮੰਨੀਏ, ਪੂਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹਨ -

ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 10 'ਤੇ)

ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥

(ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 16 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ)

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ਪ
ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਫਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁਢ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥
ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪੁਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ ਸੰਮੁਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੋ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥
ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਪਦ-ਅਰਥ = ਸਾਵਣਿ - ਸਾਵਣ ਵਿਚ। ਸਰਸੀ = ਸ+ਰਸੀ, ਰਸ ਵਾਲੀ, ਹਰਿਆਵਲੀ। ਕਾਮਣੀ = ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਚ ਰੰਗਿ - ਸੱਚੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਆਧਾਰੁ - ਆਸਰਾ। ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ - ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ। ਦਿਸਨਿ-ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਫਾਰੁ - ਸੁਆਹ॥ ਸਾਧੂ - ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਲਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸੰਤ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਹਰਿ ਜਨ। ਪੀਵਣਹਾਰੁ - ਪੀਣ ਜੋਗਾ। ਵਣੁ ਤਿਣੁ - ਜੰਗਲ ਦਾ ਘਾਹ, ਬਨਸਪਤੀ, ਰੁੱਖ ਆਦਿ। ਮਉਲਿਆ - ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ। ਕਰਮਿ - ਮਿਹਰ ਨਾਲ। ਮਇਆ - ਦਇਆ। ਸਬਦਿ - ਸਬਦ ਰਾਹੀਂ। ਉਰ - ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਅਰਥ -

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥

ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਸੁੱਕ ਕੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਰਿਆਵਲ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆਂ ਜੇਠ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਣ (ਜਿਸ ਕੇ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ)। ਹਾੜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਤਪਸ਼ ਜੇਠ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਾੜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਾਂਗ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-

ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ। ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਹਾੜ ਦੇ ਭਖਦੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਆਸਾੜੁ ਤਪੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ਨ ਜਿਨਾ ਪਾਸਿ) ਏਹੋ ਤਪਦਾ ਹਾੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਆਸਾੜੁ ਸੁਹੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸ)

ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਤਪਸ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਰਖਾ ਕਾਰਨ ਸੋਕਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਖਿੜ ਕੇ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜੀਵ ਜੰਤ ਸਭ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸੁਖਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਉਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਰਿਆਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਮੀਂਹ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਨਿਖਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਮੁਰਦੇ ਹਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਉੱਠਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤੜਪ ਰਖਦੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਪਤੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਐਸਾ ਸੱਚਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮਨ ਐਸੇ ਸੱਚੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੰਗ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਰਾਮ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਉਤਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੯੪

ਰਾਮ ਰੰਗ, ਨਾਮ-ਰੰਗ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਰੰਗ ਜਦੋਂ ਹਰਿ-ਜਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ, ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਅਨਹਦ ਸੰਗੀਤਕ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਅਕਹਿ-ਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੈ -

ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥
ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹ ਲਾਗੈ ਦਾਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੦੮

ਇਸ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨੂੰ ਚਲੂਲ - ਅਤਿ ਗੂੜਾ ਲਾਲ, ਅਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਰਸ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮੁੜ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲ ਭਏ ਹੈ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਮਜੀਠਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੧੨

ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਛਾਰੁ ॥

ਵਿਪਰੀਤ ਸੱਚੇ, ਮਜੀਠੀ, ਪੱਕੇ ਚਲੂਲੀ ਰੰਗ ਦੇ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਝੂਠਾ, ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਤੇ ਕੱਚਾ ਹੈ, ਨਾਸਵੰਤ ਤੇ ਨਿਕੰਮਾ (ਛਾਰੁ) ਪਿਆਰ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਧੋਖਾ ਤੇ ਛਲਾਵਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰਕ ਝੂਠੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਗੋਚਾ ਹੀ ਵਿਗੋਚਾ ਹੈ, ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਖੁਆਰੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਹਾੜ' ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ -

ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਮਾਣਸ ਸੰਦੀ ਆਸ ॥
ਦੁਯੈ ਭਾਇ ਵਿਗੁਚੀਐ ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੋਹ-ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ-

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥
ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੩

ਜੀਵ ਦੀ ਇਹੋ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਾਇਕ-ਖਾਣ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਘੋਰ-ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਿਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਅਧੂਰੇ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਵਿਨਾਸੀ ਸੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੁਖ-ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੱਚੇ ਸਦੀਵ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੂੜੇ ਸੁਆਦ ਤੁੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਚਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੱਚੇ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਅੰਦਰ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਇਕ ਖੇਡ ਛਲ-ਭਰੀ ਅਤੇ ਹੇਚ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮਨਮੋਹਣਾ ਰੰਗ ਕੂੜਾ, ਝੂਠਾ, ਵਿਨਾਸ਼-ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼-ਭਰਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਛਾਰੁ)

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥

ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਸੁਹਾਵਣੀਆਂ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦੀ ਆਤਮਕ-ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੁੰਦ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬੁੰਦ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਪੀਂਦਾ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ, ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਹੋਏ ਗੁਰੂ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜਿਨ ਵਡਿਆਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੇ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੩੮

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਦੀ ਚੇਟਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਮੀਠਾ ਜਗਿ ਨਿਰਮਲ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪਾਈਐ ਜਨ ਕਉ ਧਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੫੯

ਹਰ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਗਤ - ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਸੰਤ, ਸਾਧੂ, ਹਰਿ ਜਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਣੀ ਸੁਖਮਨੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਗੋਚਰੁ ਮਿਲੈ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਆਵਹਿ ਬਸਿ ਪੰਚਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੧
ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਭੁੰਚਾ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰੈ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਰਪਰ ਨਿਸਤਰੈ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲਗੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨
ਸਾਧੁ ਕੈ ਸੰਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥
ਸਚੁ ਵਾਪਾਰੁ ਕਰਹੁ ਵਾਪਾਰੀ ॥
ਦਰਗਹੁ ਨਿਬਹੈ ਖੇਪੁ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਮਤਿ ਪੂਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ॥
ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਉਧਰਤ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ॥
ਅਮਰ ਭਏ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇੰਜ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਧੁਰ ਅੰਤਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਵਿਚ ਅਨਹਤ ਨਾਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਵਿਸਮਾਦ-ਜਨਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥

ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥

ਸਗਲ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਏਕਸੁ ਘਟ ਮਾਹਿ ॥

ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਹਿ ॥

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥

ਸੰਤ ਜਨਾ ਸੁਨਹਿ ਸੁਭ ਬਚਨ ॥

ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਨ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

"ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥" ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਟੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ ਸੰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੈ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਉਹ ਆਪ ਹਰ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਦੀ ਛਹੁ ਨਾਲ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ, ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੰਗਲ, ਪੌਦੇ, ਘਾਹ ਆਦਿ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਹੋ ਕੇ ਨਿਖਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਝੁਮਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭੀ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਹਿਕਮਤ, ਹੁਜਤ, ਚਤੁਰਾਈ, ਸਿਆਣਪ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥

ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ

ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਆਕਾਰੁ ॥

.....

ਕੁਦਰਤਿ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਕੁਦਰਤਿ ਧਰਤੀ ਖਾਕੁ ॥

ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੪

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥

ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਆਮੀ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ, ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਸ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ, ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ ਉਹ ਆਪ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਉਸ ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਸਜਾਵਟ ਹੈ, ਨਿਖਾਰ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਅੰਦਰ ਤੜਪ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਮਨ ਤਨ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਾਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ-ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਤਪਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲਾ ਨਿਹਾਲ-ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੋਇ ਸੁਣੰਦੜੀ ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਾ ਨਾਮੁ ਜਪੰਦੜੀ ਲਾਲੀ ॥

ਪੰਧਿ ਜੁਲੰਦੜੀ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰੁ ਠੰਢਾ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੪

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਲੋਚਾ ਤੜਫ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਿਲਾਪ ਤਾਂ ਉਸ ਪਰਮ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ (ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ), ਨਦਰ ਹੈ, ਕਰਮ ਹੈ। ਨਦਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਦੁਬਿਧਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਆਤਮ-ਪਰਮਾਤਮ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਇ ॥

ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਵੈ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੈ ਕਰੈ ॥

ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੬੧

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਉਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨
 ਆਪਣੀ ਬਲ-ਬੁੱਧੀ ਉਪਰ ਮਾਣ ਹਉਮੈ-ਬਿਰਤੀ ਹੈ
 ਜੋ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ।
 ਪਰਮੇਸ਼ਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਇਆ-ਮਿਹਰ
 ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜੀਵ ਜਗਤ
 ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ
 ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁੜ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ,
 ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ
 ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਸਦਕੇ,
 ਬਲਿਹਾਰਣੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ
 ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ -

ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥
 ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੭

ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆ ਦਾ, ਮਿਲਾਪ ਦਾ, ਸਫਲ ਯਾਤਰਾ ਦਾ
 ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੈ? ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ, ਮਿਹਰ, ਨਦਰ ਸ਼ਬਦ
 ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
 ਜੀ ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ
 ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥

ਹੇ ਹਰੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰ,
 ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
 ਕਰ, ਮਨ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜਣ ਵਾਲੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ
 ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 38ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਐਸੀ ਸੱਚੀ
 ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਤ, ਧੀਰਜ, ਉੱਚੀ ਮਤ,
 ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ, ਗਿਆਨ, ਘਾਲ ਕਮਾਈ (ਤਪ ਤਾਉ), ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ
 ਰਾਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ
 ਬਰਕਤ ਸਦਕਾ ਮਨੁੱਖ ਸਚਿਆਰਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ
 ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥
 ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ ॥
 ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ ॥
 ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ ॥
 ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਪਰ ਇਹ ਘਾੜਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਉਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ, ਨਦਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ
 ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
 ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥

ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ (ਜੀਵਨ)
 ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਸਫਲ ਤੇ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੈ
 ਜੋ ਸੁਹਾਗਣੀਆਂ ਹਨ, ਸੱਚੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਰੂਪੀ ਗਲ ਵਿਚ ਰਾਮ-ਨਾਮ
 ਰੂਪੀ ਅਮੋਲਕ ਹਾਰ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਹਾਈ ਆਪਿ ਭਏ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ਬਿਖੁ ਕੇ ਦਿਵਸ ਗਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੮

ਅਰਥਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਗਲ ਵਿਚ ਰਾਮ
 ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਰ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ
 ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ
 ਹੈ -

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਮੈ ਗਹਿਓ ਜਾ ਕੈ ਸਮ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਸੰਕਟ ਮਿਟੈ ਦਰਸੁ ਤੁਹਾਰੋ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ
 ਵਸਤੂ ਇਸ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨੂੰ
 ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਵਾਗਵਣ
 ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਪਹਿਨਣ
 ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਦਾ ਸਾਵਣ (ਜੀਵਨ) ਸੁਹਾਵਣਾ ਤੇ ਸਫਲ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ - (ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥)

ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ

ਬਾਰਹਮਾਹਾ - ਮਹੀਨਾ ਸਾਵਣ

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸ ਮਨਾ ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਗੁਤਿ ਆਏ ॥
 ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਹੁ ਭਾਵੈ ਪਿਰ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਏ ॥
 ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ
 ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਏ ॥
 ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਖਰੀ ਦਹੇਲੀ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਮਾਏ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਭੂਖ ਕਹੁ ਕੈਸੀ
 ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਏ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਗਣਿ ਕੰਤੀ ਪਿਰ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥

ਅੰਗ - 1108

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸ ਮਨਾ ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਗੁਤਿ ਆਏ ॥

ਹਾੜ ਦੀ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਤਪਸ ਵਿਚ ਬਨਸਪਤੀ

ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤਪਸ਼ ਪਿਛੋਂ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੂਬ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਕੀ, ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵੀ ਮੌਲ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਵੇਖ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸਾਵਣ ਦੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਭੀ ਹਰਾ ਹੋ, ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਹੁ ਭਾਵੈ ਪਿਰ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਏ ॥

ਜਿਵੇਂ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤੜਫ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਉਮਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੁਕ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਮਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਹੈ।

ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ

ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਏ ॥

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪਤੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਉਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ-ਚਮਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ

ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਮਾਏ ॥

ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੀ ਸੱਖਣੀ ਸੇਜ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਭੁਖ ਕਹੁ ਕੈਸੀ

ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਏ ॥

ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਹੈ, ਬਿਰਹਣੀ ਨਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਭੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਂਦਾ ਅਰਥਾਤ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੂਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕੰਤੀ

ਪਿਰ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥

ਉਹੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਪਾਇਆ ਪੁਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਆਪਣਾ ਕਹਿਆ ਸੱਚ ਅੰਤਿਮ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨਾਂ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਸਿਰ ਜੋੜ ਬੈਠਾਂਗੇ ਸਾਰਥਿਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। **'ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥'** 'ਬੋਲੀਐ ਸਦੁ ਧਰਮੁ ਤੁਰੁ ਨ ਬੋਲੀਐ' ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਾਡਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਹੈ। 'ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ' ਹੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਸੇਧ ਹੈ।

ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ 23ਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂੰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੁੜਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੋੜਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਜੁੜਤਾ ਹੈ, ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੀਏ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਸਦਗੁਣਾਂ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੰਸਥਾ, ਸੋਸਾਇਟੀ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਰਹੀਏ। ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਬਣੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਕਵਨੈ ਮਾਰਗਿ ਲਾਇ ॥

ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧ ਕੀ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-19)

ਜਿਸ ਵਕਤ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪ ਰੱਬ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ-ਅਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ। ਏਧਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਸਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆ ਜਾਣੈ। ਉਹ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਕਰਦੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਣੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ। ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸੋ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਲਟਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਇਓ ਤੇ ਮੈਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਉਥੇ ਆਏਗਾ ਤਾਂ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜ੍ਹੇ ਮਿਲ ਪਵਾਂਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ ਤੁਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਏਗਾ। ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਲਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ ਰਾਜਸੀ ਬੰਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਆਵਾਂਗੇ ਤੇ ਆਪ ਸਿੱਧੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਕ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੁਆਰਕਾ ਐਨੀ ਅਮੀਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐਨੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾ ਕੇ ਝੌਂਪੜੀ 'ਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਏਧਰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਮਾਣ ਹੁੰਦੈ, ਮਾਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਭਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ, ਇਥੇ ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗਰਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ,
ਖਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਗੇ।

ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈਆ ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹ ॥
ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਣਗੇ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗੀ ਨਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਗਰਬ ਹੈ, ਹੰਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ

ਹੈ, ਕੋਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਵੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਨੂੰ ਨੱਠਦੈ, ਸਮਝ ਲਓ ਜੇ ਗਿੱਠ ਪਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਉੱਛਲ ਕੇ, ਆ ਕੇ ਸਿਰ ਭਿਉਂ ਦਿੰਦੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖੋਰ ਲਿਆਉਂਦੈ। ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਦਾ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਉੱਚਾ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੈ, ਉੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚ ਚਰੀ ਬੀਜਣ ਦੀ ਵੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨੀਵੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਜੀਰੀ ਲਾ ਲਓ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਰੁਕਦੈ ਉਥੇ। ਉੱਚੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਰੁਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਧਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਸੁੰਨਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੰਬਲ ਰੁੱਖ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ -

ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਪਤ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੦

ਮਾਣ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੈ, ਮਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਮਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਮਾਣ-ਤੇਰਾ ਮਾਣ, ਤੇਰਾ ਮਾਣ ਜੀ,
ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਵੇ ਭਾਈ ਤੇਰਾ ਮਾਣ ਜੀ।

ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ, ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਹ ਜਾ ਕੇ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਨਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗੂੰਠੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਹ ਦਿਖਾ ਦੇਵੀਂ। ਆਹ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛੀਂ ਸਾਰਾ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਖਬਰ ਦੇਈਂ।

ਉਥੇ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਬਚਨ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਸਵਾਲ ਕਿਹਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅਪਣਾਅ ਬੈਠੇ। ਔਖੀ ਹੈ ਅਪਨਾਉਣੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਔਹ ਹਨੂਮਾਨ! ਕਹਿਓ ਰਘੁਬੀਰ! ਕੁਛ ਸੁਧ ਹੈ ਸੀਅ ਕੀ ਛਿਤ ਮਾਹਿ?"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਨੂਮਾਨ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁਧ ਲੱਗੀ,

ਸੀਤਾ ਦੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ -

"ਹੈ ਪ੍ਰਭ, ਲੰਕ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ
ਬਸਹਿ ਤਰ ਰਾਵਣ ਬਾਗ ਕੇ ਛਾਹੀ।"

ਹੈ ਉਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਉਹ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਉਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੮

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ -

"ਜੀਵਤ ਹੈ?"

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੀ ਸਕਦੀ? ਤੇ ਹੁਣ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ? -

"ਕਹਿਓ ਹੀ ਕੇ ਨਾਥ।"

ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ -

"ਸੋ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਈ ਹਮਰੇ ਬਿਛਰਾਹੀ।"

ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਮਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ?

ਅਜੀਬ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ, ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ!

"ਪ੍ਰਾਨ ਬਸੈ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਹਿ,
ਜਮ ਆਵਤ ਹੈ ਪਰ ਪਾਵਤ ਨਾਹੀ।"

ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਵਸ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਮਦੂਤ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਰ ਪ੍ਰਾਣ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਣ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਗਏ।

ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦੈ, ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਦੈ। ਇਹ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰੇਮ ਹੁੰਦੈ -

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ
ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਜੇ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ।

ਸੋ ਇਧਰ ਇਸ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਭੇਜ ਦਿਤੀ, ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਮਸੀਹ ਸੀ ਉਹ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਂ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਆਪ ਇਕੱਲੇ, ਰਥ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ, ਤੁਰ ਕੇ ਬਿਦਰ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਗ੍ਰੰਥਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਿਦਰ ਜੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਬੀਬੀ ਇਕੱਲੀ ਘਰ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੋਈ, ਸੁੱਧ ਤੇ ਬੁੱਧ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ। ਵਸਤਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ। ਸੁੱਧ ਭੁੱਲ ਗਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਆ ਗਏ -

ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ,
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ, ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ।

(ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਨਾ ਕੋਈ ਸੋਚ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਸਤਰ ਪੀਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਲੇ ਖਿਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਕੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਗੁਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਛਿਲਕਾ ਹੈ ਉਹ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਸਤ ਹੋਈ, ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਿਆਰ 'ਚ, ਬੇਸੁਧ ਹੁੰਦੇ ਬੰਦਾ। ਭੁੱਲਿਆ ਹੁੰਦੈ, ਆਪਾ ਗਵਾਚਿਆ ਹੁੰਦੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇ ਐਨੇ ਨੂੰ ਬਿਦਰ ਜੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਦਾ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਾਲਟੀ 'ਚ ਤੇ ਛਿਲਕੇ ਫੜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਐਨੀ ਮੂਰਖ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਭਗਵਾਨ ਆਏ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜ ਨੇ, 16 ਕਲਾਂ ਸੰਪੂਰਨ, ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਆ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ। ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਸੋਝੀ ਆਈ ਉਸ ਨੂੰ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਈ।

ਆਪ ਨੇ ਕੇਲਾ ਛਿਲਿਆ, ਛਿੱਲ ਕੇ ਗੁੱਦਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਿਦਰ! ਜੇ ਅਨੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਗੁੱਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਕੋਈ ਅਕਹਿ ਰਸ ਸੀ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ। ਨਮਕ ਪਾਉਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਸਾਗ ਦੀ ਪਿੰਨੀ ਬਣਾ ਲਈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਪੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਫ਼ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰਾਤ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਗਈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਰਲਾਈ, ਟੇਡਾ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਆ ਗਏ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਕਰਿਆ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਿਸਟਾਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਰਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰਾਜ ਦੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ 'ਚ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ। ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਦੀ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਤੇ ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਾਚਾਰ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਜਸੀ ਮਰਿਆਦਾ ਭੰਗ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਅਨੰਦ ਆਇਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸੁੱਖ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਹੜਾ ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ ਜੀ,
ਝੁੰਗੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।
ਆਇਆ ਸੁਣਿਆ ਬਿਦਰ ਦੇ ਬੋਲੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਹੋਇ ਰੁਖਾ।
ਘਰਿ ਆਸਾਡੇ ਛਡਿਕੈ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਹਿ ਕਿ ਸੁਖਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਰਾਤ। ਜਿੱਥੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਦਰ ਦੀ ਝੁੰਗੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਰਾਤ ਕੱਟੀ।

ਭੀਖਮੁ ਦ੍ਰੋਣਾ ਕਰਣ ਤਜਿ ਸਭਾ ਸੀਗਾਰ ਵਡੇ ਮਾਨੁਖਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਦਾਨੀ ਜਿਹੜਾ ਰੋਜ਼ ਸਵਾ ਮਣ ਸੋਨਾ ਪੁੰਨ ਕਰਦੈ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਵਰਗਾ ਬਾਲ ਜਤੀ, ਯੋਗੀ, ਜਿਹਦਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਸੀ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰੀਆ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਸੁੱਖ ਮਿਲਿਆ?

ਝੁੰਗੀ ਜਾਇ ਵਲਾਇਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰ ਧੁਖਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਖੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਆਹ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਇਹ ਸਭ ਦੁਖੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਿਆ? ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਗੁਆਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਹਟਿਆ, ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ। ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰੀ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੁਰਯੋਧਨ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਹਿੰਦੈ, ਸਭਾ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਅਭਿਮਾਨ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਮਨ 'ਚ, ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਕੀ ਸੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਸਦਾ ਉਜਾੜ ਹੈ, ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬਾਝੋਂ।
ਕਬੀਰ ਜਹ ਜਹ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਉਤਕ ਠਾਓ ਠਾਇ ॥
ਇਕ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਉਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਉਜਾੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਗ੍ਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ, ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ। ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਅਨੰਦ ਆਉਣਾ ਸੀ? ਜੇ ਤੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਜਨਾ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਕਾਹਨੂੰ ਆਉਣਾ ਸੀ,
ਸਾਨੂੰ ਲਗਦੇ ਬਿਦਰ ਜੀ ਪਿਆਰੇ।
ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਸੁਣਿਹੋ ਰਾਜਾ ਹੋਇ ਸਨਮੁਖਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੭

ਗਰਦਨ ਓਧਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰ, ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ, ਸਨਮੁੱਖ ਹੋ। ਸਾਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੰਨੈ? ਮਨ 'ਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕਿ ਮੈਂ ਤਬੋਲੇ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਉਹਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ। ਆਹੀ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦੈ? ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਜਦ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਰਾਜਨ ਕਉਨੁ ਤੁਮਾਰੈ ਆਵੈ ॥
ਐਸੇ ਭਾਉ ਬਿਦਰ ਕੇ ਦੇਖਿਓ
ਓਹੁ ਗਰੀਬੁ ਮੋਹਿ ਭਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਕੋਈ ਰਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਲਗਦੈ। ਮੈਂ ਕੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ? ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ, ਜੋ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ 'ਚ। ਮੈਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਖਾਣ ਨੂੰ। ਕੀ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਓਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ

ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਉਹ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਭਾਉਂਦੈ।

ਹਸਤੀ ਦੇਖਿ ਭਰਮ ਤੇ ਭੁਲਾ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਦੌਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀਗਾ ਕਿ ਇਹਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਗੁਆਲਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਦੁਰਯੋਧਨ, ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹੋਰ ਨੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਹਣਾ ਦਿੰਨੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਾਂ, ਉਥੇ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਤੈਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ? ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਕੀ ਜਿਹੜਾ ਜਾ ਕੇ ਖਾਇਆ? ਇਥੇ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੈ ਕਿ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਂ ਤੂੰ। ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਆਪ-

ਧਾਰਨਾ - ਦੁੱਧ ਤੇਰਾ ਓ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ,

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੱਗਿਆ ਬਿਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੈਂ?

ਤੁਮਰੇ ਦੁੱਧ ਬਿਦਰ ਕੇ ਪਾਨੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰੁ ਮੈ ਮਾਨਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਲੱਗਿਆ। ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ ॥

ਕਬੀਰ ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਜਾਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਮਾਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੰਘਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨੀਂ ਕਿ ਪੈਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਐਨੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇਰੇ ਮਿਲ ਜਾਣੀਆਂ ਸੀ? ਤੇਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ, ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ। ਅਭਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਸੀ? ਮੈਂ ਕੋਈ ਦੁਖ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਤ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਬਿਦਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਇਕ ਮਾੜੇ ਜਿਹੇ ਤਿਣਕੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਜਨਾ! ਹਿਰਦਾ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਮੈਂ ਹਾਂ ਭਾਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁੱਖਾ।

ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਚਾਉ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆ ਰਿਹਾਂ, ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ? ਕੀ ਕਰੇ ਆ ਕੇ?

ਦੁਰਯੋਧਨ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ। ਆਹ ਤੇਰੇ ਉਲਾਂਭੇ, ਸ਼ਿਕਵੇ ਫਜ਼ੂਲ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਈ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਦਭਾਵਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਿਆਰ ਬਿਦਰ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਭਾ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗਿਐਂ। ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖ, ਉਹ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪਾਸੂਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੱਤ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ,

ਰਾਜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਤੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥

ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੇ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥

ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥

ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੁਰਯੋਧਨ! ਉਹ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਤੁੰਪੜੀ ਨਾ ਦੇਖ, ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥

ਅੰਗ- ੫

ਨਾਨਕ ਹੋਰਿ ਪਤਿਸਾਹੀਆ ਕੂੜੀਆ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਬਾਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੌਣ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹਦਾ ਇਥੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਚੱਲੇ, ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵੀ ਚੱਲੇ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥

ਸੇ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੯

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪਿਆਰ ਭਾਉਂਦੈ, ਭਗਤੀ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ। ਪਿਆਰ ਨਾ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨੀ ਹੈਕੜ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ, ਲਿਖਾਈ ਦੀ, ਜਾਨਣ ਦੀ, ਗਿਆਨ ਦੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ -

ਸਾਚੁ ਕਹੋ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ

ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ ॥ ਤ੍ਰੁਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵੱਯੇ

ਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਇਕ ਸਾਧਨ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 53 'ਤੇ)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਸ਼ੰਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ

ਕਈ ਕੁ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਨਿਗੁਰੇਪਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬਣ ਗਏ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮ (ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਇਕੱਲੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ) ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੱਖਰਾ ਹੈ?

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਾਮ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਇਕੋ ਹੈ)

**ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਨਾਹਿ ॥**

**ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰ
ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਅੰਗ - 1238**

ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਜਪਣ ਦੇ ਢੰਗ ਤੇ ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਦਵਾਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਰੋਗ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੇ ਰੋਗ ਮੁਤਾਬਿਕ ਡਾਕਟਰ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੋਗੁ ਦਾਰੂ ਦੋਵੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਵੈਦੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - 148

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਰਸੀਆ ਤੇ ਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕੇ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਜਾਪ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪੁਛੇ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕੇਵਲ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੱਕ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਪੂਰਨ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ

ਜੁਗਤੀ, ਮਨ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕਿਉਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਕਿਸੇ ਸਤਿ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਉਂ ਉਤਾਵਲੀ ਹੋ ਕੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਲ ਤਕਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦੇ ਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਅੱਗੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਰਾਜੇ ਤੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ ਵਰਗੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾਏ। ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦੀਆਂ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ 72 ਪੀਹੜੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ।

ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਆਗਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੇਜਿਆ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਲ ਗਏ। ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ ਕਾਬਲ ਪੁਜਾ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਠਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮੇਹੋਂ ਦੀ ਘਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਦਿਤੀ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੇ ਲਾਈ।

ਇਉਂ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਉਦਾਹਰਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਜੈਸੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਗ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਅੰਗ- 306

ਨਾਮ-ਜਪ ਦੀਆਂ ਪੱਧਰੀਆਂ -

1. ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ।

2. ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ। ਇਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਤਾਂ ਰਸਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ।

ਬਿਨੁ ਜਿਹਬਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥

ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- 1256

ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵੀ ਮੱਧਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੁਰਤ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

3. ਸੁਰਤੀ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੋਣਾ।

4. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਚਸ਼ਮੇ 'ਚੋਂ ਜਲ ਵਗਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਖਿਆਲ ਦੇ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

5. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਰੋਮ ਹਨ

ਸੰਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੀ ਨਾਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ

ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ)

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ (ਊਨਾ ਸਾਹਿਬ)

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੰਤ) ਕੁਰੂ ਵਾਲੇ

ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ

ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ

ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੇ)

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਵਿਰਕਤ) ਨੌਰੰਗਾਬਾਦੀਏ

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ

ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ (ਮਹੰਤ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ)

ਸੰਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ

ਸੰਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ
ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ
ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ
ਜੀਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਮਾਝਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੰਤ ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਮਕਸੂਦਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਪੂਰਥਲਾ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

6. ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਕਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਰਾ, ਪਸੰਤੀ, ਮਧਮਾ ਤੇ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਨਾਭੀ ਜਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਉਪਰ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਜਾਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀਆਂ ਜੋ ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ! ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਗੁਰ-ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਮੋੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਜਾਪ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜ਼ਾਦ ਨੇ ਜੋ ਨਾਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਛਾਪਣੀ ਕੁਥਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼' ਦੇ ਪੰਨਾ 67 ਉਤੇ ਛਪੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਅਤੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਹੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਛੁਟਿਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਾਸ਼! ਅੱਜ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੇਖ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਣੇ ਸਨ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਮ ਜੋਹਰੀ ਨੇ ਅਮੁੱਲ ਲਾਲ ਦੀ ਕਦਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਐਤਨੀ ਗੜ੍ਹਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਖੰਡ ਧੁਨੀ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਜੋਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਠੰਢ ਅਤੇ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਸੁਰਤ ਸਬਦਿ ਚੜ੍ਹਾਓ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਘਰ ਪਰਤ ਆਏ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੌਣ ਪੜ੍ਹੇ। ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਾਲੇ ਟੀਚਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਂਦੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੈਕਚਰ ਦਿੰਦੇ। ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਉਪਰ ਅਲਜਬਰੇ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦਸਦੇ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਦੇ ਲਹਿਰੇ ਵਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਚਲਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਹਾਕੀ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਖੇਲਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਈ ਅਤੇ

ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧਣ ਲਈ ਰੇਹੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਜਿਥੇ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਮੀਰੀ ਵਸਤਰ ਅਤੇ ਚੀਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਦਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਖੱਦਰ ਦਾ ਕਮੀਜ਼, ਖੱਦਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਖੱਦਰ ਦੇ ਆਸਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਬਣਾਇਆ। ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਏ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੈਦੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਏ ਤਾਂ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਮਾਈਨਸ ਡਿਗਰੀ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਜੰਮ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਐਨੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਣੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਠੰਢ ਐਨੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਕਛਹਿਰਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਬਟਨ ਬੰਦ ਕਰ ਲਓ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜਲਾਂ ਪੈ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਟਨ ਹੀ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਈਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਹੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਆਪ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿੱਘ ਪਰਤਣੀ, ਫੇਰ ਉਠ ਕੇ ਉਪਰਲੀ ਖੱਦਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਝਾੜਨੀ ਤਾਂ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਬਰਫ ਦੇ ਕੰਕਰ ਜਿਹੇ ਝੜਨੇ। ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੀਵਨ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਖ ਸਹਿਜ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਦਮ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂ ਤਪਸਵੀਆਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਅਪਣਾਅ ਲਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦੇਖ ਕੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਫਨੀ ਆਪ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ! ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਾਅ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਫਨੀ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਰਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਨਖਿੱਧ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਵੀ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜੇ ਛੇਤੀ ਨਾ ਸਮੇਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਅਮੀਰ ਹੋਵੇ, ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ, ਉਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਮੌਖਿਕ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਝਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਹਸਣ, ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬੁਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ

ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾਗਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ- 253**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਿਉਂਦੇ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਿਗੂਣਾ ਪੱਤ-ਹੀਣ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮਦੂਤ ਉਸ ਦੀ ਪੱਤ ਗਵਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨਖਿਧ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਆਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੱਕ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰਾਮ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥
ਰਾਜਿ ਰੰਗੁ ਮਾਲਿ ਰੰਗੁ ॥
ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਨਚੈ ਨੰਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਠਗਿਆ ਮੁਠਾ ਜਾਇ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 142

ਤੀਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਤਿ ਉਤਮ ਮੁਰਦੇ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਉਮੈ ਵਲੋਂ ਮੁਰਦੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਮਿਟ ਚੁਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁਰਦਾਪੁਣ ਅਤਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਮਰ ਕੇ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਚੌਲਾ ਪਹਿਰ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਜਗ, ਸੰਤ ਸੁਖਾਲੇ
ਹੋਏ।
ਨ ਕਿਸੇ ਰੰਜ ਨ ਆਪ ਰੰਜੀਵਨ
ਮਰਨ ਥੀ ਆਗੇ ਮੋਏ।
ਨਿੰਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਦਈ ਵਿਦੈਗੀ**

**ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ ਸਭ ਖੋਏ।
ਲਾਲ ਲੱਧਾ ਲੈ ਪੱਲੇ ਬੱਧਾ
ਦਾਸ ਸੇਵਾ ਚਰਨ ਤਿਨ ਖੋਏ।
ਹਰਦਮ ਖਾਲਕ ਯਾਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਉਂ ਕੱਢਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਣਾ।
ਹੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਰਸ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਕਿਉਂ ਮੰਗਣ ਦਾਣਾ ਦਾਣਾ।
ਜੋ ਚਿਤਵਣ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਮੰਨੇ
ਸਭ ਕਰੇ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦਾ ਭਾਣਾ।
ਓਹ ਰੱਬ ਦੇ ਤੇ ਰੱਬ ਓਹਨਾਂ ਦਾ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੱਡਿਆ ਹਥੋ ਮਾਣਾ।**

ਜਦੋਂ ਆਪ 1983 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸਤਕ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ) ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥ ਇਹ ਅਣਮੁੱਲਾ ਤੇ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਹੀਰਾ ਕਿਥੋਂ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸਦਾ ਮੇਲ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। 21 ਜਨਵਰੀ 1927 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ 22 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਵਿਛੋੜੇ ਪੈ ਗਏ। ਇਹ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਅਨਚਿਤਵੀ ਬਿਰਹੁ ਚੋਟ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਸਹਿਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਿਰਹੁ ਦਾ ਨਾਦ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚੋਂ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ। ਨਾ ਹੀ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨਾ ਹੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿ-ਚਹਾਵਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਰਹੀ, ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਰਹੀ ਅਤੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ -

**ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ
ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ
ਹੋਇ ॥**

ਅੰਗ - 1368

ਅਜਿਹੀ ਬਿਰਹੁ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। 1984 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਬਿਰਹੁ ਕੁਠੇ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਫਰ ਤੇ ਚਲ ਪਏ। ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਨ। ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਾਉਂਦੇ ਆਪ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਢੱਕੀ ਵਿਚ 1928 ਅਗਸਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆ ਬਿਰਾਜੇ। ਇਸ

ਥਾਂ ਨੂੰ ਤਪੋ ਭੂਮੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਝਿੜੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੰਗ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਖਸ਼ਬੂ ਸਾਰੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲ ਗਈ। ਆਪ ਦੀ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਕਨਸੋਅ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਜਨਵਰੀ 1929 ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ 7 ਮਾਘ ਤੋਂ 9 ਮਾਘ ਤਕ ਸਮਾਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ 'ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ' ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਾਨਣ ਲਈ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੌਨ ਵਰਤ ਰਖਣੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਸਬਦਿ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਜੋੜ ਰੱਖਣੀਆਂ। ਨਾਮ ਦੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ ਇਸ ਝਿੜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਤਪੋਬਣ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਰਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਘਟਨਾ ਐਸੀ ਵਿਆਪੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤਕ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਏਪੁਰ ਗੁਜਰਵਾਲ ਦੇ ਕਈ ਮਾਈ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜਰਗ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ। ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਜਰਗ ਰੋਣੀ ਮਕਾਣ ਦੇ ਕੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਇਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਘਿਉ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਜੋ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪੁਛਣ ਪਿਛੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਛਕ ਕੇ ਜਾਇਓ। ਇਹ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਬਚਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਹੀ ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਰਾਸ਼ਨ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਇਕੱਠ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲਈ ਰਾਏਪੁਰ ਤੇ ਗੁਜਰਵਾਲ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਲਗ ਗਈ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਇਕ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸਵਾਇਆ-ਸਵਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਆਪ ਨੇ ਕਮਰਕਸਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਾਟੇ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਰੁਮਾਲ

ਪਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਛਕਦੇ ਹੋ ਅੱਜ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਗਢੇ ਲਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਅੱਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੋ। ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਰੁਮਾਲ ਬਾਟੇ ਉਪਰੋਂ ਨਾ ਲਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕੱਢੀ ਜਾਹ, ਵਰਤਾਈ ਜਾਹ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

**ਤਿਚਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁੰਡੀਦੋ ਜਿਚਰੁ ਆਪਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥**

ਸਬਦੁ ਅਖੁਟੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ

ਯਾਹਿ ਖਰਚਿ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥

ਅੰਗ- 1426

ਦੀ ਖੇਡ ਵਰਤ ਗਈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਰਤਾਂਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਹੋਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਵਰਤਾਈ ਗਏ ਪਰ ਉਸ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੁੱਖੋਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਧੰਨ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਈ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਆਲਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਮਸਤੂਆਣੇ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਆਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ, ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਆਪ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ -

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ

ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥

ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ

ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - 10

ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੇ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਛਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਇਕ ਟਾਹਣਾ ਹਿਲਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਕੱਪੜੇ ਉਪਰ ਗਿਰ ਗਈਆਂ। ਸਭ ਨੂੰ ਮਠਿਆਈ ਛਕਾਈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਰ ਸਾਲ ਮਸਤੂਆਣੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਅਨਾਜ, ਗੁੜ, ਕਪਾਹ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਆਏ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ-ਬੰਦੀ ਫੋੜ ਦਿਵਸ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-41)

ਸੋ ਇਹ ਹਰਿਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਕੇ ਡਿਊਟੀ ਦਿੰਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਊਟੀ ਦਿਓ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ, ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਡਿਊਟੀ ਦਿਓ। ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕਰੋ, ਰੱਬ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਓ ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦੈ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਦਿਲ ਤੋੜਦੇ, ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੰਮ ਕਰੇਂ, ਸੇਵਾ ਕਰੇਂ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕਿੰਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਰੋਟੀ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨਦੇ ਨੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਜੇਬ 'ਚ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਤੋਸ਼ਕਾਰ ਕੋਲ ਹੁੰਦੈ, ਉਹ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦੈ। ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਰਾਤ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਦਿਨ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦੈ, ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੁਪ ਜਾਣ ਕੇ, ਉਹਦੀ ਧੂੜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਜਪਦੈ ਤੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦੈ, ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਐਸਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਘੜੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤੂੰ ਕਿਲਾ ਨਾ ਛੱਡੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਚਾਬੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਖਤਰਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਵਾਨ ਫੌਜ ਦੇ ਮਰਵਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੈਦ ਕਰਿਐ। ਜੇ ਇਕ ਵੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਗਰੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖਿੱਚਦੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਖਿੱਚਦੈ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ।

ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਵਲ ਪੂਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਇਕ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦੈ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰੋੜ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਜਗੰਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ, ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਆਪ, ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਆਪ ਨੇ। ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ, ਜਗੰਗੀਰ ਸਾੜਸਤੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾੜਸਤੀ ਹੈਗੀ ਜ਼ਰੂਰ, ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਹੀਂ, ਪਿਆਰਿਓ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੌਣ ਜਾਣੇ ਓ ਸਾਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ,
ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਹੜੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੇਡਦੈ।

ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥ ਅੰਗ- ੭੨੬

ਅਗੰਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤੁਣਕਾਂ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ, ਬੇਵਸਿਆਂ ਦੇ ਹਉਕੇ-ਹਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਡੇਰੇ ਦੀ ਖਬਰਦਾਰੀ ਰੱਖਿਓ, ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਓ, ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਓ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਛੇਤੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਇਕ ਪੁਸ਼ਾਕ ਬਣਾਈ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਐਨੀ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹੀ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚੁੱਭਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਏ ਦੇਈਂ ਤੇ ਨਾਲ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਆਹ ਜ਼ਹਿਰ ਪਾ ਦੇਵੀਂ। ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਰਿਹੈ, ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਇਤਬਾਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਦੇਵੀਂ ਜਾ ਕੇ। ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ 'ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਹਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ ਹਾਂ, ਮਨਜ਼ੂਰ-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਹਾਂ ਜਗੰਗੀਰ ਦੀ ਨਿਗੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜੁੰਡਲੀ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਰੱਕੀ ਮੈਂ ਦਿਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇ। ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹਰਿਦਾਸ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਿੱਠੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਭੇਜੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਆਪ ਦੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਦੂ ਨੇ

ਭੇਜੀ ਹੈ। ਆਹ ਚਿੱਠੀ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਆਹ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਅੱਗ 'ਚ ਸੁੱਟੇ ਦੇ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਹੱਥ ਲਾ ਲਵੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਉਂਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਕਲੀਫ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਸੋ ਦੁਖ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ,

ਜਿਸਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ ਸੋ ਦੁਖ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ ॥

ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ ਮਰਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੯

ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਰਖਵਾਲਾ ਮਾਰੇ ਤਿਸੁ ਕਉਣੁ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਰਖਵਾਲਾ ਜਿਤਾ ਤਿਨੈ ਭੈਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੯੬੧

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਤ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਜਿਹਦਾ ਆਪ ਰਾਖਾ ਬਣ ਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਉਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਭੇਜਦੇ, ਪੈਸੇ ਭੇਜਦੇ, ਬੜੀਆਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਤੇ ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਆਗਰੇ ਨਾ ਰਹੇ, ਦਿੱਲੀ ਚੱਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਰ ਫਾਸਲਾ ਪੈ ਜਾਏਗਾ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਏਗਾ। ਉਥੇ ਇਹਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚੋਂ ਭੁੱਲ ਜਾਣਗੇ, ਬੱਸ ਫੇਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਨਾ ਕਦੇ ਪੁੱਛੇ ਨਾ ਪੁਛਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਪੁੱਛੇਗਾ ਕਹਿ ਦਏਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ ਸੀ। ਨਾਲ ਮੰਡਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹਾਂ 'ਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਕਰਮ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ? ਤੈਨੂੰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹਨੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਜੰਮਣੈ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਜੰਮ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗੇਗਾ, ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ-ਹੋ ਕੇ ਰੋਵੇਗਾ।

ਧਾਰਨਾ - ਫਲ ਦਿਤਿਆ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,

ਤੇਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰਿਆ।

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੩

ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਫਲ ਦਿੰਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਕਮਾ ਲੈ, ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਪਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇਰੇ ਹਰ ਕਰਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਰ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ

ਰਹਿੰਦੈ। ਟਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ - 'ਭੋਗੈ ਬਿਨ ਭਾਗੈ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।' ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ, ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਤੇ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭੋਗਣੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ। ਇਕ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਗਏ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਭੋਗਣੇ ਹੀ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲੈ-

ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੯

ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੁਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੮

ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਮੈ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ ॥

ਅੰਗ- ੫੯੦

ਜਿਹੜਾ ਮੰਦਾ ਕਰਦੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਲੁਕ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕਰਮ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ। ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ, ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਹੋਣੈ ਉਥੇ ਫੇਰ ਰੋਣਾ ਪੈਂਦੈ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਣੈ ਪੈਂਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਘਾਣੀ ਪੀੜਨੀ ਨਿਮਾਣੀ ਤੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ,

ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ।

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥

ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਬਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ ॥

ਕਰਮੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੫

ਕਰਮ ਕਰ ਲਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥

ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥

ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਸੋ ਕਰ ਤਾਂ ਚਿਹਾ ਹੈਂ ਪਿਆਰਿਆ, ਫੇਰ ਲੇਖੇ ਵੀ ਦੇਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾਇਆ ਹੋਇਐ ਹੈ ਇਸ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵੀ ਨਾ ਛਕਿਆ। ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਜੇਲ੍ਹਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੰਜ ਨਾਲ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਰਾਜ ਅੰਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮਾੜਾ ਹੁੰਦੈ, ਖੋਹ ਖਿੰਝ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਾਜ ਅੰਨੁ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਹਾਂ, ਕਿਰਤ ਦਾ ਅੰਨ ਅਸੀਂ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਜਿਹਦੇ

ਵਿਚ ਬਰਕਤਾਂ ਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਮਾੜਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੈ। ਚੰਗਾ ਕਿਰਤ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਗਰਾਹੀਆਂ ਵੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਮਾੜਾ ਜਿਹੜਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੈ, ਸਾਕਤ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਹੁ ਹੈ।

ਸੰਤਨ ਕਾ ਦਾਨਾ ਰੂਖਾ ਸੋ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ॥

ਗ੍ਰਿਹਿ ਸਾਕਤ ਛਤੀਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਬਿਖੁ ਸਮਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੮੧੧

ਜਿਹੜਾ ਰੁਖਾ ਦਾਣਾ ਵੀ ਖਾ ਲੈਣੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਤੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ, ਠਠਿਹਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਹੱਲਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਕਣੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਰਤ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਰਾਂਗੇ ਵੀ ਓਵਰ ਟਾਈਮ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਥੋੜੇ ਨੇ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਚਾਦਰਾਂ ਮਰੋੜਨੀਆਂ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਦਿਹਾੜੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਨ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਹੱਥੀਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਛਕਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਜੋ ਰਾਜੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਨੇ, ਕੁਝ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕੇਸ ਚਿਕਨਾਈ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ, ਦਾੜ੍ਹੇ 'ਚ ਹਰ ਥਾਂ ਜੁੱਆਂ ਹੀ ਜੁੱਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਖੁਰਕ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। ਨਾ ਨਾਹੁੰਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦੈ, ਨਾ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭੁੱਖੇ-ਤਿਹਾਏ ਪਿੰਜਰ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਪਛਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਜਦੋਂ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਸੀ ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨ, ਐਨਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਸਮਾਨਾਂ 'ਚ ਉਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ, ਅੱਜ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੰਗਤੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਲੀਲਾ ਸਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਭੀਖ ਮੰਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਖਤ ਬਹਾਵੇ,

ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੇ ਮੰਗਤੇ।

ਰਾਜਾਸੁਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ ॥

ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਸਤੋ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਵਤੁ ਆਵੈ ਰੋਵਤੁ ਜਾਇ ਸੁ ਹਸੈ ॥

ਬਸਤੋ ਹੋਇ ਹੋਇ ਸੋ ਉਜਰੁ ਉਜਰੁ ਹੋਇ ਸੁ ਬਸੈ ॥ ੧ ॥

ਜਲ ਤੇ ਥਲ ਕਰਿ ਥਲ ਤੇ ਕੁਆ ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ ॥

ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚਢਾਵੈ ਚਢੇ ਆਕਾਸਿ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਭੇਖਾਰੀ ਤੇ ਰਾਜੁ ਕਰਾਵੈ ਰਾਜਾ ਤੇ ਭੇਖਾਰੀ ॥

ਖਲ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤੁ ਕਰਿਬੋ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮੁਗਧਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤਿਸੁ ਮੂਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਨਿਵਾਜੇ ਠਾਕੁਰ

ਨੀਚ ਕੀਟ ਤੇ ਕਰਹਿ ਰਾਜੰਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੪

ਛਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਉ ਕਰਈ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਰਿ ਡਾਰੇ ॥ ਰੀਤੇ

ਭਰੇ ਭਰੇ ਸਖਨਾਵੈ ਯਹ ਤਾ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੫੩੭

ਤਖਤਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭੋਗ, ਭੋਗਦੇ ਸੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਿਤਾਰਿਆ -

ਅਗੇ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੧੭

ਲੜਾਈਆਂ ਕਰੀਆਂ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਫੜ ਲਏ, ਫੜ ਕੇ ਸਖਤ ਸਜਾ ਦਿਤੀ। ਖੁਰਾਕ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਣੀ। ਪਿੰਜਰ ਬਣ ਰਹੇ ਨੇ, ਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥਕੜੀਆਂ, ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਬੋੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੋੜੀਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁੰਣੀਆਂ, ਨਾ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹੁੰਣੀਆਂ। ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰ।

ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਥੇ ਆ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਕੁਛ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਆਪ ਨੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਚਨ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਰਾਜੇ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ, ਹਰਿਦਾਸ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਆਹ ਦੇਖੋ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੁੱਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਖੁਰਕ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤੇਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕੋਈ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਸਾਡੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਖੁਲ੍ਹੀ-ਭੁਲ੍ਹੀ ਬਣੇਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਰਾਜੇ ਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ

ਇਥੋਂ। ਇਹ ਬਿਰਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ। ਕਦੇ ਲੰਗਰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛਕ ਰਿਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਲਗ ਗਏ। ਕੁਛ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲੰਘ ਗਏ, 41ਵਾਂ ਦਿਨ ਆਇਆ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆ ਕੇ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਮਾਂਡਲੇ ਗਏ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੇਸ ਧਾਰ-ਧਾਰ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸੀ। ਮਾਂਡਲੇ ਜਾਣਾ, ਜਿਥੇ ਕੈਦ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪੈਸੇ ਵੀ ਦੇਣੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ। ਚਿੱਠੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣੀ, ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆ ਜਾਣਾ, ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਾ। ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਲ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚੀ' ਹੋ ਕੇ ਪੈਦਲ ਚੱਲ-ਚੱਲ ਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਆਉਣਾ। ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸੰਗਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀਆਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਆਪ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ 40 ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਛੱਡ ਦਏਗਾ, 42 ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ, 43 ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਣਾ ਤੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ, ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਬੜੇ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਿਆਰਿਆ! ਆਪਣੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੋਵੇਂ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ।

ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦੇ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਓਹੀ ਹਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂਗੇ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਐਡੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛੱਡੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਨੇ ਕਿ ਅੱਗੇ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦੇਣ। ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਕਰੋ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਓ। ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤੋ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਣਾ ਤੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਨਾ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਨਾ ਦੀਨ, ਸਭ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦੈ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਆਪ ਜੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਭਾਈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕਰੋ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ? ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਣੀਜਾਣ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਲਈ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ.....। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਬੜਾ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਦੰਦ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਯਾਦ ਆਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਨਾ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੋਈ,
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵਾਲਿਆ ਗੁਰਾ।

ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥
ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੯

ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਦੇਖ ਰਿਹੈ, ਪਰ ਉਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੰਬ ਰਿਹੈ, ਦਿਲ ਧੜਕ ਰਿਹੈ, ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਕਹਾ ਕਹਉ ਮੈ ਅਪੁਨੀ ਕਰਨੀ
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਓ ॥
ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਸਭ ਅਉਗਨ

ਮੇਂ ਮਹਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਰਨਾਇਓ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੩੨

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ 'ਚ ਔਗੁਣ ਨੇ, ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਬਚਾ ਲੈ। ਜਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਉਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਏ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ

ਰੁਮਾਲ ਹੈ ਆਪ ਦੇ। ਦੋਹਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਾਸੇ ਹੱਟ ਜਾਓ। ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਖਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓ ਜਹਾਂਗੀਰ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪਛਾਣ। ਐਨਾ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਐਂ? ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰਿਆ? ਸ਼ੇਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ਬੈਠੈ? ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੰਦੂ ਵਗੈਰਾ ਆਏ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ? ਰਾਤ ਸ਼ੇਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਹੀ ਨਜ਼ੂਮੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਦੇਖ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾ ਕੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਉਣੈ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਸਾੜਸਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾੜਸਤੀ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਬੈਠੀਂ ਉਹ ਤੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਦੇਖ ਲਿਆ ਨਾ ਤੂੰ ਪਰਤੱਖ। ਤੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਛੁਡਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਪ ਕਰਿਐ ਤੇ ਸਾੜਸਤੀ ਹੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰੱਖਾਂ, ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਚੰਦੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਸਲਾਮਤ ਚਾਹੀਦੈਂ ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦਿਤੇ 'ਤੇ ਤੂੰ ਬਚ ਸਕੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ, ਪੈਸਾ ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਓ। ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭਜਨ ਹੀ ਕਰਨੈ, ਇਥੇ ਨਾ ਕਰਿਆ ਉਥੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੋ ਗੱਲ ਬਣਨ ਨਾ ਦਿਤੀ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਪਰਤੱਖ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਤਕੜਾਈ ਕਰ ਦਿਓ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਾਲੀ ਲਾਈ ਉਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦੀ। ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿਤੇ, ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਪਹਿਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਦੂਸਰੀ ਰਾਤ ਜਦ ਫੇਰ ਸੌਂਦੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਆ ਗਏ। ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਝਈਆਂ ਲੈ-ਲੈ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਹਟਾ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ?

ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਧਿਆਨ ਦੇ, ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ। ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਸੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਹਿੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਉਲਮਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਨਾੜੀ ਹੈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਨਾੜੀ ਗਲ ਦੀ, ਇਹ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਸੌਂਦੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁਰਤ ਵੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਰਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਰਚ ਲੈਂਦੈ, ਦਰਿਆ ਰਚ ਲੈਂਦੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੁੰਦੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੁਪਨਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਗਦੇ ਨੇ ਦੇਖਿਐ। ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਜ਼ੂਮੀ ਬੁਲਾਓ ਸਾਰੇ। ਇਸ ਨਜ਼ੂਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇਰਾ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਨਜ਼ੂਮੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਇਕੱਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਛੱਡੇ ਨਹੀਂ ਤੂੰ? ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹਟਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਤੇ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਪਾਪ ਲੱਗਿਐ, ਦੋਸ਼ ਲੱਗਿਐ, ਤੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਿਐਂ। ਤੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਐਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰੀਂ ਬੈਠੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐਂ, ਨਜ਼ੂਮੀ ਵੀ ਝੂਠਾ, ਸਾੜਸਤੀ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਗੱਲ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਚੰਦੂ ਨੇ ਨਜ਼ੂਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ। ਥੋੜੀ ਸਖਤੀ ਕਰ ਹੁਣੇ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ ਸਾਰੇ। ਬੜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਉਮਰਾਓ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੁਣੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਲੈ ਆਓ। ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਡਰਦਾ ਹੈ, ਸੌਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨੀਂਦ ਆਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਨਜ਼ੂਮੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸੀਗਾ। ਸਾੜਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ ਸਾੜਸਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਉਦਾਸ ਹੋਏ। ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਸੁਟਦੇ ਨੇ ਕਿ 40-42 ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਸਾਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਛੁਡਾਉਣੈ, ਇਥੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾਂਦੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾ ਭਾਈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਬੜਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ, ਇਥੇ ਕੈਦੀ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਠੀਕ ਹਾਂ। ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਦਸ

ਦਿੰਦੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਹੋ ਸਕਦੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਕਸੀਰ ਹੋ ਗਈ। ਕਸੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ! ਤੂੰ ਔਖੇ-ਔਖੇ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਿਆ ਤੇ ਜਾਹ ਅਤੀ ਸੀਘਰ, ਘੋੜਾ ਬਦਲਦਾ ਜਾਹ, ਜਿੰਨਾਂ ਤਾਣ ਹੈ, ਤਾਣ ਨਾਲ ਜਾਹ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆ।

ਸੋ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ, ਤੇਜ਼ ਘੋੜੇ ਦੇ ਉਤੇ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ! ਆਹ ਦੇਖ ਕਿਵੇਂ ਗਰੀਬ ਤਾੜੇ ਨੇ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਣਖ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਿਆ, ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ। ਕੋਈ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜੇ, ਕੋਈ ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਫੜ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਾਹ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਤੇ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦੈ, ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਗਲਾਂ 'ਚ ਪੱਲੇ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਬੰਦੀ ਛੋੜ,
ਕਰ ਦਿਓ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਜੀ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਹੁਣ ਨਾ ਛੁਡਾਇਆ, ਇਥੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਜੂਆਂ ਖਾ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਰਸਦੇ-ਤਰਸਦੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ, ਇਥੇ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹੋਂ, ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹੋਂ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਸਾਡੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰੋ।

ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਜੇਠਾ! ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ। ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਪਾਣੀ ਲਿਆਂਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਹ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਡੋਲ੍ਹ ਆ। ਡੋਲ੍ਹ ਆਂਦਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪਿਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦਿਖਾਈ? ਗੁਰੂ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਹਦੇ

ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਛੁਡਾਉਣੇ ਨੇ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਛੁਡਾਉਣੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿਣਾ ਸੀ? ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਖਾਉਣੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਗ 'ਚ ਉਬਾਲੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਏ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਟਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਕਰਦੈ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਰਿਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਥੋਂ ਲਈ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ।

ਜਿੱਥੋਂ ਲਈ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ?

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਕਿਉਂ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਦਿਤੀ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦੇ ਦੇਖਿਐ ਤੁਸੀਂ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨਾ ਇਹ ਕੁਛ ਹੋਵੇ। ਜਾਓ ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਓ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆਓ। ਸੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰਨੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਮੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣੀ। ਚੰਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ।

ਇਥੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਾ ਰਿਹਾਅ ਹੁੰਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਜਾ ਕੇ। ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਐਡੇ ਉੱਚੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰਖਾਉਣੀ ਸੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਕੌਣ ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ,

ਜਿਹੜਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖ ਸਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੀਆਮੀਰ ਆਇਆ। ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਲਕੀਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮੀਆਮੀਰ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਮੀਆਮੀਰ ਨੇ ਰੱਖੀ।

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਉਸਦਾ, ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਉਥੇ ਚੱਲ ਕੇ ਗਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ, ਇਕੱਲਾ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ, ਜਹਾਂਗੀਰ! ਇਥੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਏ ਨੇ, ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰ ਦਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨੇ,
ਸਿਜਦੇ ਕਰਨ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਸਾਰੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ! ਇਹ ਆਪ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ -

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ਅੰਗ- ੮੯੪
ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਣਹਿ ॥
ਤੁਛ ਮਾਤ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਵਖਾਣਹਿ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੰਪਰ ਸਤਿਗੁਰ
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੮

ਤੂੰ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਐਡੀ ਅਵੱਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਾਈ ਚੰਦੂ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਦਿਤਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਪੀਰ, ਸਾਰੇ ਨਾਥ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ ਕੰਥ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਦਿੱਲੀ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੀਆਮੀਰ! ਸਾਡੀ ਖੇਲੁ ਵਿਚ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹੋ ਸਾਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਲੁ ਲੈਣ ਦਿਓ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਾਨੀਆਂ ਸੀ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਾਨੀਆਂ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਇਕ ਕਾਨੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਬਣਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਤਾਰੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਜਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਣਾ। ਐਨੀਆਂ

ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਕੇ ਅਣਹੋਣੀ ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹੇ, ਦੇਗਾਂ 'ਚ ਉੱਬਲ ਗਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਫੁਰਨਾ ਆਉਣ ਦਿਤਾ। ਸਹਿਜ ਦੀ ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ, ਸਾਰੇ ਪੀਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਏ ਨੇ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੋਏ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪੀਰ ਜੀ! ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ! ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਇਕ ਇਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਿਜਦਾ ਕਰੀਏ। ਸੋ ਦੇਖੀਂ, ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਛਤਾ ਗਿਆ ਜਹਾਂਗੀਰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਚੰਦੂ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਾ ਕਰਿਐ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਕਲੰਕ ਤੈਨੂੰ ਖੱਟ ਦਿਤਾ। ਇਹਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰ, ਮਾਫੀ ਮੰਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।

ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ ਅੰਦਰੋਂ, ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਸੀਗਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਨਹਗਾਰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੁੱਠੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੁੱਠੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਏ ਜੇ ਤੇਰੀ,
ਰਾਜੇ ਫਿਰਦੇ ਭੀਖ ਮੰਗਦੇ।
ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ ॥
ਦਰਿ ਮੰਗਨਿ ਭਿਖ ਨ ਪਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੨

ਡਰ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਆ ਗਿਆ, ਉਡੀਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਆਏ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਕਿ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਵੋ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਉਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ! ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਬੂ ਕਰੇ ਸੀ। ਬੜੇ ਯੁੱਧ ਹੋਏ ਤੇ ਬੜਾ ਧਨ ਖਰਚ ਹੋਇਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਦੇਖੋ। ਜੀਅ ਹੈ ਤਾਂ ਜਹਾਨ ਹੈ, ਜੀਅ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਹਾਨ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਓ ਤੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਹੋਏਗੀ। ਸੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਚੰਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਮਨ ਫੜ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਨਿਕਲ ਆਉਣ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਣ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 52 ਕਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਲਾ ਸੰਵਾਇਆ। ਪੰਜਾਹ ਕਲੀਆਂ ਤੇ ਦੋ ਤਣੀਆਂ। ਪੰਜਾਹ ਕਲੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਹੱਥਕੜੀਆਂ, ਬੇੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਦੋ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤਣੀਆਂ ਫੜ ਲਓ ਸਾਡੀਆਂ। ਜਾਮੇ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਫੜਾ ਦਿਤੀਆਂ। 52 ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਐ, ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਭੈੜੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਦਾੜ੍ਹੇ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ, ਕੇਸ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਖੁਰਕਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਬੜੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ, ਪਿੰਜਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਕਟਾਈਆਂ ਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਾ ਜੋ ਆਸ਼ਾ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਇਥੇ ਵੀ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਤੇ ਉਥੋਂ ਵੀ ਬੰਦੀ 'ਚੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦੇ।

ਸੋ ਆਪ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਬੜਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਡਾਕੂ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਚੋਰ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬੇਅੰਤ ਡਾਕੂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਡਰਦੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਲੈਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਉਹ ਬਣਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਸੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ, ਮੇਰੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਵੀ ਫੜੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਲੈ ਆਂਦੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਛੱਡ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਓ ਭਾਈ, ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ।

ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਪਾਪੀ, ਇਹ ਕਿਤੇ ਛੱਡਣਯੋਗ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੜ ਲਿਆ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਲਾਹੌਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਹੁੰਚਦੇ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਉਥੋਂ ਹੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਆਈ। ਕਈਆਂ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਆਹ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੇਈਏ ਕਿ ਆਹ ਪਾਪੀ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਭੀੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਫੜ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ, ਕੁਟਦੇ ਨੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸ ਭਠਿਆਰੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਆਏ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਤੱਤੀ ਰੇਤ ਪਾ, ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਹੀ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਐਨੇ ਦੁਖ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਕੜਛਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੰਦੂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਮਾਰਿਆ। ਸਿਰ 'ਚ ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਉਹਦੇ ਉਡ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪਾ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਹਨੂੰ

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਖ ਕਦੇ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ ਜੀ,
ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਹੰਦੇ।

ਸੁਖ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੬

ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਹੀ ਭੁਗਤ ਲਿਆ, ਕਲੰਕ ਵਾਧੂ ਦਾ ਖੱਟ ਲਿਆ। ਸੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹ ਕੂੜੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਇਥੇ ਦੇ ਵੀ ਰਾਖੇ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵੀ ਰਾਖੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਐਸਾ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਵੀ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਵੇ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੋਲ ਉਸ ਥਾਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ-

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੈ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਇ ਸੁਣੀ ਮਨੁ ਹਰਿਆ
ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ ਪਰਸਣਿ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੩

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਲਤੀ ਹੈ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪੁੱਛਿਆ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ, ਲਹਿਰੇ ਗਾਗੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਗਲ ਫੌਜ

ਜਿਹੜੀ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਸਰਦੀ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਲੈ ਕੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਤ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਪੈ ਗਈ, ਐਨੀ ਠੰਢ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਹੈ, ਆਪ ਹੁਕਮ ਦੇਵੋ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਪਿਆਂ-ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜ ਹੁੰਦੀ, ਐਨੀ ਠੰਡ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਕਦੇ ਸ਼ਸਤਰਹੀਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ; ਸਨਮੁਖ ਜੂਝਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਸ਼ਸਤਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣੈ ਕਿ ਹੋਰ ਲਿਆ ਸ਼ਸਤਰ। ਨਸ਼ਸਤਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੈ।

ਹਸਨ ਖਾਨ ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੈ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ, ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ ਹੈ ਫੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਲੈ ਆਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਇਹਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹਿਓ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਦਿਓ ਤੇ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਉਹਨੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਕੁੱਟਿਆ, ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਹਸਨ ਖਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਫਸੋਸ ਨਾ ਕਰ। ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਸੁਬੇਦਾਰ ਤੂੰ ਹੀ ਬਣਨੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਜੰਗ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਾਡੀ। ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਚੰਦ ਦਾ ਲੜਕਾ, ਪੈਂਧੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕੱਲੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਨੇ। ਇਕ ਕਰਮ ਚੰਦ ਹੈ, ਇਕ ਰਤਨ ਚੰਦ ਤੇ ਇਕ ਨਵਾਬ ਹੈ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਾ ਅਬਦੁੱਲਾ। ਇਕੱਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਤਿੰਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਲੜੋ, ਤੀਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਈ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜੋ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਲਈ। ਅਬਦੁੱਲੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਰ ਲੈ। ਹੋਰ ਲੈ ਲਈ, ਉਹ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਿਸ਼ਸਤਰੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਿਆ। ਰਤਨ ਚੰਦ ਦੇ ਮਾਰੀ, ਰਤਨ ਚੰਦ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਠਿਆ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਉਠਿਆ, ਯੁੱਧ ਕਰਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਫੇਰ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਨੱਠ ਚਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਪਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸੀ ਉਹਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਛੱਡ ਦਿਓ ਇਹਨੂੰ, ਇਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਚੰਦ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਸਾਰ ਜੁੱਤੀਆਂ ਹੀ ਲਗਦੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਜੁੱਤੀਆਂ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਲਾਉਣੀਆਂ। ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਗਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਕ ਰੋਚਕ ਵਾਰਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਕਿ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਲੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ, ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਭੀੜ ਐਨੀ ਭੜਕੀ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਦਲਾ ਲਊ ਬਾਤਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ। ਸੋ ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਕੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ -

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਮਾਨਸ ਚਰਿੱਤਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ-ਟੁੱਕੜੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਇਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੰਦੇ, ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਹ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਦੇ ਸੀ। ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਬਕ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਸੀਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਝੁਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਦਾ ਝੁਕੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।

ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਆਤਮ ਗਿਆਨ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਨਾਸਤਿਕ ਬੰਦਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਰੂਵੀਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਐਥੇ ਬੈਠਾ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੂਜੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਟੁੱਟਿਆ, ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੱਕ ਕੀ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਭਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਚੋਰ ਅਤੇ ਠੱਗ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਭਜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਰੇਬ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੬੦੦

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗੁ ॥

ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੮੮

ਸਰਵਰ ਪੰਖੀ ਹੇਕੜੇ ਫਾਹੀਵਾਲ ਪਚਾਸੁ ॥

ਇਹੁ ਤਨੁ ਲਹਰੀ ਗੜੁ ਬਿਆ ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਸਤਿਕ ਖਿੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਬੜਾ ਮਹਾਂਮੂਰਖ ਬੰਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬਰੇਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਐਥੋਂ ਚਲਾ ਜਾਹ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਐਥੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਬਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਤੇ ਕੌੜੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ ਲਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਧੀਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਜਿਗਰਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਰੀਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਹਿ ਭਰਾਂਦਿ ॥
ਦਰਵੇਸਾਂ ਨੇ ਲੋੜੀਐ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਦਰਖਤ ਹੇਠਾਂ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਂ ਚੰਗਾ, ਸਭ ਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਲ ਵਾਲੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਵੱਟੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਟਾਹਣੇ ਕੱਟ ਕੇ ਲੱਕੜ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਣ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਮਨਮੁੱਖ ਦੇ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ ਸਹਿ ਲਏ ਤੇ ਬੜੀ ਨਿੰਮਤਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਬੜੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੱਕ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਰਨ ਵੈਰ ਕਰੇ, ਤੰਗ ਕਰੇ ਤੇ ਮਖੌਲ ਕਰੇ ਫੇਰ ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਐਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਸਤਕ ਬੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧੁ ਨਰ ਸੰਤੁ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੬

ਬਥੇਰਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ, ਵੈਦ-ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਦਬੂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਬੇਕਸੂਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਧਿਰਕਾਰਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿਰਾਦਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ? ਉਸ ਨੇ ਧੱਕੇ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸਗੋਂ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਲੱਭਾਂ? ਉਸ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਢੂੰਡ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਦੂਰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਬਰੇਤੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਘਗਿਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਹ ਮੇਰੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ ਸਾਰ ਉਹ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਧੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਨੇੜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿਤਾ ਤੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਫਕੀਰ ਤਾਂ ਅੱਧ ਕਾਫਰ ਹੈ, ਨਿਮਾਜ਼ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਕਾਫਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲੇ ਰੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਈਏ? ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੁਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੀਰ ਜੀ! ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਦੁਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫਕੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਦੁਆ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਪਾਸ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਐ ਦਰਵੇਸ਼! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਘੁਮੰਡ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰੇ, ਨਜਾਇਜ਼ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਅੱਲਾ-ਤਾਲਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਰਸਤੇ ਪਾਓ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਮਾਫ ਕਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨੇਕੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੁਰੇ ਨਾਲ ਸਭ ਬੁਰਾ ਕਰੇਂਦੇ ਮਾਫ ਕਰਨ ਕਈ ਸਯਾਣੇ।
ਬੁਰੇ ਨਾਲ ਕਿੰਵ ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਣੇ।

(ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੇਕਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿਲੋਂ

ਭਲਾ ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਹੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਿਚਾਰਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਰਹੀਂ, ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਹੋ ਇਲਾਜ ਹੈ -

ੴ ਸਿਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

॥ ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਬਚਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਰੱਬ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭਲੀ ਕਰਨਗੇ।

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥

ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥

ਗੁਰ ਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣੁ ਨਿਤ ਸਾਚੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੭

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਟ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੋਗ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਜਾਪ ਕੀਤਾ, ਰੋਗ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਕੰਚਨ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਕ ਕੋਹੜੀ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਸੁਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਚਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਈਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਹੜ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਕੋਹੜ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਢਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਦੱਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਇਹ ਸਾਡਾ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਈ ਹੈ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ (ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਸੋਈ ਸੰਤੁ ਜਿ ਭਾਵੈ ਰਾਮ ॥
ਸੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਕੈ ਏਕੈ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੭

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ 17 ਜੂਨ 1918 ਨੂੰ ਆਗਮਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਸਉਂਪੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ, ਉੱਚ-ਆਤਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਰੂਹਾਨੀ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਿਕ-ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਉੱਪਰ ਐਸੀ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ, ਰੰਗ-ਰਤਨੀ ਰੂਹ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਮੇਲ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਫਰ ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਆਪ ਜੀ ਜਿਸ ਮਹਾਨ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਮਿਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ -

ਜਗਤੁ ਉਧਾਰਨ ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ
ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥
ਜਨਮ ਦੋਖ ਪਰੇ ਮੇਰੇ ਪਾਛੈ
ਅਬ ਪਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਸਾਧੂ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੩

ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਇਹੋ ਜੀਵਨ-ਲਕਸ਼, ਸੰਤ, ਸਾਧੂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸੁਵਣੀ ਕੀਰਤਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਸੁਆਮੀ ਇਹੁ ਸਾਧ ਕੇ ਆਚਾਰੁ ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਸਥਿਤਿ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ ਆਧਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੨੨

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਕਥਨ ਹੈ -
ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੬

ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੇਅਰਮੇਨ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ, ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲਈ ਬੜੀ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਜਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ - ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ 'ਜੀਵਨ ਦਾਨ' ਦਿਤਾ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਅਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ 10.00 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗਾ, ਭਾਈ ਮੱਘਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਅਨਹਦ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ ਪਟਿਆਲਾ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਮੀਆਂਪੁਰ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਛੀਵਾੜਾ, ਭਾਈ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਮਠਾੜੂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ

ਅਗੰਮੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲੀਨ “ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ”

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ।

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਜੱਥੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼।

ਨਿਹਾਲ
ਕੀਤਾ।
ਭਾਈ
ਹਰਪਾਲ
ਸਿੰਘ
ਸਨੇਹੀ ਨੇ
ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਕਥਾ
ਦੁਆਰਾ
ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ

ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ
ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘਟੋਰ
ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਟਾਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ
ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ
ਵਿਚੋਂ ਝਲਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੀਬਾ
ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ
ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ
ਸਿੰਘ ਅਲਹੌਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਚਨ ਸਾਂਝੇ
ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਕੇਵਲ
ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ
ਜੋੜਨ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ
ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ
ਜੋੜਿਆ। ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ 'ਮਨੀਲਾ'
ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ
ਭਾਵ ਭਰਪੂਰ ਕਵਿਤਾ 'ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ
ਏ, ਹੁੰਦਾ ਸੰਤ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣਾ' ਗਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ
ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚਾਹਲ ਨੇ ਵੀ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੁਣਾ
ਕੇ ਸਾਂਝ ਪਈ। ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ
ਨੇ ਵੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ
ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।
ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ
ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ
ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਵਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਸਨਮਾਨਿਤ

ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਐਮ.ਐਲ.ਏ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਸੀ ਰੋਮੀ ਕੰਗ ਆਦਿ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਵੀ ਲਗਾਏ ਗਏ

ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਉਤਸੁਕ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਲੜ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਲਜੁਗ ਦੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਲਣ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, 'ਸਾਧ-ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ' ਦੀ ਆਪ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੂਰਤ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਹੰਡਾਏ ਹੋਏ ਬਚਨ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਸੀ -

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥ ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੪

ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਪਰਤਦੀਆਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ, ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਤਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਨ ਲਈ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਭ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ-

ਜਿਨ੍ਹ ਕੇ ਹੀਅਰੈ ਬਸਿਓ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ ਭਲ ਭਾਂਤਿ ॥

ਤਿਨ੍ਹ ਦੇਖੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਂਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੪

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਝਾਕੀਆ ਸਾਂਝੀਆ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤ - ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ, ਉਪਰ ਖੁਦ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਸਿੱਖ ਵਿਚਰੇ, ਪਟਿਆਲੇ ਆਰਮੀ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਿਵਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ, ਤਰਾਈ ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਫਾਰਮਾਂ ਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕੀਤੀ, ਹਰ ਥਾਂ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ, ਵੰਡ ਛਕਿਆ, ਰੱਜ-ਰੱਜ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਤੇ ਜਪਾਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪਰਉਪਕਾਰ

† ਦਾ ਬਖਾਨ ਕੀਤਾ - ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਮੋਹਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭੁਚਾਲ ਆਏ ਤਾਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੇਵਕ, ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਰਾਸ਼ਨ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਪੀੜਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤੀ ਵੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਿਥੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਠ-ਕੀਰਤਨ-ਨਾਮ-ਜਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਕੇਂਦਰ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ, ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਸੰਕੋਚਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਲਈ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੂਨ, ਅਗਸਤ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲਈ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਵੀ ਤਰਸਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਮੇਲ ਧੋਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ -

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੇਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੇਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਡਾ. ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਆਏ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਰ ਨੇੜਿਓਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਸੰਗਤਾਂ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਅਦਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਭ ਅਵਸਰ ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੱਡਣ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 22 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਛਬੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਬ ਦੇ ਜੂਸ, ਸਕੰਜਵੀਂ, ਮਿਠੇ ਜਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਿਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਘਰਾਂ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਛਬੀਲਾਂ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਸੰਤ ਬੇਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਖਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਚੂੜਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
ਹੇਠਾਂ : ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ।

ਤੇ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਮੇਰੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਮਾਫ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ ਤਾਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸੋ ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਐਸੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਨਿੰਦਿਆ-ਚੁਗਲੀ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ ਹੋਵੇ। ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੇ ਬਣ ਕੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇ? ਪਿਆਰਿਓ ਦੇਖੋ! ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਕਮਾ ਲਿਆ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦੇਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰੀਏ।

ਐਸੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰਾ

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਨਿਕਲ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਗਵਾ ਕੇ ਚਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ?

*ਐਸੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਖੋਇ ਗਵਾਰਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੭੬*

ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਸੰਸਾ ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਸਾ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੰਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਰਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਬਦੇ ਰਹੀਏ ਕਿ ਹਾਇ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਧਰੇ ਡੰਗ ਨਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾਗਦੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਸਵੇਰੇ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਨਿਕਲੀ। ਸੱਪ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਪ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਹੈਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਿੱਥ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੰਸਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

*ਸੰਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੩੬
ਸਹਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਇਆ ਜਾਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮
ਸੰਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਵਿਚ ਦੁਖ ਸਬਾਯਾ।
ਜਮ ਦੰਡ ਸਿਰੋਂ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਕਤ ਦੁਰਜਨ ਜਨਮ ਗਵਾਯਾ।
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੧/੧)*

ਭੁਲੇਖਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗਲਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਭਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੮

ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਧੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਖਾਨਦਾਨ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਉਚੀ ਜਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰਾ ਸਬੰਧ ਕਿਹੜੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸੀ? ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ।

*ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥
ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥*

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਫੇਰਦਾ ਭਾਵ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਜਿਤਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਸਮਝਾ ਲਵੇ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕਹੀ ਜਾ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਤੂੰ ਫਸ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ, ਉੱਚਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਾਝਾਂ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਹੀ

ਮੰਨ ਲੈ ਜੇ ਸਰੀਰ ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਇਥੇ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਦਫਾ ਤੂੰ ਜੰਮਿਆਂ, ਕਿਤਨੀ ਦਫਾ ਮਰਿਆ, ਕਿਤਨੀ ਦਫਾ ਬਾਪ ਬਣਿਆ, ਕਿਤਨੀ ਦਫਾ ਬੇਟਾ ਬਣਿਆ, ਟੇਢੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭੋਗ ਲਈਆਂ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਬੇਅੰਤ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਕੱਟ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਘਰ ਦਰ ਫਿਰਿ ਥਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥
ਜਾਤਿ ਅਸੰਖ ਅੰਤ ਨਹੀ ਮੇਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਧੀਆ ॥
ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਫੁਨਿ ਹੁਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੩੨

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੭੮

ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਰੱਬ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਪਾ ਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਪਈ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਰ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਐਵੇਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਰਦੇ ਰਹੇ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਵੇਖ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਦਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਟੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਹਾਰ ਆਦਿ ਹਨ। ਪਾਰਖੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਖਾਓ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਖਰਾ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਰਿ
ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥
ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਪਰੇ
ਅਬ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੩ ॥
ਸਰਬੇ ਏਕੁ ਅਨੇਕੈ ਸੁਆਮੀ
ਸਭ ਘਟ ਭੋਗਵੈ ਸੋਈ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੮

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਐਨਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਹੱਥ ਪੈਰ ਵੀ ਦੂਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੯

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਰੇ ਤੇ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਨ ਮਰ ਕੇ ਅਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਨਾਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਨੱਕ ਵੀ ਰਗੜਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਵੀ ਹੋ, ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹੋ ਤੇ ਨਾਲ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਵੀ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਕਿ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਘਟ-ਘਟ ਦਾ ਜਾਨਣਹਾਰ ਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ
ਸਰਬ ਘਟਾ ਭਰਪੂਰੀ ਰੇ ॥

ਪੋਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੨

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਬੇਸਮਝੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੂਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਬਚਨ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਮੱਤ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇ, ਤਿਆਗ ਦੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕਹੀ ਹੈ ਐ ਬੰਦੇ! ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਮਨ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ, ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੈਰੇ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

'ਚਲਦਾ.....!'

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥
ਨੈਣ ਮਹਿਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੯੪

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥
ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥ ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਣ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੮

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਆਇ ਮਿਲੁ ਮੈ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਬਹੁਤੁ ਬੈਰਾਗਿਆ ਹਰਿ ਨੈਣ ਰਸਿ ਭਿੰਨੇ ॥
ਮੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ਦਸਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥ ਹਉ
ਮੁਰਖੁ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੯

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਬੇਲਾ, ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਇਲਾਕਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 19 ਜੂਨ 1665 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਲਾ ਨਿਆਸ ਰਖਾਇਆ, ਮੋਹੜੀ ਗੱਡੀ। 350 ਸਾਲ 19 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਅੱਜ 6 ਜੂਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 1984 ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਇਸ ਦਿਨ ਹੋਇਆ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਰੂਹਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਦਿਨ ਹੈ ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ। ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਰੂਹ ਫੂਕੀ ਜਦ ਕਿ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪਿਲਾਇਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਤੋਰਿਆ। ਸੋ ਇਥੇ ਕਿੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਆਹ ਦਿਨ ਜਿਹੜੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ 350 ਸਾਲਾ ਅਵਸਰ

ਸੰਗਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਸਬੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੨

ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਆਮੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦੈ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਇਥੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਬੰਧ ਜੋੜ ਦਿਤਾ -

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੪੧/੧

ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਤੱਕ, ਓਧਰ ਲੰਕਾ, ਸੰਗਲਾਦੀਪ, ਇਧਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਕਿੱਡੀ-ਕਿੱਡੀ ਦੂਰ ਤੱਕ, ਚੀਨ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਗਏ। ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਭਾਗ ਲੱਗੇ ਤੇ ਉਹ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਜਿਹੜੀ ਚੱਲੀ ਸੀ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀਆਂ, 52 ਪੀੜ੍ਹੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਆਉਂਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੀਨ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੇਸੇਦਾਸ ਪੰਡਤ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਆਏ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕੀ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ -

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇਐ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਭ ਬਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ। ਐਸੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸਪਿਰਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿਉਂਕਿ

ਜਿਹੜੀ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸੀ ਉਹ ਦਸਵੰਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਿੱਖੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਵੀ ਦਸਵੰਧ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਐਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿੱਡੀਆਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇਥੇ ਹੋਈਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਸੰਦ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਣ ਕਾਰਨ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਐਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਰਤਾਅ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ-

ਜੜ੍ਹ ਤੜ੍ਹ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਸਮਰਪਣ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਖੇਡ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ -

ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੀਨਿ ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ ॥ ਝੜਿ

ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ ਜਿਨਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਕੱਚੇ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨੇ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ 'ਚ ਪੜਤਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਸੰਦ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਮਿਤ ਦਿਤੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ, ਦਸਵੰਧ ਹੁਣ ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਖੰਡ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?-

ਦੀਨ ਡੋਲ ਗਏ, ਹੁਣ ਕੇਸੇਦਾਸ ਨੈਣਾਂਦੇਵੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹਵਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਲ ਇਹ ਚੰਡੀ, ਇਹ ਭਗਉਤੀ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ। ਇਹਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਉਤੇ ਪੰਜ ਉਤਰੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇੱਕ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲ ਗਏ -

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿੱਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖੇਡ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ -

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ॥

ਗੁਰ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ॥

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ॥

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ॥

ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੪੧/੧

ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਬੰਧ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸੁਹੇਲਾ ਬਣਾਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫੇਰ ਆਪ ਛਕਿਆ। ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਹਟਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਅ-ਮ੍ਰਿਤ, ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੇ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੇ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਜੇ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਐ ਹੈ ਲੱਗਭੱਗ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ, ਮੁਲਖਈਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਤਾਂ ਡਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਖਾਲਸ ਬਣ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਨਾਮ ਦਾ ਤਦ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਚਾਅ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਦਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਡਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਰਨ-ਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸੀ ਹੈ -

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਨਗਾਰੇ 'ਤੇ ਚੋਟ ਪਈ, ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੇਰੇ 'ਚ ਬੈਠੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 1704 ਈ. ਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ 10 ਲੱਖ ਫੌਜ ਨੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਲੜਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲੜਦੈ, ਮਨੋ ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਅ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥
ਮਤ ਹਰਿ ਪੁਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਚਾਅ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦਿਤੀ ਜਿਹੜੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ, ਅੱਜ -

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥
ਪੁਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁਟੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿੱਡੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਰਹਿਮਤਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ।

ਹੁਣ ਐਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਘੇਰਾ ਪਏ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ। ਧੌਖਾ, ਫਰੋਬ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ ਭੇਦ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਵਰਤੇ। ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਗੀਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਭਰਿਆ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚਰੋ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਆ

ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ 6 ਤੇ 7 ਪੈਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਥੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦਾਸ ਜੀ ਸਾਧੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਸੰਭਾਲੀ। ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੌਹਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸੀ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਸਭ ਕੁਛ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਆਹ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਉਹੀ ਹੋਇਆ, ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ, ਪਿਛੋਂ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵੱਡਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੇਜਿਆ। ਨਾਲ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਖੀਏ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰੋਕੋ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਰਸਾ 'ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ, ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਿੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਫੇਰ ਉਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਿੱਜ ਅਨੰਦ 'ਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਰਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਐਸੀ ਠਰਦੀ ਰਾਤ, ਠੰਢ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਬਰਸਾਤ; ਉਥੇ ਵੀ ਇਹ ਨੇਮ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ, ਸਰਸਾ ਨਦੀ 'ਤੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ? ਆਹ ਜਿੱਥੇ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੋਟਲੇ ਦਾ ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਇਥੇ ਚਰਨ ਪਏ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹਨ। ਆਪ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਵੀ ਕਿੱਡੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਿੱਛੋਂ, ਮੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੀਬਾ ਮੁਮਤਾਜ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰੀ ਆਬਰੂ, ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਮੇਰੀ ਅਣਖ, ਮੇਰੀ ਗੈਰਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲੈਣ ਦੇਣੀ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ

ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਮੁਮਤਾਜ ਸੀ, 138 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਰਹੀ। ਜਿਥੇ ਆਹ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਬੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਭੈਰੋਂ ਮਾਜਰੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਾਰਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਇਥੇ, ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਖੂਹ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਹ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ ਨਗਰ ਹੈ, ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਬੜਾ ਹੀ ਰਮਣੀਕ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਐਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ, ਬੀਬੀ ਮੁਮਤਾਜ ਨੇ ਉਥੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰ। ਪਿਆਰ 'ਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਬੀਬਾ ਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਪਣੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਮਤਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਆਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਸੋ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਸਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅੱਜ ਤਕ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੰਕਟ ਆ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਨੇ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕੀਤਾ, ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਹੋਏ, ਨਹੀਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਿਆ। ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਮੁੱਲ ਪਏ, ਆਪਾਂ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਬੀਬੀਆਂ, ਭੁਚੰਗੀਆਂ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਿਤੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ, ਜਿਉਂਦੇ ਅੱਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾੜੇ ਗਏ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਸਹਿ ਤੇ ਅਕਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ ਸਮੇਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘੇ। ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਮਹਿੰਮਾ। ਏਧਰੋਂ ਹੀ ਇਹ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ, ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨੀ ਵਰਗੇ, ਸਿਕੰਦਰ ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਆਏ। ਜੇ ਟੱਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਟਕੇ-ਟਕੇ 'ਤੇ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਸਾਡੀ ਆਬਰੂ, ਇੱਜ਼ਤ ਉਡਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੌਣ ਸੀ, ਖਾਲਸਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਐਸੀ ਰੂਹ ਭਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਾ ਧਰਮੀ ਵਿਗਸੇਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੮੪

'ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟਹਿ' ਉਹਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਵਾਸਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ। ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੀ ਹੈ -

ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੁ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰ ਮੰਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਅਸਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਤੱਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਇਹ ਚਲੇ ਚਲੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੫

ਅੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਪਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ, ਜੋ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਕੰਮ ਆਉਣੀ ਹੈ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਥੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਨੀਂਦ 'ਚੋਂ ਜਾਗਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਾਂ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਈਏ, ਉਹਨੂੰ ਮੂਰਖਤਾਈ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ, ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਉਸੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪਏ ਹਾਂ -

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੦੭

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ॥ ਅੰਗ- ੮੦੮

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਉਹ ਮੂਰਖਤਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੀਏ। ਠੀਕ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਣਾ ਹੈ -

ਨਾ ਕੇ ਮੂਰਖੁ ਨਾ ਕੇ ਸਿਆਣਾ ॥

ਵਰਤੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੮

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਾਣ-ਜਾਣ 'ਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਆਓ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅੰਤਰਆਤਮੇ, ਜੋ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ - ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ

ਸ. ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ

ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ (ਭਾਵ ਜਿੱਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) 111 ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਵਿਜੈ ਪੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਮੱਕਾਰੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤ੍ਰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ (1705 AD) ਤੋਂ 1706 AD ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੱਕਾਰੀ ਤੇ ਬੱਜਰ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ। ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਜਿਲਦ ਤੇ ਲਿਖੀ ਸੌਂਹ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਯੋਧਿਆਂ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਂਗੜ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਥੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬਚਨ-ਭੰਗੀਆਂ ਨੇ ਫੌਰਨ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਰਾਨੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

"ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਰਾਸਰ ਝੂਠੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਕਸਮ ਤੋੜੀ ਹੈ (ਸ਼ਿਅਰ 4)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ, ਬਹੁਪੱਖੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਉਹ ਬੇਮਿਸਾਲ ਜਰਨੈਲ, ਪਰਪੱਕ, ਯੁੱਧਨੀਤੀਵੇਤਾ, ਸੂਝਵਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਅਣਥੱਕ ਸਮਝੌਤਾਕਾਰ ਅਤੇ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ। ਮੈਕਾਲਿਫ (1909 AD) ਲਿਖਦਾ ਹੈ -

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਇਰਤਾ ਕੱਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਲੇਰੀ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।"

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ 52 ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੁਰਾਨਾਂ, ਰਾਮਾਇਣ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਆਦਿ ਮਹਾਂ-ਕਾਵਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚਲੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਕਹਿ ਜੁਲਮ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਣ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਇਕ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ (1896 ਏ ਡੀ) ਦੀ ਖੋਜ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਹਨ-

1. ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ)
2. ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ (ਸਮੇਂ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤੀ)
3. ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ (ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ)
4. ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਉਸਤਤੀ)
5. ਸਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ (ਸਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਾਰਜ)
6. ਸਵਈਏ (ਸੱਚੇ ਤੇ ਝੂਠੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ)
7. ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ (ਜੋਗੀਆਂ ਤਿਆਗੀਆਂ ਉਪਰ ਕਟਾਖਸ਼)
8. ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ (ਵਿਜੇ-ਪੱਤਰ)

ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਿਖਤ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਬਰੱਜ-ਭਾਸ਼ਾ (ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ) ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਿੰਬਾਵਲੀ, ਰੂਪਕ, ਅਲੰਕਾਰ, ਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ, ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਗੁਣਤੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਟਾਖਸ਼ ਤੇ ਅਕੱਟ ਦਲੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-

"ਜੇ ਮੈਂ ਲੁਕ ਕੇ ਵੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਧੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਕਸਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਤੂੰ ਬਚਨ-ਤੋੜ ਨਿਕਲਿਆ। ਤੇਰੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਤੇ ਈਮਾਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਈਸ਼ਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਝੂਠਾ ਹੈਂ ਤੇ ਧਰਮ ਵਿਗੂਣਾ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਦੀ ਵੀ ਲੜਾਈ ਜਾਂ ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਮਨ ਭਰਪੂਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਆਖਰੀ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਉਹ ਜੰਗ ਸਬੰਧੀ ਲਏ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ -

"ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲੰਘ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ

ਤਲਵਾਰ ਚੁਕਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।"

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਤੇ ਇਹਦੀ ਆਤਮਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਤੁਅੱਸਬੀ, ਮੱਕਾਰ ਤੇ ਖਚਰੇ ਦੋਗਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਤੇ ਬਚਨ-ਭੰਗੀ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਕੁਰਾਨੀ ਕਸਮਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤੇ ਬੇਅਰਥ ਸਨ। ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਝਾੜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ -

"ਹੁਣ ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੌ ਵਾਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।" (ਸ਼ਿਅਰ 49)

ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਏਨੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਭੰਡਦੇ ਹਨ -

"ਸਿਰਫ 40 ਭੁੱਖੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਣਗਿਣਤ ਬਚਨ-ਭੰਗੀ ਲਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ ਟੁੱਟ ਪਿਆ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 32 ਸੂਰਬੀਰ, ਤਿੰਨ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ (ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬਚੇ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੋਮਾ ਕੇਵਲ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਤੰਗ-ਨਜ਼ਰੀ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਮਾਸੂਮਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਨਹੀਂ ਵਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨੂੰ ਉਹਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾੜਦੇ ਹਨ -

"ਤੂੰ ਬੇਲਗਾਮ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਖੂਨ ਨਾ ਵਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਖੂਨ ਵੀ ਮੌਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਹਾਏਗੀ।"

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਧਰਮੀ (ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਬੰਦਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ -

"ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਪਰ ਦੀਨ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦਾ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤਾਂ

ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਜੇ ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੱਪ (ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ) ਬਾਕੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ ਨਬੇੜ ਕੇ ਰਹੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਭਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਬਚਨ-ਤੋੜ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਇਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹਕੀਮ ਆਪ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੜਾਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਛੜ ਕੇ ਖੜਾ ਬੋਣਾ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਜੇ-ਪੱਤਰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਦਸਤਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਉਹਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਤੰਗਨਜ਼ਰੀ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪੱਤਰ ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖਦਾਨ ਦੇ ਸੁਝਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਜ਼ਰਦਾਰੀ ਜਾਂ ਜਾਚਨਾ ਦੇ ਰਖਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਨੇਪੂਰਵਕ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (1950 ਏ ਡੀ) ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਆਦਿ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੋਇਆ। ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਵਿਚ ਨਰਮੀ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਗਵਰਨਰ ਮੁਨੀਮ ਖਾਨ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਠੰਡਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦੇਵੇ।

ਮੈਕਾਲਿਫ (1909 ਏ ਡੀ) ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਪਸੀ ਸਬੰਧੀ ਪਰਵਾਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੁੱਢੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਆਜ਼ਮ ਤੇ ਕਾਮ ਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਬੜਾ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਅਤੇ ਬਦਅਸੂਲੀਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ

ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅਪਰਾਧੀ ਜ਼ਮੀਰ ਕਾਫੀ ਬੇਚੈਨ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਟੁੰਬੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰੀਕ ਜੰਗੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਈਮਾਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਸੁਮੇਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਵੇਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਬਚਨ-ਤੋੜ ਸਾਜ਼ਸਾਂ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਰ ਜੰਗ ਸੁਲ੍ਹਾ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਰਪੂਰ ਰੋਣ-ਰੋਹ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਤਲਖੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਲ੍ਹਾ ਸਫਾਈ ਲਈ ਰੱਖੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਸ਼ਿਅਰ 63)

ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਐਵਰੈਸਟ ਹੈ, ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਅਣਖ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੀ ਸਿਖਰ -

ਅੱਛਾ ਹੈ ਸਰ ਝੁਕਾਨਾ ਕਿ ਕਾਇਮ ਅਦਬ ਰਹੇ,
ਇਤਨਾ ਨਾ ਸਰ ਝੁਕਾਓ ਕਿ ਦਸਤਾਰ ਗਿਰ ਪੜ੍ਹੇ।
ਅੱਛਾ ਹੈ ਦੋਸਤੀ ਕਾ ਹਾਥ ਹਰ ਤਰਫ ਬੜ੍ਹੇ,
ਇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਾਥ ਸੇ ਤਲਵਾਰ ਗਿਰ ਪੜ੍ਹੇ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਔਕੜਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਰਜਮਾਏ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ (ਪਿੰਡੀ ਦਾਸ ਸਰਵਰੀ 1966, ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਨਾਜ਼ 1952, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ)। ਚੌਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਕਰਦਿਆਂ (ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ/ਗੁਰਮੁਖੀ) ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਉਕਾਈਆਂ ਰੜਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰਫ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਯੋਗ ਹੈ।

1705 ਏ ਡੀ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਜਿਲਦ ਤੇ ਇਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਲਿਖ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਹੱਥੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਇਕਰਾਰ ਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਸਨ -

1. ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗੜ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡ ਕੇ) ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਵੇਗੀ।

2. ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਬਰਾੜ ਕੌਮ ਸਾਡੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ।

3. ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਏਧਰ ਕਾਂਗੜ ਆ ਜਾਓ ਤਾਂ ਦੋਸਤਾਨਾ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

4. ਏਧਰ ਆਉਣ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਯਕ ਅਸਪ' (ਇਕ ਘੋੜਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਵਾਰ) ਇਕ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਚਾਰ ਸ਼ਿਆਰਾਂ (58, 59, 60, 61) ਵਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਕੇ ਅਜੇ ਤੁਰੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਪਈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਮੁਆਹਦਾ ਤੋੜਨ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੁਠੇ ਤੇ ਬਚਨ-ਭੰਗੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਖਿਆ। ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਸ਼ਿਅਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰਦਾਨੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਅਨਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਤਰਜਮਾ-ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਸੇ ਹੀਣੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਦਮ ਜੀ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਤੇ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ 'ਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਉਚ ਨੈਤਿਕ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਈਮਾਨਦਾਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਲੇਖ ਵਜੋਂ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ (ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਂਗ ਹੀ) ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੀਨੇ, ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ, ਲਿਖੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ 111 ਸ਼ਿਅਰ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ 12 ਸ਼ਿਅਰ ਮਧਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਤੇ ਮੰਗਲਾ-ਚਰਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 95 ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਬੀਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਚਾਰ

ਸਿਆਰਾਂ (58, 59, 60, 61) ਵਿਚ ਕੁਰਾਨੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਢੁਕਵੀਂ, ਨਿਰਪੱਖ, ਸ਼ੱਕ ਰਹਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵੀਣ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤੇਜਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨੀਝ, ਨੇਕੀ, ਸ੍ਰੋ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਅਣਖ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਮੁੱਲਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਣਖੀਲੀਆਂ, ਨੇਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਕੌਮਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮਾਣ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਅਰਥ, ਕਾਵਿ ਅਨੁਵਾਦ, ਅਨੁਵਾਦ - ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)

ਮੂਲ

1. ਕਮਾਲਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਯਮ ਕਰੀਮ।

ਰਜ਼ਾ ਬਖਸ਼ੇ ਰਾਜ਼ਿਕ ਰਿਹਾਕੋ ਰਹੀਮ।

ਅਰਥ - ਕਮਾਲਿ ਕਰਾਮਾਤ : ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ, ਕਾਯਮ : ਸਦੀਵੀ/ਨਾ ਮਿਟਣ ਵਾਲਾ, ਕਰੀਮ:ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਜ਼ਾਬਖਸ਼:ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਜ਼ਿਕ:ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਿਹਾਕੋ ਰਹੀਮ:ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਅੰਨ-ਦਾਤਾ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਰੱਬ, ਅਮਰ, ਅਟੱਲ, ਅਡੋਲ।
ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਦੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਪੂਰਨ, ਸਥਿਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦੀ ਛੋੜ, ਦਿਆਲੂ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ।

2. ਅਮਾਂ-ਬਖਸ਼ੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਓ ਦਸਤਗੀਰ।

ਖਤਾ-ਬਖਸ਼ੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਦਿਲ-ਪਜ਼ੀਰ।

ਅਰਥ - ਅਮਾਂ-ਬਖਸ਼ : ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ - ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਦਸਤਗੀਰ - ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ਖਤਾ-ਬਖਸ਼ - ਗਲਤੀ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਹ:ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਿਲ ਪਜ਼ੀਰ : ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਪਾਲਕ ਮਿੱਤਰ ਰੱਖਦਾ ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਦੀ ਲਾਜ।

ਮਨ-ਮੋਹਨ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਮਾਰੇ ਵਾਜ।

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ, ਬਾਂਹ

ਫੜਨ ਵਾਲਾ; ਭੁੱਲਾਂ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਖੁਬੀ ਦਿਹੋ ਰਹਨਮੂੰ।

ਕਿ ਬੇਗੁਨੋ ਬੇਚੁਨੇ ਚੂੰ ਬੇਨਮੂੰ।

ਅਰਥ - ਖੁਬੀ ਦਿਹ : ਨੇਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਨਮੂੰ, ਰਹਿਬਰ, ਬੇ-ਗੁਨ, ਬੇਰੰਗ, ਚੂੰ: ਜਿਹਾ ਕਿ, ਬੇਨਮੂੰ : ਬੇਮਿਸਾਲ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਗੁਣਦਾਤਾ ਬਹੁਰੰਗਤਾ, ਅਜਰ, ਅਰੰਗ, ਅਰੂਪ।

ਰਹਿਬਰ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਭੂਪਾਂ ਦਾ ਭੂਪ।

ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਗੁਣਦਾਤਾ, ਬੇਮਿਸਾਲ ਆਗੂ ਹੈ। ਉਹ ਨੇਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਨ ਸਾਜ਼ੋ, ਨ ਬਾਜ਼ੋ, ਨ ਫੌਜੋ ਨ ਫਰਸ਼।

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹਏ ਐਸ਼ੋ ਅਰਸ਼।

ਅਰਥ - ਸਾਜ਼; ਸਾਮਾਨ/ਦੌਲਤ, ਬਾਜ਼ : ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਫਰਸ਼ : ਜ਼ਮੀਨੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ : ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਐਸ਼ੋ ਅਰਸ਼ : ਆਰਾਮ ਤੇ ਤਰੱਕੀ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਫੌਜ, ਧਨ, ਘੋੜੇ ਸਾਜ਼-ਸਾਮਾਨ,

ਸੁਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ।

ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ, ਦੌਲਤ, ਫੌਜ, ਬਾਜ਼, ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਆਰਾਮ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(5) ਜਹਾਂ ਪਾਕ ਜ਼ਬਰਸਤੋ ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ।

ਅਤਾ ਮੇ ਦਿਹਦ ਹਮਚੂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ।

ਅਰਥ - ਜ਼ਬਰਅਸਤ : ਉੱਚਾ/ਬਾਲਾਤਰ ਹੈ, ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ : ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਜਲਵਾ, ਅਤਾ : ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਮੇ ਦਿਹਦ : ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ : ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ/ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਬਰਕਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਸਖੀ ਸੁਜਾਨ।

ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਪੇਖ ਮਹਾਨ।

ਸਾਖਿਆਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਨੌ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ

ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਵਜੋਂ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਾਜੇ ਪਰ ਹੱਥ ਆਪ ਹੀ ਧਰਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਈ ਸੰਗਤਾਂ ਆਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਅੰਦਰ ਇਤਨੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜਿਆ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅੱਜ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵਣ ਕਾਰਣ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰ ਰਹੇ ਤਦ ਫਿਰ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਵਿਹਲ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਬਾਹੁਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵੈਰਾਗ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ -

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੩

ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੋਖੇ ਦੀ ਛਪੜੀ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਬੀਬਾ! ਅਜੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨੇ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਤੇਰੀ ਇਕ ਮਿਹਰ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲਭਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਂ ਭਾਈ ਤੂੰ ਸਾਧ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੂੰ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹੁ ਇਹ ਕਰਣੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਾਰ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਜੁੰਮੇ ਚੁੱਕ ਲਏ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਇਹ ਖਦਰ ਦੇ ਛੇ ਕਲੀਏ ਕੁੜਤੇ ਤੇ ਧੌੜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਰਗੜਾਂ ਖਾ ਕੇ ਉਜੜ ਗਿਆ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਗੜਾ ਤੇ ਸਖਤੀ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਖਾਊ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ।

ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿਮਟੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਲੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ

ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਜੇ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਪਰ ਹੱਥ ਧਰਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਉਹੀ ਹੱਥ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ। ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸੁਰ ਬੱਸ ਇਕ ਲਿਵ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਰ ਸੀ ਜੋ ਖੜਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕ ਕਾਨ੍ਹ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਵਲ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਲਾਈਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆ ਖਲੋਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਲੋਕ ਦਸ ਦਿਨ ਮੰਗਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਬੜੀ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਰੋਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਜੇ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੁਣ ਅਵਸਥਾ ਕਾਰਨ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸੇਵਕ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੇਵਕ ਸਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਡਾਕਟਰ ਮਾਧੋ ਰਾਮ ਸਾਫਟ ਜੋ ਕਿ ਕਲਕੱਤਾ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਅੰਦਰ ਪੂਜਨੀਕ ਸਨ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ, ਤੋਲੀਏ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇਕਰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇਹ ਹੱਥ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹ ਕੇ ਤਕਦਾ ਸੀ। ਨਬਜ਼ ਆਦਿਕ ਬੜੀ ਗੌਹ ਨਾਲ ਤਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਪਾਸੇ ਆਈਏ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਲ ਉੱਚ ਤੇ ਗੁੱਝੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਸਾਦਾ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਮਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਧਾਰ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 40-45 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਿਹਾਤੀ ਹੀ ਇਸ ਸਿੱਧੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਂਦੇ ਸਨ ਸਗੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਾਧਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪਰ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਲਈ ਖੋਜ ਤੇ ਉਤਮਤਾ ਦਾ ਮਹਾਨ ਭੰਡਾਰ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਾਨੋ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹਨ ਜੋ ਜਿਸ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ

ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਗੁਣ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਆਮ ਸਮਝ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਨਹਾਰ ਗੱਲਾਂ ਦਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਧਰੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਲਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਮੁੜ ਗੋਹੜ ਭਰੇ ਭੇਦ ਆਪਣੀ ਕਰਣੀ ਘਾਲਣਾ ਤੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਹਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਖੋਜੀ ਤਾਂ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਕਢਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਕਾਢ ਨੂੰ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਮੁੱਖ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਰਾਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹੀ ਫਰਕ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਕੀਰਤਨੀਏ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਆਤਮ ਸੁੱਧੀ ਦੇ ਨਿਤ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਹੀ ਕੁਝ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਆਦਮੀ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਅਸਰ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ, ਅੱਲਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰਾਹ ਲੱਭੀ ਹੈ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਬ੍ਰਾ ਹੀ ਦਸ ਵਜੇ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਆ ਕੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਸਾਮੁਣੇ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਕੁਰਸੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਨੋ ਇਕ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਗੋਹੜ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਭੇਦ ਵੀ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਕਹਿਣਾ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਸੁਖਮਈ ਸਾਂਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਮੋਲਕ ਰਾਹ ਵੀ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤਿੰਨ ਹਿਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸਤ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਬਿਰਤੀਆਂ, ਲੋਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਉਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਲਿਵ ਅੰਦਰ ਟਿਕਦੀ ਹੈ -

'ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸੈ ਜੀਉ ॥'

ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਤੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਉਤਮ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀਆਂ, ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨੰਦ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੀ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਨਾਸਤਕ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਗੋਂ ਐਸੇ ਸੁਧਰੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸੁਧਰ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਕੋਈ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਾਗ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ। ਸਿੱਧ ਪਧਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧ ਪੱਧਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਜੇਕਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਐਨ ਟਿਕਾਣੇ ਵਲ ਹੋ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਵਕਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਉਸ ਗੱਲ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਮੁੱਖ ਗਿਆਨੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਪਰ ਸਹਿਰਦਲ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੇ ਝਰਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਆਪ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਹੀ ਗੱਲ ਉਹ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। **'ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥'** ਦਾ ਕਥਨ ਹਰ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਹਰ ਧਿਆਨਧਾਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਝੱਟ ਹੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਲ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਸੁਰਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਹੀ ਸਮੇਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਹੋ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਫਰਾਟੇ ਮਾਰਦੀ ਹੋਈ ਹਰ ਰੋਮ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਂਤ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਜਬ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਤ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ ਭਰੀ ਤਰੰਗ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਛੱਡੇਗੀ, ਫਿਰ ਉਹ ਫੁਹਾਰ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਧੁਨ ਆਵੇਗੀ। ਦਸੋਂ ਇਹ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਇਹ ਅਨੰਦ ਤੇ ਇਹ ਰੰਗ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੀਲਾਂ ਪੰਧ ਕਰਕੇ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਮਾਰ ਕੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਝੱਲ ਕੇ, ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਗਦੇ ਹੋਏ ਝੱਖੜਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ, ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਣੀ ਤੇ ਕਥਨੀ ਤੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਤ-ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮ

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੈ 'ਆਪਾ ਸੋਧ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਓ ਕਿ ਇਹ ਸਤਾ ਜੋ ਅਸਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਹ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਜੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਬਚਨ ਜੋ ਸੁਣੇ ਕਮਾਵੇ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਭਵਜਲ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਬਣਾਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੰਪਰਦਾਏ ਜੋ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਤਮ ਪਰਵਾਹ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਅਮੋਲਕ ਦਾਤ-ਨਿਜ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ, ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਰੱਬ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਤਕਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਦ ਉਸ ਲਈ ਮਨੋਂ ਹੋ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਲਾਈ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਤਮ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੀਪਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਤ ਕਦੇ ਵੀ ਮਧਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉ

ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕਈ ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਪਣਾ ਤਪ ਤੇਜ ਤੇ ਕਰਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਮਹਾਂ-ਤਪੀਸਰ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ। ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਜੀਵਨ ਭਰ 90 ਸਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁਤੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਰੜੇ ਸੌਂਦੇ ਸਨ। ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਿਆ ਤਦ ਸਫੈਦ ਜੀਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਛੱਤਰੀ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਢੱਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦ ਨਾਲ ਹੀ ਯਰਾਨਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਸਫੈਦ ਕਪੜੇ, ਸਫੈਦ ਰੰਗ, ਸਫੈਦ ਦਾਹੜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ਚਮਕਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪਟਿਆਲੇ ਰਹੇ। ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਹੋ ਸਕੇ ਤਦ ਬਾਹਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲੀਤੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਜ ਘਰ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸਨ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੁਬਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪੰਝੀ ਵਾਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਹੀ ਨਿਤਨੇਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਲ ਪਾਨ ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਕੋਲ ਬੈਠਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੀ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਤਨੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਲਗਾਉ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਨਾ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਣ ਹੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪਰਮ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਮਨ

ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜੁਬਾਨੀ ਹੀ ਦਸਾਂਗੇ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਨ ਤੇ ਉਤਮ ਜੀਵਨ ਮਹਾਨ ਕਲਾਧਾਰੀ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤਦ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੁੱਜੇ, ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਬਾਹਰ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਕੇ ਬਿਸਤਰਾ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਪਰ ਇਕ ਚੰਦੇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਥੱਲੇ ਚਾਦਰ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਜੋ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਬੂ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਅਡੰਬਰ ਬਹੁਤ ਦਬਲਾਨ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚਾਰ ਪੰਜ ਕਮਰੇ ਸਨ ਜੋ ਜਥੇ ਤੇ ਆਏ ਗਏ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਫਾ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਘਟ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਅੰਦਰ ਮਸਤੀ ਤੇ ਰੰਗਣ ਇਤਨੀ ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਰਸ ਭਿੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰ ਮਹਾਨ ਅਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਮਸਤੀ ਅੰਦਰ ਝੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਝਰਨਾਟ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਕੰਬਦੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਗਿਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਰਤੇ ਰੰਗ ਭਿੰਨੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਤੋਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵੀ ਮਹਾਨ ਅਰਸ਼ੀ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਆਈ। ਉਹ ਰੰਗ ਰਤੇ ਹਰ ਕਦਮ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਡੇਰੇ ਪਰ ਪੁੱਜੇ ਸਨ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਐਸਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਵੀ ਨਚਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਨਿਰਤ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਦ ਤੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਵੀ ਕੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸੁੰਨਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੂੰਜ ਤੇ ਉਹੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸਹਿਤ ਸਿੰਘ ਨਾਦ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਮਹਾਨ ਧਰਤੀ ਪਰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਗੂੰਜਿਆ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਮੌਲ ਉਠੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਧੇ ਤੇ ਧਰਤੀ ਰੰਗਾਵਲੀ ਹੋ ਉਠੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਾਨ ਲੈਅ ਚੁਕਦੇ ਸਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਦੈਵੀ ਅਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਾਫੀ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾ ਕੇ ਤਪਤ ਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਅਜੇ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ, ਉਹੀ ਨਾਦ, ਉਹੀ ਧੁਨ ਉਹੀ ਮਸਤੀ ਉਹੀ ਲਹਿਰ ਫੇਰ ਉਠ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਰੀਤ, ਮਹਾਨਤਾ, ਆਤਮ ਬਲ ਕਿਰਿਆ ਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਾਂਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਮਹਾਨ ਅਰਸ਼ਾਂ ਪਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸੀਆ ਸੀ ਉਹ ਉਸੇ ਹੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਰਸ਼ਾਂ ਪਰ ਤਾਰੀਆਂ ਲਗਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਤਨਾ ਹਲਕਾ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗ ਰਤਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹੁਣ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਫਿਰ ਵਲੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਰ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਗ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਚਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਦੀਵਾਨਾ ਹੋ ਕੇ ਨੱਚ ਉਠੇ। ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਕਰੜੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ

ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋ ਦਿਨ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਡੇਰੇ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਚਨ ਸਿਧੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਭ ਨੂੰ ਦਸ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਡੇਰੇ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਨ।

ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਸੁਬਾ ਦੀਆਂ ਨਮਕੀਨ ਰੋਟੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਲੱਸੀ ਚਾਹ ਆਦਿਕ ਲਈ ਲੰਗਰ ਵਲ ਚਲ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਅਚਾਨਕ ਬਾਬਾ ਨੰਦ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਪਰ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦੋ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਤਿਸੰਗੀ ਵੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਤਕ ਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਲਈ ਉਠ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਧਾਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਜੱਫੀ ਭਰ ਲਈ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪਰ ਪਲੰਘ ਪਰ ਅਰੂੜ ਹੋ ਗਏ।

ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਦ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਪੁੱਛਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਆਪ ਹੀ ਆ ਗਏ ਹੋ ਤਦ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਖਸ਼ੋ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਕਰੜੀ ਤੇ ਗਾਖੜੀ ਕਮਾਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਤਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਇਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਠੀਕ ਸਮਝੋ ਤਦ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ। ਤਾਂ ਜੋ ਹੁਣ ਇਹ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦਿਨ ਇਸੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਡੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ। ਅਸਾਂ ਜੀਵਨ ਭਰ ਕਦੇ ਵੀ ਮਕਾਨ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਇਕਾਂਤ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਭੂਮੀ ਪਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਨਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਝਮੇਲੇ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਲਗਦੇ ਹੱਥ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੰਧੇ ਪਰ ਵੀ ਧਰ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਚੰਗਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਮੰਨੋ ਤਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਸਥਾਨ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ। ਹੋਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ।

ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਫਕੀਰ ਇਕੋ ਹੀ ਗੋਦੜੀ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਾਧ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕੌਤਕ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਰਹੋ। ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਬਾਬੂ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਦੇਖੋ, ਬਾਬਾ ਜੀ, ਜੋ ਸੱਜਣ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਉਹ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਪਰ ਜੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁਣ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਛਹਿਰਾ ਤੌਲੀਆ ਤੇ ਗਲ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਮਾਨ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜ ਕੇ

ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਮਾਇਆ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਵੀ ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ਉਹੀ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਲੰਗਰ ਲਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਲਾਂਗਰੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੇਵਕ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਮਝੋ, ਜੋ ਵੀ ਹੁਕਮ ਕਰੋਗੇ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ। ਉਮਰ, ਕਰਣੀ, ਮਹਾਨਤਾ, ਤਿਆਗ, ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨ ਅੰਦਰ ਕੋਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਤੋਂ 100 ਸਾਲ ਭਾਵ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਮਾਰਕੰਡੇ ਦੇ ਪੂਲੇ ਵਾਂਗ ਇਕ ਛਤਰੀ ਹੇਠਾਂ ਲੰਘਾ ਦਿਤੇ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਇਹ ਸਥਾਨ ਸਕਾਰਥ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਜੋ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਤੁਛ ਤੇ ਨਿਗੂਣੀ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਇਸ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਆਪ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤੇ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ।

ਵਾਹ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿਆਂ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਸਾਡੇ ਗਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਿਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਸਾਡੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਛੱਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲੰਘਾਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਲੰਘ ਹੀ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਲਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਭਾਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਤੇਰੇ ਜੁੱਮੇ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕੋਲੋਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਭਾਈ ਇਹ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਸ ਰੱਖ। ਲੋਕ ਸੌ ਗੋਗੇ ਉਡਾਂਦੇ ਸਨ। ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਅਡੰਬਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੁਣੀਦੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਆਈ। ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਪਰ ਪਰਖ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਬਾਰੂਂ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਾਹ ਤੇਰੀ ਚਾਰ ਚੱਕ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਰਾਹ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ। ਅੱਗੇ ਭਾਈ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਰ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਗਰੀਬ ਸਾਧ ਪਾਸ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਤੇਰਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ,.....!'

ਹੈ। ਅਗਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਆਉਂਦੇ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਗਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥
ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ
ਨਾਮਦੇਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛੁਡਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੫੧

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿੱਚਦੇ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਜਾਣਦਾ।

ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਭੀਲਣੀ ਨੇ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹਦੀ ਝੌਂਪੜੀ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੇਰ ਖਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉਹ ਬੇਰ ਲਿਆਈ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੁਗ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਰੱਖੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਖੱਟਾ ਬੇਰ ਨਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੂਆ ਹੁੰਦੈ, ਇਹ ਹਰ ਬੇਰ ਦੇ ਉਤੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਮਿੱਠਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ। ਐਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੂਠੇ ਬੇਰ ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਛਕੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ - 'ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੈ ਕਾਰਣੈ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ॥ '

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਐਸੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ-

ਧਾਰਨਾ - ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ,
ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਦਰਸ ਦਿਖਾ ਜਾ।

ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਿਲਦੈ', ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਐ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਵਾਸਤੇ, ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਛਿਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਐਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਦਰਸਨ ਦੇ ਦੇ।

ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ -

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-57)

ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਵਪਾਰੀ
ਮਨਸੁਖ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਤਾਂ
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਪਾਰ ਲਈ ਆਪ
ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਓਥੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਵਰਤ ਨਾ
ਰੱਖਿਆ, ਸਾਲਗਰਾਮ ਨਾ ਪੂਜਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਦਾਸ
ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ -

ਦਾਸ - ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਧਰਮ ਬਿਹੀਨਾ;
ਸੁਣ ਰਾਜਾ ਕਿਰਪਾਲਾ,
ਪਾਰ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਏਥੇ ਆਇਆ,
ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹੇ ਕੁਚਾਲਾ।
ਸਾਲਗਰਾਮ ਮਨਾਇਆ ਨਾਹੀਂ,
ਏਕਾਦਸ਼ ਬ੍ਰਤ ਨਾਹੀਂ।
ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਬਿਸਮੇਂ,
ਮੰਦਾ ਹੱਭ ਅਖਾਹੀਂ।
ਰਾਜਾ (ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ) -
ਮੱਜਨ ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਨ ਕਰੋਂ,
ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਤਿਲਕ ਨਾ ਧਰੋਂ।
ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ,
ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਰੀਤਿ ਨ ਪਾਲੀ?

ਮਨਸੁਖ -
ਰਾਜਾ ਜੀ ਸੁਣ ਲੀਜੀਏ, ਜਗ ਹੈ ਬ੍ਰਿਛ ਸਮਾਨ,
ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਗ ਰਿਹਾ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਫਲ ਜਾਨ,
ਦੋ ਰਸਤੇ ਫਲ ਪਾਨ ਦੇ, ਇਕ ਹੈ ਕੀਤੀ ਰਾਹ;
ਦੂਜਾ ਰਾਹ ਬਿਹੰਗਮੀ, ਪੰਖੀ ਜਿਉਂ ਉਡ ਜਾਹਿ।
ਰਾਜਾ - ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਨਯਾਰੀ,
ਖੁਹਲ ਕਹੋ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂ ਸਾਰੀ?
ਮਨਸੁਖ - ਤਪ, ਹਠ, ਤੀਰਥ ਸੰਜਮ ਸਾਰੇ,
ਵਰਤ ਨੇਮ ਰਤ ਕਰਮਾਂ ਚਾਰੇ।
ਇਹ ਕੀਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰਾਜਾ।
ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨ ਸੁ ਸਾਜਾ।
ਕੀਤੀ ਵਾਂਙ ਤੁਰੇ ਨਿਤ ਤੁਰੇ,
ਤਰਲੇ ਕਰ ਕਰ ਟੁਰ ਟੁਰ ਮਰੇ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਆ,
ਖਿੱਚ ਖਾਇ ਜਿਸ ਹਿਰਦਾ ਹਿਲਿਆ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕਣੀ ਜਿਸ ਅੰਧਰ ਵੜੀ,
ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲੱਗੀ ਜਿਹ ਝੜੀ।
ਪ੍ਰੇਮ ਲਗੇ ਪ੍ਰਭ ਚਰਨਾ ਸੰਦਾ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਿਰਦਾ ਰਹੇ ਖਿਚੰਦਾ,
ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਲਏ ਉਡਾਰੀ,
ਨਾਮ ਗਗਨ ਦੀ ਲਾਵੇ ਤਾਰੀ,
ਲਿਵ ਅੰਦਰ ਇਉਂ ਆ ਕੇ ਜਾਗੇ,
ਪੰਛੀ ਰਾਹ ਇਹ ਹੈ, ਵਡਭਾਗੇ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਆਈ,
ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਣਤ ਮਿਟਾਈ।
ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਨਿਤ ਉਡਦਾ ਪੰਖੀ,
ਸੜਕ ਨ ਪਹਿਆ, ਨ ਡੰਡੀ ਅੰਕੀ।
ਤਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਤ ਚਾਹ ਭਰਾਏ,
ਬਹੁਤ ਹੁਲਾਸ ਰਿਦੇ ਉਮਗਾਏ,
ਭਰੇ ਉਮਾਹ ਸਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ,
ਨਿਤ ਨਵਾਂ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਰਾਹ।
ਰਹਿਣ ਅਨੰਦ, ਅਨੰਦ ਉਡਾਰੀ,
ਅਗਮ ਗਗਨ ਦੀ ਤਰਦੇ ਤਾਰੀ।
ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ ਹਰ ਘੜੀ ਉਠਾਵੇ,
ਨਵਾਂ ਚਾਉ ਹਰ ਪਲ ਉਮਗਾਵੇ।
ਓਹ ਕੀ ਜਾਣਨ ਕੀਟੀ ਰਾਹ,
ਭਰਿਆ ਹਿਰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਮਾਹ।
ਹਉਮੈ ਸੰਗ ਕਰਨ ਸਭ ਕਰਮਾਂ,
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਧਰਮਾਂ,
ਹਉਮੈ ਰਾਹ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਹਿਆ,
ਕੀਤੀ ਰਾਹ ਕਿਨ ਸ੍ਰਾਦ ਨ ਲਹਿਆ।
ਸੁਣ ਰਾਜਾ ਮਹੀਪਾਲ! ਕਥਾ ਅਨੂਪਮ ਏ ਬਨੀ,
ਹਉਮੈ ਤੁੱਟੈ ਪਾਲ, ਰਾਹ ਬਿਹੰਗਮਿ ਟੁਰਦਿਆਂ।
ਰਾਜਾ - ਧੰਨੇ ਸ਼ਾਹ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਕੌਣ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ?
ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਤਾਰਿਆ, ਸਿਰ ਤੇ ਦੇ ਕੇ ਹੱਥ।
ਮਨਸੁਖ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ।
ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪਾਪ ਦਾ ਘਾਲਕ।
ਨਾਮ ਲਿਆਂ ਨੈਨੀ ਜਲ ਛਾਇਆ।
ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ ਕੰਠ ਭਰ ਆਇਆ।
ਰਾਜਾ - ਤੀਰ ਕੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵੇਗ ਵਾਲਾ,
ਨਾਉਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਬਿਰਹੋਂ ਸੱਲਿਆ ਤੇਜ ਫੁੰਕਾਰ ਵਾਲਾ,
ਫਨੀਅਰ ਫੂਕ ਕਲੇਜ਼ੇ ਵਾੜਿਆ ਈ।
ਅਣੀਆਂ ਚੋਭ ਕੇ ਰਿਦਾ ਮਰੰਮਿਆ ਈ,
ਕੋਈ ਘਾਉ ਅਵੱਲੜਾ ਘਾਰਿਆ ਈ,
ਜਾਦੂ ਘੱਤਿਆ ਈ, ਸਿਹਰ ਫੂਕਿਆ ਈ,
ਖਿੱਚਾਂ ਪਾਇਕੇ ਧੂਹ ਪਛਾੜਿਆ ਈ।
ਮਨਸੁਖ- ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦੇਹਿ ਡਰਾਵਣੀ ਹੈ,

ਸੁੰਦਰੀ ਜਾਣਨੀ ਮਰਘਟਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਜਾ?
 ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ ਕੁਲੀਨ ਤੇ ਅਕਲ ਵਾਲਾ,
 ਗਿਆਨੀ ਮੁੱਖ ਤੇ ਵੱਡਾ ਵਭਡਾਗ, ਰਾਜਾ!
 ਜੇਕਰ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ,
 ਲੱਗੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਜਾਗ ਰਾਜਾ!
 ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੁੱਲ ਹੈ ਜੀਉਂਦਾ ਜੱਗ ਅੰਦਰ,
 ਗਿਆਨ ਘੋਟਦਾ ਲਵੇ ਜਿਉਂ ਕਾਗ ਰਾਜਾ!
 ਰਾਜਾ - ਸਾਨੂੰ ਖਿੱਚ ਅਵੱਲੜੀ ਪਈ, ਭਾਈ!
 ਸਾਨੂੰ ਮੇਲ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਸੁਲਤਾਨ ਪਿਆਰੇ!
 ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਅਪਾਰ ਵੱਸੇ,
 ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਵਦੇ ਜਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਸਾਰੇ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਤੀਰ ਦੁਸਾਰ ਵੱਗਣ,
 ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਤਾਨ ਮਾਰੇ।
 ਓਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਹ ਦੀਦਾਰ ਸਿੱਖਾ!
 ਚਰਨ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਣ ਹਾਰੇ!
 ਰਾਜ ਕਾਜ ਤੋਂ ਜੀ ਉਵੱਟਿਆ ਹੈ;
 ਐ ਲਓ ਪਏ ਜੇ ਤਾਜ ਤੇ ਤਖਤ ਲੋਕੋ!
 ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਾ ਰਾਜ ਕਮਾਵਣੇ ਦੀ,
 ਸਾਨੂੰ ਆਣ ਲੱਗੇ ਜੋਗ-ਬਖਤ ਲੋਕੋ!
 ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਚੱਲਣਾ ਹੈ,
 ਸਿਰ ਝੱਲਣਾ ਪਏ ਹੋ ਵਖਤ ਲੋਕੋ।
 ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਖਾਲਕ ਅੰਦਰ,
 ਝੱਲ ਲਵਾਂਗੇ ਹੋਣੀਆਂ ਸਖਤ ਲੋਕੋ!
 ਮਨਸੁਖ - ਲੋੜ ਨ ਰਾਜਾ ਢੂੰਡਣ ਦੀ,
 ਇਕ ਲੋੜ ਚਿਤਾਰਨ ਦੀ ਦਿਲ ਧਾਰੇ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਕਰ ਭਾਉ ਰਿਦੈ,
 ਪਰ ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਗੁਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਖਿਚ ਖਾਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਵਨਗੇ;
 ਇਕ ਚਿੱਤ ਰਟੋ ਇਕ ਚਿੱਤ ਚਿਤਾਰੇ।
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਦਾਸ ਨਿਵਾਜੂ,
 ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਬਿਰਦ ਹੋ ਭਾਰੇ।
 ਰਾਜਾ - ਕੁਈ ਦੱਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਵਣਾ,
 ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਇ ਪਛਾਣਨਾ।
 ਮਨਸੁਖ - ਦਿੱਸ ਆਂਦਿਆਂ ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਲਗਣ ਚੰਗੇ,
 ਖਿੱਚ ਪਏਗੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ, ਰਾਜਾ!
 ਨੈਣ ਭਰਨਗੇ ਵਾਂਗ ਫੁਹਾਰਿਆਂ ਦੇ,
 ਉਰ ਉੱਛਲੇ ਛੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਰਾਜਾ!
 ਗਦਗਦ ਕੰਠ ਤੇ ਦੇਹ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਹੋ,
 ਸਾਡੂਕ ਅੰਗ ਤੇ ਕਟਕ ਦਾ ਪਯਾਰਮ ਰਾਜਾ!
 ਨੈਣ ਨਿਉਣ ਤੇ ਨਿਵੇਂਗਾ ਸੀਸ ਆਪੇ,
 ਲਿਵ ਜੁੜੇਗੀ ਚਰਨ ਮਝਾਰ, ਰਾਜਾ!
 ਰਾਜਾ - ਰਹੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਪਾਸ ਪਿਆਰੇ
 ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸੁਖ ਲਵਾਂ ਅਪਾਰੇ!
 ਮਨਸੁਖ - ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਉ ਹੈ ਜਾਗਾ,
 ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਲਾਗਾ।

ਮੈਂ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਜਾਵਣਾ, ਰਾਜਾ!
 ਬਹੁਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਨੇ ਕਾਜਾ!
 ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਵੇਗਾ, ਰਾਜਾ!
 ਕਰੁਣਾ ਕਰ ਕਰੁਣਾ ਮਯ ਛਾਜਾ!
 ਮੈਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਣੀ,
 ਤੇਰੀ ਸਿਕ ਆ ਆਪ ਪੁਰਾਉ।
 ਬਿਰਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਦਾ ਦਿਆਲਾ।
 ਮਿਲਦਾ ਆਪ ਹੋਇ ਕਿਰਪਾਲਾ।
 ਰਾਜਾ - ਮੇਰ ਸਮਾਨ ਭਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ,
 ਕਬਹਿ ਮਿਲਹਿ ਹੈ ਕੈ ਘਨਘੋਰਾ।
 ਚਿਤ ਚਾੜ੍ਹਕ ਕੇ ਪਯਾਸ ਪੁਕਾਰਤ।
 ਚਾਹਤ ਸ੍ਰਾਂਤ ਦਰਸ ਹਰਿ ਆਰਤ।
 ਲੋਚਨ ਭਏ ਚਕੋਰ ਵਿਚਾਰੇ।
 ਚੰਦ ਬਦਨ ਕਬਿ ਆਨ ਦਿਖਾਰੇ। (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮਨਸੁਖ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਿਵਾਲਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਨੁਰਾਗ ਵਿਚ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਇਆ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੂਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ,
 ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਬਧੀਤਬਿਟਪ ਜਿਉਂ ਸਾਖਾ।
 ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਨਿੰਦਾ ਜਿਨ ਤਿਆਗੀ,
 ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ਭਾਗੀ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰ ਜੀਵਨਾ ਜਿਹ ਕੋ,
 ਲੋਚਨ ਚਲਤ ਰਹਤ ਜਲ ਤਿਹ ਕੋ।
 ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਅਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ,
 ਜਿਸ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਸੁਹਾਏ।

ਪਾਣੀਪਤ

ਕੁਰਖੇੜ ਨਾਨੂੰ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਠਾਹ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਗਏ ਤੇ ਪਾਣੀਪਤ ਆ ਨਿਕਲੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਫਕੀਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀਨ ਦੇ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਟਟੀਹਰੀ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਜਾਣ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਨੈਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਟੱਕ ਲਾਈ। ਲਿਬਾਸ ਫਕੀਰੀ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁ ਇਹੋ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅੱਲਾ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ ਸਾਂਈਂ ਹੈਨ ਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਦਮਕ ਰੱਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ - ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਅੱਲਾ ਦੇ! ਸਲਾਮਾਂ ਲੈਕਮ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ - ਅਲੇਖ ਕਉ ਸਲਾਮ ਹੋ, ਪੀਰ ਕੇ ਦਸਤਪੇਸ਼।

ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਮੇਰੀ ਸਲਾਮ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ 'ਵ ਅਲੈਕਮ ਅੱਸਲਾਮ। ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ

ਕਿ ਅਲੇਖ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸਲਾਮ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜੋ ਬੇਗੁਨ ਹੈ, ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਯਾ ਖਬਰੇ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਲਾਮਤੀ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਹੈ ਨਾ ਮੈਨੂੰ, ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਅਲੇਖ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਦੁਣੇ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਬੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਹੀਆ ਹੈ? ਚੱਲ ਕੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਬਹੁਤ ਦਲੇਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲਾਮ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੇ ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਟਟੀਹਰੀ ਪੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਪੀਰ ਸੀ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਆਮ ਲੋਕ ਸੱਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਉਂ ਸੀ ਅਬੂ ਅਲੀ ਕਲੰਦਰ, ਜੋ ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਸ਼ਰਫ ਹੀ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀਰ ਸਲਾਮਤ! ਅੱਜ ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਲਾਮ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਰੱਬੀ ਜਲਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਮੋੜ ਦਿਤੀ।

ਪੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਓਸ ਕੀ ਆਖਿਆ? ਤਾਂ ਟਟੀਹਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਓਸ ਕਿਹਾ, ਅਲੇਖ ਕਉ ਸਲਾਮ ਪੀਰ ਕੇ ਦਸਤਪੇਸ਼। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀਰ ਤ੍ਰਬੁਕ ਪਿਆ। ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਬੱਚਾ! ਜਿਸ ਨੇ ਅਲੇਖ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ, ਓਨ ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਮੋੜੀ, ਤੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਝੁਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਬੱਚਾ! ਉਹ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ, ਚੱਲ ਉਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰੀਏ। ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਪੀਰ ਜੀ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤੇ ਤਾਹਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਆਏ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਸੇ। ਪੀਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਆਬ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ? ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ - ਇਥੋਂ ਆਏ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਬੱਸ ਇਕ 'ਮੈਂ ਪਨਾ' ਹੀ ਲਟਾ ਪਟਾ ਹੈ ਆਪ ਦਾ? ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਮੈਂ ਪਨੇ ਦਾ ਮਾਨ ਸ਼ਮਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਸ਼ਰਫ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਸ਼ਾਲ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿਓਗੇ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ-ਜੀ ਸਦਕੇ। ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ -

ਆਪ ਫਕੀਰੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋ, ਪਰ ਫਿਰ ਰੱਖੇ ਹਨ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ। ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ, ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਮੂੰਡ ਨਾ ਮੂੰਡਾਇਆ। ਆਪ ਕੌਣ ਫਕੀਰ ਹੋ?

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਫਕੀਰੀ ਹੈ ਮਨ ਦਾ ਮੂੰਨਣਾ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰ ਦਾ। ਮਨ ਦੇ ਮੂੰਨੇ ਬਿਨਾਂ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਨ ਦੇ ਮੂੰਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦੇਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤਿ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲਵੇ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤਿ ਖੁਦੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਏਗੀ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੁਐਤ ਸਿਖਾਏਗੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਸਮਝਣਾ ਸਿਖਾਏਗੀ। ਸੋ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤਿ ਤਿਆਗਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤਿ ਤੇ ਟੁਰਨ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਸਮਝੇਗਾ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਦੀ ਰੇਣ ਸਮਝੇਗਾ। ਇਹੋ ਪੁਰਖ ਬੈਰਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਪਰਖਣਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤਿ ਤੇ ਟੁਰ ਕੇ ਜਦ ਉਹ ਆਪ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਬੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਰਖਣਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤਿ ਸਚਮੁੱਚ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰ ਟੁਰ ਕੇ ਪਰਖਣਾ ਨਾਲ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਠੀਕ ਰਾਹੇ ਟੁਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਐਸਾ ਗੁਰਮੁਖ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭਰੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਫਕੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਖਫਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ - ਗੁਰੂ ਮੱਤਿ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਅਸਲ ਭੇਖ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਸਦਾ ਚਲਦੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਬਰੇਤੋਹਾਰ ਨਿਰਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਾ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣਾ, ਇਉਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਣਾ; ਇਹ ਹੈ ਕਫਨੀ ਦੀ ਜੁਗਤਿ। ਇਹ ਕਫਨੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਕੁਟੰਬ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਕਫਨੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਫਨੀ ਹੈ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਅੰਦਰਲੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਲਖਾਯਕ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਨ ਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਫਕੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਇਹ ਕੁਪੀਨ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਕਿਸ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਲਖਾਯਕ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਜੋ ਦੀਖਿਆ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਜ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪਕੜ ਲੈਣਾ, ਪੰਜਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਮਨ ਨੂੰ ਭ੍ਰਮਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਦਸਾਂ ਹੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਅਠਾਹਠ ਹਾਟਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਹੈ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਲੰਗੋਟੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਧਾਰ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਰਾ ਮਰਣ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

ਇਹ ਲੰਗੋਟੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਉਹ ਜਤ ਸਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਜੋ ਤੇਜ ਵਧਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਮੱਤਿ ਨਾਲ ਇਉਂ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਮੱਤਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਗੋਟੀ ਪਹਿਨਣੇ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰ ਹੈ।

ਫੇਰ ਪੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼! ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਹਿਨਾਵਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਜੋ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋ) ਇਹ ਕਿਸ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਅਗਿਆਨ ਹਨੂਰਾ, ਗਿਆਨ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਫਕੀਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਅੱਗ, ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਹੇਠ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗੂੰ ਉੱਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸਹਿਨ ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਕੁੱਟੇ, ਕੋਈ ਪੱਟੇ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਸਭ ਕੁਛ ਸਹਾਰੇ, ਪਰ ਰੋਸ ਨਾ ਕਰੇ, ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਰਾਂਦ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਸਹੇ ਪਰ ਆਪ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਦਰਿਆਉ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਲ ਲਵੇ, ਕੋਈ ਦੁਖਿਆਰ ਨਾਲ, ਉਹ ਨੇਕੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਹੀਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਿੜਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਉਪਰਾਮ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਟਿਕ ਜਾਣਗੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਪਾਏਗਾ। ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ ਫਕੀਰ ਬਣੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਤੁਰੇਗੀ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀਰ ਨੇ ਫੇਰ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ, ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼! ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਉਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਅਮਲ ਰਹਿਣੀ, ਰਹਿਤ, ਭੇਸ, ਵੇਸ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਫਲ ਦਿਲ ਦਰਵੇਸ਼ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ? ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ! ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਗਾਖੜੀ ਸ਼ੈ ਹੈ। ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਤੇ ਵੇਸਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਧਰੀ ਪਈ; ਜੀਉਂਦਾ ਮਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਵਿਚ ਫਾਬਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਚ ਜੀਉ ਪਵੇ, ਫੇਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਆ ਦੇਵੇ। ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਠੱਗਣ, ਮਾੜਾ-ਮਾੜਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਰੇ ਨਾ ਆਵੇ, ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿਆ ਠਗਾਵੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਫ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ! ਐਸਾ ਕੋਈ ਦਿਲੋਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦਲੀਜਾਂ ਨਾਲ ਚੰਬੜ ਰਿਹਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਠਾਰੇ। ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਗਮੀ ਨਹੀਂ, ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ, ਤਮਕ ਨਹੀਂ, ਖੁਦੀ ਨਹੀਂ, ਹਿਰਸ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਜੋ ਲੋਹੇ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤੁੱਲ ਜਾਣੇ, ਫੇਰ ਹੱਕ ਨਾ ਹੱਕ, ਹਲਾਲ ਤੇ ਹਰਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਰੱਖੇ, ਇਕ ਆਪਣੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਾਣ ਰੱਖੇ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਾਣ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਰਹੇ, ਦਿਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਸੁ, ਅੰਦਰ ਦਾ ਕਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਨਾਦ ਦਾ ਮਹਿਰਮ ਹੋਵੇ, ਐਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ

ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਿਆ।

ਹੁਣ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਬਦ 'ਹਮ ਜੇਰ ਜਿਮੀ ਦੁਨੀਆ ਪੀਰਾ ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ' (ਅੰਗ-143) ਬੜੀ ਮਧੁਰ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਗਾਂਵਿਆਂ।

ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਫਕੀਰ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਰੰਗ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਜੋ ਗੱਲ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਦ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਜੀਉ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਪਲਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਿਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਹੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਆਇਆ। ਇਸ ਅਨੁਭਵੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਂ ਪੀਰ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਫੇਰ ਮਨ 'ਬੁੱਧੀ' ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਲ ਮੋੜਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਪੀਰ ਆਖਿਆ - ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆਂ ਸਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਿਆ ਸਹੀ ਕੀਚੇ, ਉਨ ਕਾ ਦੀਦਾਰ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਤਬ ਆਇ ਦਸਤ ਪੌਸੀ ਕੀਤੀਓਸੁ ਅਤੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮਿਓਸੁ; ਡੇਰੇ ਕਉ ਹੋਆ ਤਬ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਵਦੇ ਰਹੇ।

ਦਿੱਲੀ - ਜਮੁਨਾ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜਦੀ, ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਨੂੰ ਲੰਘਦੀ, ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕਰਦੀ ਦਿੱਲੀ ਆ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਬਾਦੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਜਮਨਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਕਿ ਜਮਨਾ ਵੱਲੋਂ ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਟਿੱਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਖਦੇ ਬੀ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਹੈਨ, ਥਾਂ ਬੜੀ ਰਮਣੀਕ ਤੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਾਵੇ ਘਾਹ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਿੱਧਰ ਕਿ ਟਿੱਲਾ ਹੈ ਤਿਆਰਪੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਕਦੇ ਤੈਮੂਰ ਹਮਲਾਵਰ ਨੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਸਨ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਪੈ ਗਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਏਸ ਟਿੱਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਜਸ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਣੀਪਤ ਤੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਠਹਿਰਦੇ, ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ, ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਰਮਣੀਕ ਦੇਖ ਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤ ਆਪਣਾ ਜਲਵਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਤੇ ਲੋਧੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੀਲਖਾਨਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-59)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧
**ਸੁੰਵੀ ਦੇਹ ਡਰਾਵਣੀ;
ਜਾ ਜੀਉ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ॥**

ਉਦੋਂ ਇਹ ਦੇਹੀ ਸੁੰਵੀ=ਖਾਲੀ ਡਰਾਵਣੀ=ਵਿਕਰਾਲ ਭਾਵ ਡਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾ=ਜਦੋਂ ਜੀਉ=ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਵਾ: ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਇਸ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਾਇ=ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਣ ਉਪਰੰਤ ਸੁੰਵੀ=ਖਾਲੀ ਦੇਹੀ ਭੈਦਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਭੂਤ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕੀਂ ਕਾਨੇ ਮਿਣ ਕੇ ਪਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਵੱਧ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਇਸ ਤੋਂ ਭੈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੀ ਵਿਝਵੀ;
ਧੂਉ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਕਾਇ॥**

ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭਾਹਿ=ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਬਲੰਦੀ=ਜੋ ਬਲਦੀ ਸੀ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਵਿਝਵੀ=ਬੁਝ ਗਈ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਧੂਉ=ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਧੂਆਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਭਾਵ ਸਵਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

**ਪੰਚੇ ਰੁੰਨੇ ਦੁਖਿ ਭਰੇ;
ਬਿਨਸੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥੧॥**

ਪੰਚੇ=ਪੰਜੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੰਬੰਧੀ=ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭਰੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੂਜੇ ਭਾਇ=ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਬਿਨਸੇ=ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੂੜੇ; ਰਾਮੁ ਜਪਹੁ ਗੁਣ ਸਾਰਿ॥

ਮੂੜੇ=ਹੇ ਮੂਰਖ! ਗੁਣ ਸਾਰਿ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਮੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਹੁ=ਜਪਣਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦਾ ਹਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹੋ ਹੋਣਾ ਹੈ।

**ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ;
ਸਭ ਮੁਠੀ ਅਹੰਕਾਰਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥**

ਹਉਮੈ=ਦੇਹ ਦੀ ਹੰਗਤਾ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਭਾਵ ਮੋਹ ਤੇ ਮੋਹਣੀ=ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਅਹੰਕਾਰਿ=ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਭ=ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੁਠੀ=ਠੱਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ;

ਦੂਜੀ ਕਾਰੈ ਲਗਿ॥

ਦੂਜੀ=ਦੂਜੀਆਂ ਦਵੈਤ ਜਾਂ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰੈ=ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਜਿਨੀ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਸਾਰਿਆ=ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

**ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਗੇ ਪਚਿ ਮੁਏ;
ਅੰਤਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਿ॥**

ਉਹ ਦੁਬਿਧਾ=ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਾ: ਦੋਬਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਪਚਿ ਮੁਏ=ਖੱਚਤ ਹੋ ਕੇ ਵਾ: ਖਪ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

**ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ;
ਹੋਰਿ ਮੁਠੀ ਧੰਧੈ ਠਗਿ॥੨॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰਿ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਰਾਖੇ=ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸੇ=ਉਹੋ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚੇ ਹਨ।

ਹੋਰਿ=ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਧੰਧੈ ਠਗਿ=ਧੰਦਿਆਂ ਰੂਪੀ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਮੁਠੀ=ਲੁੱਟ ਲਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਧੰਦੇ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੇ, ਬੰਦੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਹ ਧੰਧੇ ਮਹਿ ਓਇ ਲਪਟਾਏ॥

ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਿੜੀ ਉਨ ਮਾਏ॥

ਅੰਗ - ੧੭੮

**ਮੁਈ ਪਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ਗਇਆ;
ਮੁਆ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧੁ॥**

ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੋ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਈ=ਮਰ ਗਈ ਤੇ ਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਵੀ ਗਇਆ=ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵੈਰ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੁ=ਝਗੜੇ ਆਦਿ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਆ=ਮਰ ਗਏ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਮਰ ਹੀ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

**ਧੰਧਾ ਥਕਾ ਹਉ ਮੁਈ;
ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ਕ੍ਰੋਧ॥**

ਧੰਧਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਉ=ਹਉਮੈ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰ ਗਈ ਹੈ, ਮਮਤਾ=ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋੜ ਸੀ, ਇਹ ਵੀ ਮਰ ਗਈ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵੀ ਦੇਹੀ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ।

**ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਪਾਈਐ;
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਨਿਰੋਧੁ॥੩॥**

ਕਰਮਿ=ਜੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਹੋਣ ਜੀ ਦੇ ਤਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਰ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰੋਧੁ=ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਚਿਤ ਦੀ ਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਚੀ ਕਾਰੈ ਸਚੁ ਮਿਲੈ; ਗੁਰਮਤਿ ਪਲੈ ਪਾਇ॥

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਚੀ ਕਾਰੈ=ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਚੁ=ਸਚਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ 'ਚ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਨਰੁ ਜੰਮੈ ਨਾ ਮਰੈ; ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਇ॥

ਸੋ=ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਫਿਰ ਨਾ ਜੰਮੈ=ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਰੈ=ਮਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਵਾਗਵਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਨਾ ਉਹ ਵਾਸਨਾ ਦੇ ਬੱਧੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਏਕਹਿ ਆਵਨ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਇਆ॥ ਅੰਗ- ੨੫੨

ਭਾਵ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਹੀ ਦੇ ਤੱਤ ਤੱਤਾਂ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਰਧਾਨੁ ਸੋ; ਦਰਗਹਿ ਪੈਧਾ ਜਾਇ॥੪॥੧੪॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦਰਿ=ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦਰਗਹਿ=ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾ: ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜੱਸ ਰੂਪੀ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪੈਧਾ=ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ, ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - ੧੬

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਤਨੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਾਟੀ ਭਇਆ;

ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਨੁਰੁ॥

ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਲ ਬਲ ਕੇ ਮਾਟੀ=ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਮਨ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁਰ=ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਮੈਲ ਕਰਕੇ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਮੌਤ ਸਮੇਂ ਜੜ੍ਹ ਜਾਂ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪੁਰਾਣ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਰਛਿਤ ਮਨ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਜੁਗਾਂ ਤੱਕ ਜੜ੍ਹ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੂਰਛਾ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਹੋਣ ਤਾਂ ਰਾਮਗਣ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜਮ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੰਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ॥

ਲੇਖਾ ਲੀਜੈ ਤਿਲ ਜਿਉ ਪੀੜੀ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੮

ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪੁਰਾਣ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰੇ ਪੁੰਨੀ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਰੀਰ ਛੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਲਈ ਮੂਰਛਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਮ ਆਦਿਕ ਜਾਂ ਰਾਮ ਗਣ ਆਦਿਕ।

ਅਉਗਣ ਫਿਰਿ ਲਾਗੁ ਭਏ; ਕੁਰਿ ਵਜਾਵੈ ਤੁਰੁ॥

ਅਉਗਣ=ਜੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਫਿਰ ਉਲਟ ਕੇ ਲਾਗੂ=ਵੈਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸ਼ਤਰੂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੁਰਿ=ਝੂਠ ਦੇ ਤੂਰੁ=ਵਾਜੇ ਵਜਾਵੈ=ਵਜਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਝੂਠ ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਭਰਮਾਈਐ; ਦੁਬਿਧਾ ਡੋਬੇ ਪੁਰੁ॥੧॥

ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਭਰਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ=ਦੁਚਿਤੀ ਜਾਂ ਦਵੈਤ ਨੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਡੋਬ ਦਿਤੇ ਹਨ ਵਾ: ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਰੂਪੀ ਵੈਤਰਨੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਡੋਬ ਦਿਤੇ ਜੋ ਕਿਰੇਮਾਨ ਰੂਪੀ ਚੇਲੇ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ ਤੇ ਆਸਾ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ।

ਮਨ ਰੇ; ਸਬਦਿ ਤਰਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

ਰੇ=ਹੇ ਮਨ! ਜੇ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਿਤੁ=ਹਿਰਦਾ ਲਾਇ=ਲਾਉਣਾ ਕਰ।

**ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ;
ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਨਾਮ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਿਆ=ਪੁੱਛਿਆ ਵਾ: ਸਮਝਿਆ, ਉਹ ਵਾਸਨਾ ਦੇ ਬੱਧੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਵਾ: ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ।

**ਤਨੁ ਸੂਚਾ ਸੋ ਆਖੀਐ;
ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਸਾਚਾ ਨਾਉ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਸੋ=ਉਹ ਤਨੁ=ਸਰੀਰ ਸੂਚਾ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਖੀਐ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਲੋਕ ਤਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਹਾ ਨਹਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਭੀ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿਤੁ ਉਪਜੈ ਨ ਪਾਪੁ॥ ਅੰਗ - ੧੯੮

**ਭੈ ਸਚਿ ਰਾਤੀ ਦੇਹੁਰੀ;
ਜਿਹਵਾ ਸਚੁ ਸੁਆਉ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹੁਰੀ=ਦੇਹ ਭਾਵ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਾਤੀ=ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹਵਾ ਕਰਕੇ ਸਚੁ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਉ=ਸਵਾਦ ਲਿਆ ਹੈ ਵਾ: ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਉ=ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

**ਸਚੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ;
ਬਹੁੜਿ ਨ ਪਾਵੈ ਤਾਉ॥੨॥**

ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾ ਉਤੇ ਨਦਰਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਹਾਲੀਐ=ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਨਿਹਾਲੀਐ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ (ਦੇਖ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਬਹੁੜਿ=ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੇ ਤਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਾ: ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਤਾਉ=ਤਪਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਾ: ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਤਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਪਦੇ, ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਤੇ ਠੰਢੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

**ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ;
ਪਵਨੈ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਚੇ=ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ=ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਪਵਨਾ=ਹਵਾ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਭਇਆ=ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਪਵਨੈ=ਪੌਣ ਤੇ=ਤੋਂ ਜਲੁ=ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਦਿਕ ਤੱਤ ਪੈਦਾ

ਹੋਇ=ਹੋਏ ਵਾ: ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ=ਤੋਂ ਪਵਨਾ=ਸ਼ਬਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਪਵਨੈ=ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਜਲੁ=ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਅਦਵੈਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮੈਂ ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।

**ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਜਿਆ;
ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਇ॥**

ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਫਿਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ=ਤਿੰਨੇ ਭਵਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ=ਰਚਿਆ। ਇਉਂ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਘਟਾਂ-ਘਟਾਂ ਸਮੋਇ=ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜਿਊਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਰੱਖਤ ਆਦਿ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤੂਆਂ, ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ, ਫਲਾਂ ਤੇ ਪੱਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਟਹਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾ 'ਚ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੜ੍ਹ ਜਾਂ ਚੇਤਨ ਸਭ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥

ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ॥ ਅੰਗ - ੧੩

**ਨਿਰਮਲ ਮੈਲਾ ਨਾ ਥੀਐ;
ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਪਤਿ ਹੋਇ॥੩॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਮਲੁ=ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ-ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਰਤੇ=ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇ=ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਾਲੀ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

**ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਾਚਿ ਸੰਤੋਖਿਆ;
ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਮਾਹਿ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਨ ਸਾਚਿ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੰਤੋਖਿਆ=ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਲੋਂ ਮਨ ਹਟ ਕੇ ਸੰਤੋਖੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰੂਪ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ।

**ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਚਿ ਭੈ ਰਤੇ;
ਜੋਤਿ ਸਚੀ ਮਨ ਮਾਹਿ॥**

ਜਿਸ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਤੱਤ ਵੀ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਹਨ। ਪੌਣ ਸਾਹ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਰਯਾਦਾ 'ਚ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅਗਨੀ ਜਠਰ ਅਗਨੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਸਭ ਦੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੰਜ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਮੁੱਖ ਬੰਦ

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਹ ਲੈਕਚਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਲਿਖਤ ਇਕ ਥਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਤਮ ਲਿਖਤ, ਸਾਰੇ ਲੇਖ, ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਸਬੰਧੀ ਲੇਖ ਅੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੇਖ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਲੈਕਚਰ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਰੀਖ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਲੇਖ, 'ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ Kundalini Evolution and Enlightenment ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੈਕਚਰ ਹਿਮਾਲੀਆ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਵਿਚ ਹੀ ਛਪੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ - Barb bova, Dr Sudhq Thomburg, Therea O' Brien, Anne craig, Johan Miller, Linda Johnsen, Larry clark, Patrice Hafford, Darlene clark, Janet Zima, Dave Gorman and Dr Ladd Koresch

ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। ਆਸ ਹੈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਖੋਂ ਹੋਰ ਉਤਮ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ।

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਰਾਮ

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਨਮ 1925 ਵਿਚ ਇਕ ਉੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਪੋਸ਼ਣ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਇਕ ਯੋਗੀ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਿਕਸੂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ

ਦੀਕਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। 'ਭਾਰਤੀ' ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਲਿਆ 'ਭਾਰਤੀ' 'ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ' ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ। ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਤੇ ਭਰਮਣ ਕਰਦੇ ਬਿਤਾਈ, ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਮਰਿਯਾਦਾ ਸਿੱਖੀਆਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਕੋਲ ਰਹੇ। ਯੋਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਰਹੇ, ਸ੍ਰੀ ਆਰਬਿੰਦੋ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਰਹੇ, ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਕੇਤਨ ਰਹੇ, ਅਨੰਦ ਮਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਰਮੰਨ, ਨੀਮ ਕਰੋਲੀ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਭੇਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਲਿਆ, ਅਭਿਆਸ, ਫਿਲੋਸਫੀ, ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬੜੀ ਸੁਝ-ਬੁਝ ਨਾਲ ਹੋਈ। 1939 ਤੋਂ 1944 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਤੇ ਬੁੱਧ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਬਨਾਰਸ ਤੇ ਪਰਿਆਗ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। 1945 ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਦਰਭੰਗਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਾ ਤੋਂ ਹੋਮਿਓਪੈਥੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 1946 ਤੋਂ 1947 ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦਾ ਭਰਮਣ ਕਰਦੇ ਬਿਤਾਈ। ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਯੋਗ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਦਿਖਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸਮਾਇਯ (Samaya) ਮਾਰਗ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਇਕ ਮੱਠ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਨਿਰੋਲ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। 1949 ਵਿਚ ਉਹ ਕਰਵੀਰਪੀਠਮ ਦੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਬਣੇ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ 1952 ਤਕ ਰਹੇ। ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਮੁੜ ਹਿਮਾਲੀਆ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਨਾਲੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਿਤਾਏ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਏ, ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾਇਆ। ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ, 6'x6' ਦੀ

ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਿੰਨ ਜਿੰਡੇ ਛੇਕ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਯੋਗ ਦਾ ਸਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਪੱਛਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਏ।

ਯੋਗ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਮੀ ਜੀ 1965 ਤੋਂ 1967 ਤਕ ਯੂਰਪ ਰਹੇ। Hamburg University, Utrecht University, Oxford University ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਾਲ ਪੂਰਬੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਯੋਗ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। Frankfurt University ਤੇ Moscow University ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਉਥੇ ਰਹੇ। ਲੰਡਨ ਵਿਚ Medical consultant ਰਹੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਿਆਸ ਜਪਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੈਂਟਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਥੋਂ ਅੱਜ ਤਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਕੇ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ 1969 ਵਿਚ ਵਿਹਲੇ ਹੋਏ। ਫੇਰ ਉਹ Dr Elmer Green ਦੇ ਸੱਚੇ ਤੇ Menninger Foundation ਆਏ। ਉਥੇ ਜਿਹੜੀ ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਕੰਟਰੋਲ (Voluntary Control of Internal states) ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ psychophysiological equipment) ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਲੋਕ ਅਸੰਭਵ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਗਰਮ, ਅੱਧਾ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਹਿਰਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੇਤਨ ਰਹੇ, ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਜਿਵੇਂ Biofeed back Therapy Behavioral Medicine, stress management and holistic health, transpersonal psychology and psychology of consciousness.

ਪੱਛਮੀ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸਿੱਧ ਸਮਾਨ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੇ ਸੂਖਮ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਨਾਪਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਅਭਿਆਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਲੈਕਚਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਏਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Himalayan Institute of United state ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਲੋਕ ਸਟਾਫ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਯੋਗ ਪਰੰਪਰਾ ਸਿੱਖਣ ਲਗ ਪਏ। 1975 ਤਕ ਕਾਫੀ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ Glenview Illinois ਵਿਚ ਹੈੱਡ ਕੁਆਟਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾ ਸਾਰੇ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਫੇਰ ਹੋਰ ਵੱਡਾ Head Quarters Pcono Mountain of Pennsylvania ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ, ਖੋਜ ਤੇ ਚਕਿਤਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ।

1977 ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਤੋਂ pennsylvania Institute ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ। Combined Theraphy Programme, ਖੋਜ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਫਤਾ ਵਾਰੀ ਕਲਾਸਾਂ, ਛੁਪਾਈ ਦਾ ਕੰਮ, ਲੈਕਚਰ, Seranton ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਦੇਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾਇਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਲਿਖਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਰਤ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਕਾਨੁਪੁਰ, ਦਿੱਲੀ, ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ, ਸ਼ਾਖਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਇਆ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਾਏ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, 'We want to make people aware of the fact that life is a great joy, poem and song and that it should bloom like a flower for the sake of selfless service to humanity.'

(ਪੰਨਾ 60 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤੱਤ ਉਸ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਹਨ ਵਾ: ਪੰਚੇ ਭੂਤ ਭਾਵ ਪੰਜੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰੱਤੇ=ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਹੁਣ ਸਤਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਦੀ ਜੋਤਿ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੋਹੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ।

**ਨਾਨਕ ਅਉਗਣ ਵੀਸਰੇ;
ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਪਤਿ ਤਾਹਿ॥੪॥੧੫॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਉਗਣ ਵੀਸਰੇ=ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਜੋ ਅਉਗਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਵਾ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਅਉਗਣ ਵੀਸਰੇ=ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਤਿ=ਲੱਜਿਆ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਾਂ-12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - ਸਾਵਣਿ, 16 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 9 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨੇ 11 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib13>

Live Audio Link 1 - [https://www.awdio.com/Ratwara Sahib](https://www.awdio.com/Ratwara%20Sahib)

Live Audio Link 2 - <https://mixlr.com/ratwara-sahib>

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 128611000000035

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਨਾਈਵ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro	50 €	500 €
Life	Rs 3000/3020				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ

ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....
ਮੈਂ.....ਬੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
3. ਡਾ. ਸਵੇਤਾ	ਫੀਜ਼ੀਓਥਰੈਪਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	"
10. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
11. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
15. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ
16. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ, ਡਾ. ਗਰਗ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
17. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
18. ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ		ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਬਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-	42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	400/-	43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-		44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	English Version	
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		Price
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	5/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	70/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ			10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-		12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-		13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		14. The Dawn of Khalsa Ideals	10/-
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	5/-
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-		17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-			
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-			
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-			
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-			
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-			
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Ph. India**

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue June, 2017)

'Saith Nanak: By unpleasant words spoken are body and mind turned foul.

One foul-spoken foul is called; bad is his repute.

One foul of tongue from the Divine Portal is cast off.

The mouth of such a one is spat upon.

The foul of tongue is reputed foolish,

And in ignominy is chastized.' P. 473

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥

ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੋ ਫਿਕੀ ਸੋਇ ॥

ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥

ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥

He had not imbibed the Guru's utterance and lived by it as per the Guru's teaching:

'He, who calls himself a Sikh of the Great True Guru, should rise early and meditate on God's Name.

He should make efforts, early in the morning, take bath and have ablution in the tank of nectar.

By repeating Lord God's Name under the Guru's instruction, all his sins, misdeeds and accusations are wiped off.

Afterwards, at sunrise, he sings Gurbani and whilst sitting and standing he meditates on God's Name.

The Guru's disciple, who with every breath and morsel contemplates my Lord God, he becomes pleasing to the Guru's heart.'

P. 306

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

The Gursikh, while reading, reciting, imbibing and living Gurbani attains to the state indistinguishable from God and merges his self in the Master. In other words, he becomes the image of God Himself. God speaks on his tongue. Therefore, whatever he utters comes out to be true. In Sikh history, there is mention of a Gursikh named Bhai Godariya. He used to grind horse-feed with Bhai Gaura. Reciting God's Name with every breath, his mind was constantly absorbed in God. A servant of Bhai Gaura happened to bungle with the task given to him. Bhai Gaura summoned him and started beating him with a whip. When Bhai Godaria heard his weeping and crying, his heart was moved and he said loudly, "Why are you beating him? O Bhai Gaura! Don't beat him." Bhai Gaura, who was very angry said, "Old man! mind your own business and continue grinding horse-feed. What do you know of the affairs of the state?" These words naturally escaped his lips: "Bhai Gaura! why are you bloated, that is, arrogant? By becoming bloated, one is bound to suffer pain only." After sometime Bhai Gaura's stomach started bloating and he started rolling on the ground with pain. Then, he

said to his colleagues, "Go to Bhai Godariya and request him to relieve my pain. Seek forgiveness from him on my behalf." Baba Ji, seeing his pitiable state, took a pinch of horse-feed from the quern and said, "Give it to him by mixing with jaggery." When Bhai Gaura was given this horse-feed with jaggery, he was cured. He thought, "Since Bhai Godaria's utterance comes out to be true, he may not someday curse me with the death of my horses, or he may not make any such serious utterance." Therefore, out of this fear, he bade farewell to Bhai Godaria with a 'siropa' (robe of honour).

Bhai Godaria came back to his house. There, his children met him. They said to one another, "It is good that the old man has returned." Holy congregation! understand it clearly—Howsoever a holy man may become exalted, his children never imbibe faith in his spirituality and spiritual powers, and they do not give him due respect. As a result, they remain deprived of those spiritual blessings which they can obtain naturally from his service. Sometimes, they earn a curse from him.

Baba Attar Singh Ji of Reru Sahib was a great saint. By practising rigorous austerities, he woke up the sleeping world and aligned the people with the Guru. His glory spread in all the four directions. The likes of Maharaja of Patiala came to see him. Respected old women from Bhaini Sahib also came to see him and blessed him with greater love and devotion for the Name Divine. One day, his son, who was a Zaildar, bought a pair of bullocks with great love. He thought that he should show them to his father. His mother counselled him, "Son! your father is now a perfect saint.

Being his son, you neither know his spiritual glory and greatness, nor have faith in it. In your view, people needlessly and foolishly come to him and pay him obeisance. Son! I know his spiritual greatness fully. At this moment, Guru Nanak Sahib abides on his tongue, about which the Gurbani edict is:

Refrain: God abides on the tongue of the holy-

**ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ,
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ**

'The Lord on the tongue of the holy abides.'
P. 263

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥

Go to him very respectfully. Do not argue with him on any issue because it has been your habit since childhood to disagree with your father. Earlier too, you used to dare your father. If he said something casually, it would instantly come out to be true."

Sant Ji's son reached Reru Sahib with the pair of oxen. He showed them to his father. The latter blessed him and patted the bullocks too. When getting free from his duties, he sat in the chair, he said to his son, "Son! you are a Zaildar. I have heard that the rent of agricultural land, you pocket yourself." On hearing this, he completely forgot his mother's advice and said, "Father! you have become a holy man. You have renounced a householder's life, neglecting all your familial responsibilities. Now all the responsibilities rest on my shoulders. You do not know how many officers come to me whose boarding and lodging I have to take care of. How can I manage it from my own earnings? It has to be from the rent of agricultural land only." These utterances were clearly disrespectful. The holy man remarked spontaneously -

'The hands of the go-between are chopped off. Like this the Lord administers justice.'

P. 472

ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ॥

After saying this, he became quiet. His son too went away without taking leave of him with love and affection. He did not show perfect reverence to the saint-father and therefore, earned a curse from him. After a few days, while boarding a Ludhiana-bound moving train at Doraha, he fell down. His hands and feet were severed, and due to excessive bleeding, he died. In this way, children can never know the glory and greatness of their saint-father. That is why, even if blessings are raining in torrents, they remain dry and bereft, and earn the displeasure of their saint-father. This is quite a common phenomenon.

Similarly, when Bhai Godaria reached his village, his children did not show proper respect to him. They regarded him as an ordinary old man. One day, in the month of Chet (February-March), when the mustard-seed crop became ripe in the fields, his children said to him, "The crop is ripe. You are not to reap it, but to pull out the plants from their roots." The fields being sandy, it was not difficult to pull out the plants. He kept pulling out the plants throughout the day. Neither did anybody bring breakfast, nor lunch at noon. It was evening. On the foot-track passing through the field, some Sikhs of Bhai Godaria's acquaintance were passing. They saw him pulling out mustard-seed plants. As is customary among us, even after seeing somebody at work, we ask him, "What are you doing?" Similarly, they asked Bhai Godaria, "Bhai Sahib! What are you doing?" Spontaneously, these words escaped from his life, "I am pulling out the roots of my family." He was to say, "I am pulling

out mustard plants by their roots," but he happened to say, "I am pulling out the roots of the family." The holy man's utterance was irrevocable, and so, in a week, all his sons, daughters-in-law and grand children died. Bhai Godaria Ji did not feel any sorrow or regret. He started living independently. A woman in the village requested him, "Old man! go after partaking of curd. She brought a bowl full of curd for him, but she did not have abundant quantity of it. She put a lot of chilli powder in it, lest the old man should ask for a second helping." When Baba Ji had partaken of the curd and she came to remove the bowl she happened to ask, "Old man! how was the curd?" At this, Baba Ji replied naturally, "May a snake bite you! The curd was very good but you put into it too much chilly powder." Now the utterance had been made. She went back home. To boil milk, she went into the fuel room for dung cakes where she was bitten by a poisonous snake due to which she died. So, in this way, utterances of holy men who have become indistinguishable from God, turn out to be true. They are called '*Dhian-Sidh*' holy men. [That is divines who have contemplated the Lord and attained to Him.] Their utterances never go in vain. They always turn out to be true.

The subject we were discussing was: Where does the '*jeev*' (soul) go, when he abandons the mortal frame? We have discussed it in great detail. In *Sri Guru Granth Sahib*, it has been stated again and again, such as:

*Refrain: Fine clothes and beautiful form,
In the world man leaves behind,
My dear, man leaves behind in the
world.*

**ਧਾਰਨਾ - ਸੌਹਣੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਾ, ਦੁਨੀਆਂ
ਵਿਚ ਛੱਡ ਜਾਵਣਾ**

*'Fine, looking raiment and beauty, man in the world leaves behind.
 Recompense for evil and good done, he himself must obtain.
 In this world man may have issued commands to others at will;
 Yet in the end a narrow path he must tread.
 As naked to hell he marches, horrible is his appearance:
 Evil-doing ultimately to repentance leads.'*

P. 470-71

ਕਪੜ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ
 ਛੱਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ॥
 ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ
 ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ॥
 ਹੁਕਮਿ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ
 ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ॥
 ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ
 ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ॥
 ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ॥

This too has been stated in Guru Granth Sahib:

*'There none can reach, none to hear their wailing and shrieking.
 There the holy Preceptor alone is the true friend,
 And at the end brings succour.'* P. 1281

ਓਥੈ ਹਬੁ ਨ ਅਪੜੈ
 ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ॥
 ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ
 ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀਵਾਰ॥

*'The Righteous Judge is under command to sit and administer even-handed justice.
 The evil souls preferring love for duality;
 They are Thine subjects.'* P. 38

ਧਰਮਰਾਇ ਨੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
 ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ॥
 ਦੁਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ
 ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ॥

So, whatever good and evil deeds man does, accordingly does he go into the kind of world. Many become ghosts and goblins. They suffer many pains and afflictions and are controlled by observing 'chillas'(period usually of 40 days of solitary meditation and

prayer).

One such story occurs in the Guru-history. Once Tenth Guru Sahib went to a village named Bhagta Ji. He reached there via 'Khadranay Di Dhaab' (pond). Carpets were spread out under a very beautiful shady tree. The Gursikhs started tethering their horses. In the meantime, they observed that brick-laying of a well was in progress. Guru Sahib asked, "Whose well is being constructed?" The labourers engaged in the work said, "Sir, it belongs to Bhai Bhagta." Guru Sahib remarked:

'While money spent is of kings, workers take the credit.'

ਦਮ ਲਗਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਨੁਣਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਓਂ।

At this, Gursikhs said, "True Sovereign! What a remark you have made!" Guru Sahib observed, "What I have said is true." When the devotees requested him to explain it to them, he said, "He is from Bhai Behlo's lineage". Bhai Bhagta's grandfather Bhai Behlo used to render service with Fifth Guru Sahib. Pleased with his service, Guru Sahib blessed him by saying: "Before everyone else is Bhai Behlo". At the same time, he also said: "All the spirits that are wandering as ghosts and goblins are placed under your control."

Once it so happened that a very adamant type of ghost used to enter the daughter of the Subedar of Lahore. The Muslim clerics tried hard but they could not drive the spirit out of the girl. The Nawab came to know that a man by the name of Bhai Bhagta is blessed by the Guru to have control of all ghosts and goblins. He went to Bhai Bhagta and requested, "Bhai Sahib! A pret (goblin) does not leave my daughter. Kindly show mercy and drive him out of my

daughter in such a manner that he does not enter her again. Muslim clerics and holy men have failed to drive him out. There are some who drive him out with the power of chants, but he comes back again." Bhai Bhagta ordered the *pret* to leave at once. The girl was cured. The Nawab said to Bhai Bhagta Ji, "Please give me some service to do for you." Bhai Bhagta observed that the Nawab was getting bricks to be baked in his kilns. Many baked bricks were already lying there. So, he said, "In the Malwa, there are no wells. I want you to get a well constructed. Bricks are being baked in your kilns. Give me bricks from one big kiln." The Nawab said, "I can give you bricks from a kiln but how will they reach Malwa which is far away from Lahore? If I send them on camels, thousands of animals will have to be arranged. If I send them in carts, there are many sand dunes in your area. The carts will get stuck in them." At this Bhai Bhagta said, "Leave the transportation of bricks to me. Just let me know which kiln's bricks you are giving to me." The Nawab was delighted to be spared the botheration of transporting bricks. He pointed out the kiln from which Bhai Bhagta could take the bricks. Bhai Bhagta commanded all the ghosts and goblins to transport the bricks to Malwa. They accomplished the task in a single night. At this, that man said, "Sir! Is everything being done by them - brick-laying, applying lime-paste etc? Everything is coming to the masons, but they are not visible. Then did you make this utterance on this account?"

'While money spent is of kings, workers take the credit.'

ੴ ਲਗਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਠੁਣਗਰਾਂ ਦਾ ਨਾਓਂ ।

Guru Sahib said, "This is the grace and blessing of Fifth Guru Sahib that Bhai

Bhagta's well is getting constructed. It is by the power gifted by the Guru that the well is getting constructed, but there is no mention of his (Guru's) name." When this utterance was heard, a man conveyed it to Bhai Bhagta and said, "Tenth Guru Sahib is camping near the well."

At that time, Bhai Bhagta said, "I have made a grave mistake."

He along with his five sons came into the august presence of Tenth Guru Sahib and paid obeisance with great love and devotion and offered provisions for the *langar* (kitchen). His five sons named Gurdas, Tara, Bhara, Mehra and Bakta (Such used to be the names in those days) fell at the Guru's feet and submitted, "We are yours only. You showered blessings on our forefathers. O True Sovereign! kindly bless our family." Guru Sahib said, "What is your dynasty?" They said, "Ours is the lineage of Bhai Behlo. Fifth Guru Sahib had said, "Before everyone else is Bhai Behlo." Revered Sir! when Fifth Guru Sahib granted him perfection, he was sent back to his native village with this instruction: 'Bhai Behlo, go to your village and preach Sikhism there.' This village, 'Bhai kay Phaphrecy' is situated at a distance of about three miles from Mansa. So, Bhai Behlo came there. He lived a carefree life, eating food only once in a day and remaining engrossed in Divine Name meditation all the time. O True Sovereign! one day a company of Sikh devotees happened to come there. When Bhai Behlo noticed the devotees coming from a distance, he said, "Brothers! devotees are coming from afar soiled with dust. Bring the big trough from home to wash their feet." When an attendant was sent to get the trough, his

(Bhai Behlo's) daughter-in-law was bathing her three sons in it. They were sitting in water to escape the summer heat. When the attendant said, "Respected madam! the holy man has sent for the big trough to wash the devotees' feet." She said, "Brother! it is very hot. After taking out the children where should I seat them? If it were empty, you could have taken it away. Now the children are sitting in it comfortably." He repeated the request and the holy man's strict instruction, but in vain. When he came again for the trough, he was sent back: "Take any other basin but not the big trough in which the children are sitting." He said to the holy man, "Sir! your daughter-in-law had seated the children in the trough. So, she did not give it saying, "Where should I seat the children?" At that moment Bhai Behlo Ji remarked casually, "Children are not going to be here; only the trough will be there." A holy man's utterance is like an infallible arrow. Once it is released it is bound to hit. In a few days, all the three children died, and the trough was rendered empty. Bhai Behlo's son had great faith in him. He was extremely devoted to him. His name was Nanoo. He was a man of understanding. Every holy man's children are not understanding and intelligent. Generally, they are foolish and act contrary to their father's instructions. But Bhai Nanoo accepted the writ of God. He started serving his father even more devotedly than before. He was convinced that his father was a perfect holy man and that he would get whatever he asks for from him. It was because he had perfect faith in the 'bani' of Sukhmani Sahib which says:

Refrain: If you want to get the four cardinal boons, serve the holy,

My dear, serve the holy....

**ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਤੈ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ**

'He, who prays for four cardinal boons, should apply himself to the service of holy men.' P. 266

**ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੀ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਰੀ ॥**

So, he (Bhai Nanoo Ji) thought in his mind: 'I should not regard him as my father. He is a perfect holy man. He is a Gursikh, accepted and approved at the Lord's Portal.' So Bhai Nanoo started serving his father. Giving up the feeling that he was his father, he imbibed the feeling that he was an exalted holy man. He served food to him with his own hands. He himself scrubbed his utensils and washed his clothes. As long as, Bhai Behlo Ji was taking food, he sat before him with folded hands. One day, Bhai Behlo Ji said to him, "Bhai Nanoo! with what object or desire in mind are you rendering service unto me?" He said with utter humility, "Respected father! Our lineage is not advancing further. You made a casual utterance. All the three grandsons of yours died. Kindly show mercy so that the dynasty may advance further." At this Bhai Behlo Ji said, "Well! you will be blessed with a son who will have a number of sons by whom will be set up villages." So, to the sovereign Tenth Guru, Bhai Behlo's great grandson made a submission, "O True Sovereign! by the Guru's blessing our great grandfather had a son, Bhai Bhagta. This village is named after his grandson. Then he was blessed with five sons. Revered sir, this well too is being constructed through your grace. We are your followers and adherents."

We are discussing the power of a holy man's utterance. Holy congregation! we were

talking about incarnations. Tenth Guru Sahib was visiting many villages in the Malwa area. He visited a place along with his devoted Sikhs. By chance, he happened to make this utterance.

*Refrain: Though thou hast departed from the world,
Thy desire has not been quenched;
In partridge-existence, why art thou calling out, O neglectful....*

ਧਾਰਨਾ - ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝੀ ਨਾ,
ਸੰਸਾਰ ਭਾਵੇਂ ਛੱਡ 'ਤਾ,
ਤਿਤਰ ਹੋ ਕੇ ਕਾਹਨੂੰ ਬੋਲਦੈਂ

*'The landowner over land is ever wrangling:
This must he one day leave; yet is his desire unassuaged.'*

P. 188

ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਉਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ ॥
ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ॥

The Sikhs accompanying Guru Sahib said, "True Sovereign! on hearing this partridge twitter, you have recited the Guru's holy word." Guru Sahib said, "Yes brother." The Singhs said, "Revered sir! kindly let us also know its hidden meaning and significance."

Guru Sahib observed, "This twittering partridge is blind of his left eye. Many births before, he was the 'Raja' (ruler) of this place. Look! the village has become a ruin. Its name was 'Gandhh-Theh'. He was its ruler. The land we are passing through was his property. It was owned by him. Bound by desire, he is born here again and again. One shackled by desire goes through many existences or incarnations:

*'Bound by desire,
One comes and goes.'*

ਵਾਸਨਾ ਬਧਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

Caught and shackled in desire, he is born here. Hunters come and kill him, and he is born a partridge again. His memory of previous birth is not getting erased. He

knows that it was his capital, and these lands belonged to him. He has left them all right, but his desire is unextinguished. Go and catch hold of him. The Sikhs caught him by encircling him. They said, "True Sovereign! truly is he blind of his left eye. Sir, will he be ever liberated?" Guru Sahib said, "Now that he has glimpsed me, he will be liberated."

So, in this way, Guru Sahib emancipated the soul of that partridge. Guru Sahib kept performing such miracles. He was staying in that very village and was resting on a bedstead. Suddenly there was a hue and cry. "O Master! save me. Show thy mercy." Guru Sahib removed the cloth sheet from his face and saw that there were ghosts and goblins standing. He said, "Why are you standing here?" They said, "O True Sovereign! we are given only five maunds [one maund= 40seers; one seer =900 gm] of gram, which is not enough to appease our hunger. Fifth Guru Sahib entrusted all the ghosts and goblins to this family. Its members are keeping us confined at many places. Kindly liberate us. Guru Sahib said, "Now you should go. Come after the holy congregation is over." In the meantime, all the five sons of Bhai Bhagta came and submitted, "O True Sovereign! kindly tell us what service we can do unto you." Guru Sahib said, "The first service is to release all those ghosts which were entrusted to you by Fifth Guru Sahib. Don't keep them confined like this." They said, "Sir, then, won't they harass and torment the people?"

At this Guru Sahib observed, "They won't torment those who come to you." He commanded the ghosts and demons to move about freely but not to trouble anyone. Therefore, it is difficult to count the places

or abodes where the soul goes after the death of the body. Nobody can say where a soul is to go, but go it must because becoming a ghost causes much pain and suffering.

*Refrain: Many are the sufferings of this body in goblin's cage.
Many sufferings, many sufferings.*

**ਧਾਰਨਾ - ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ,
ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ
ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ**

'Many are the sufferings of this body in goblin's cage.

Beings involved in the darkness of ignorance, in hell rot.

Those neglectful of the Name, a reckoning to Dharamraja (Righteous Judge) owe.' P. 1029

**ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥
ਨਰਕਿ ਪਚਹਿ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ ॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੀ ਬਾਕੀ ਲੀਜੈ
ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਾ ਹੇ ॥**

So, in this way, the soul has to suffer many afflictions by becoming ghosts and goblins. He who gets the human incarnation, should not waste it in ignorance. He should make full use of it. He should do the task for which he has got the human incarnation:

*Refrain: This is thy chance to meet the Lord
To meet the Lord, this is thy chance.*

**ਧਾਰਨਾ - ਇਹੋ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਹੈ,
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣੇ ਦੀ**

'With the gift of human incarnation granted to thee,

Now is thy opportunity to have union with the Lord.

Nothing else shall avail thee:

In holy company on the Name immaculate meditate.

In achieving the end of liberation thyself engage.

In Maya attachment is thy life going waste.'
P. 12

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

**ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥**

In this way, the 'jeev' (soul) bound by desires, wanders into different existences, about which nobody knows:

*'Wherefrom springs man,
Where lives he, and in what does he merge?
Men and all other beings belong to the Lord.
Who can appraise their worth?' P. 1193*
**ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ ਕਹ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥**

When the life breaths leave the body, where does the soul go? In this regard, Guru Sahib says that all living beings belong to Lord God. None can count them. It is such a vast question that it is very difficult to answer as has been stated above:

*'Men and all other beings belong to the Lord.
Who can appraise their worth?' P. 1193*
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥

There are many such stories from which we come to believe that the 'jeev' (soul) goes into various incarnations on the basis of its deeds. Once Tenth Guru Sahib was going with his Singhs. When he reached a village, his glance fell on a tree-stump on which was sitting a vulture. Guru Sahib shot an arrow at him. One special feature of Guru Sahib's arrow was that it carried 1½ tola of gold. When he fought a battle, with every arrow he shot went 1¼ tola gold. On being asked the reason, Guru Sahib said, "Brother! we bear enmity against none. We wish welfare of one and all. We do not wish to see anybody unhappy. The armies that come to attack us are of foolish rulers with whom we have no enmity. For example, we sent a gift of Rs. 1.25 lakh on the marriage of Raja Fatehchand's daughter." Holy congregation!

just imagine the value of Rs. 1.25 lakh in those times. It was equal to ten crore of today.

About 500 Singhs carried that gift to the Raja, but sensing the dishonest intentions of the Hill rulers, they brought back the gift safely. Guru Sahib had brought about peace between this very Raja Fatehchand and Raja Mednichand of Nahan. Guru Sahib counselled both to enter into a peace treaty, but low, mean and ignoble was Fateh Chand's conduct! Guru Sahib says:

*Raja Fateh Chand got very angry,
And attacked us without any cause.*

**ਫਤਹਿ ਚੰਦ ਕੋਪਾ ਤਬ ਰਾਜਾ
ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸਿਉ ਬਿਨ ਕਾਜਾ।**

Guru Sahib said, "While we sent such a precious gift for his daughter, he egged on the hill Rajas to attack us in the Bhangani battle-field, without any reason. We had no enmity against any state. We wish that the entire world should live in joy and peace. We have taught our Sikhs to profess from the core of their hearts:

*'O Lord, the world is in flames.
Showering Thy benediction save it Thou.
Through whichever way it can be delivered,
deliver it that wise.'* P. 953

**ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥**

*'Nanak, ever-exalting is the Lord's Name,
May all prosper by Thy grace, O Lord.'*

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੰਤ ਕਾ ਭਲਾ।**

This prayer for universal welfare is our ideal. These army soldiers who attack us bound by the commands of their masters are only being true to their masters' salt. They have no enmity against us. The gold we send with our arrows is meant for their funeral rites and their heirs.

Guru Sahib shot an arrow from his bow. It hit the vulture sitting on the dry and withered tree-stump. It died there and then. The Singhs accompanying Guru Sahib watched the scene. Among them was a Sikh from Malwa, who had come into the Guru's refuge recently. He said, "True Sovereign! this vulture you have killed needlessly. This bird is of no use. It eats only carrions. It is a dirty bird which nobody likes even to touch." We know that the tree where sit birds like crane and vulture withers away. God knows what evil flaw is in their bodies. Guru Sahib shot a gold-carrying arrow at it. Holy congregation! in Guru Sahib's wonderful acts, there was not a single one which did not have an interesting background. Once he had got a crowlet taken out from a crow's nest and got it killed by Bhai Dharam Singh. All the devotees were wonderstruck when its soul revealed that he had been a Gursikh. "I had once spoken very rudely to a Sikh and said - 'Why are you cawing like a crow?' That Gursikh was a master of meditation and in his thoughts he lived indistinct from the Guru and was one with him. He said - 'I won't become a crow. You yourself will become a crow.' "O True Sovereign! you acted true to your nature and saved him from crow- existence. Today, you have killed this vulture. There must be a hidden cause behind it. Kindly reveal it for the knowledge of the devotees. Tenth Guru Sahib said, "This vulture used to be the king of this region a hundred incarnations before. This ruined mound used to be his capital town. His residence too was at the place where the withered tree-stump stands now. Due to proclivities of previous births, he has not lost his memory and remembers who he was. That is why, he lives here. The entire city

where he used to rule believed in the Guru. Pious persons lived here and in company they used to practise Divine Name meditation and perform God's devotional worship. Once a *Gursikh* thought of inviting all the *Gursikhs* to his house. So, he extended an invitation to them. This Raja (king) too used to attend the holy company. So he too was invited. When the congregation of *Gursikhs* reached his house, he, his wife and daughter were busy in doing service; bringing water for washing their feet and towel for drying them. The *Gursikh* was washing their feet while his daughter was pouring water. When the king looked at the girl, he was charmed by her beauty and was filled with lustful desire for her. He forgot all his duties and obligations as a *Gursikh*. The holy congregation started but the king's evil eye went again and again to that girl. The congregation ate food and offered prayer. When all left, this king called the *Gursikh* and said, "Your daughter is very beautiful. She should be in my harem. Let me keep her as a maid-servant." This God-directed Sikh was a lover and devotee of God. He sensed the evil intentions of the king and did not give any reply. The king said, "Look! you can't escape by remaining quiet. This girl must reach my palace today. Otherwise, I know how to procure her." On hearing this threat of the king, he became sad. Instead of feeling cheerful after serving the Sikhs and talking about it with his family, he sat silent and sad. Seeing her father sad, the girl said, "Dear father! today you should have been very happy for the congregation is the Guru's very image. Today the Guru in the form of the congregation has been to our house, but I am surprised what dilemma you are caught

in. Sadness is writ large on your face." The girl was grown up and intelligent. He told everything to her. He said, "Our honour can be saved only if we leave this place." The girl said, "Dear father! we are not at all to act like this. I have faith in my Guru and I will certainly go to the king's palace. Don't you worry. I know how to save my honour. I will talk to him." The father felt a little reassured. Along with her father she went to the king's palace. She said, "O king! I have come, but tomorrow I will come to you for ever and permanently. Thereafter, I won't go back either." The king said, "O girl! aren't you playing some trick with me? Gaining time, aren't you preparing to flee from here?" The girl said, "You are a *Gursikh* and so am I. I am not playing any trick." Both daughter and father returned home. Next day, she took bath, meditated on God, recited *Gurbani*, then offered 'ardas' (prayer): 'O True Sovereign! a big misfortune has befallen me, my father and my family. I live by my faith in you. It is a question of my honour which is at stake. This king too is your Sikh (disciple). I do not know why his mind has become polluted and corrupted.' After offering prayer, she reached the king's palace. She tried to reason with him: O king! I know very well what is in your mind. You are one of the holy company. We are fellow devotees and therefore, our relationship is that of a brother and a sister. This sensual lust in you will convey you to hell, and I too will continue weltering in hell. What have you seen in me? You have seen no more than my white skin; haven't you? The Guru's edict in this context is:

'Thou art ordure, bones, blood wrapped in skin.

It is on this that thou art harbouring pride.'

P. 374

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ॥
ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ॥

What is this body? There is filth in all its organs. All the time, filth is flowing out of them from eyes, nose and ears. All are filled with filth. The excretory organs are all filled with ordure and urine. What things in this body are good? This body is made up of blood, flesh and bones. Being a member of the holy congregation, this evil intention should not have risen in you. You are a Gursikh. But you have not behaved like a Sikh." But the king did not listen to her. He forcibly tried to hold her hand. The girl said, "Just hold on." She carried in her pocket a deadly and fast-acting poison. She said, "O king! the blame of my death will fall upon you." Saying this, she swallowed the poison. At that moment, she declared with full dignity, "O king! you were going to partake of filth, which is the task of a vulture. Knowing the Guru to be present, I invoke a curse on you - you will continue to be born as a vulture until you are liberated." Saying this she dropped dead on the floor.

Tenth Guru Sahib said, "O Gursikhs! that girl had attained to an exalted state by virtue of Divine Name meditation. God Himself dwelt on her tongue. She made this utterance with the Guru in her mind. That utterance could never go in vain. So ever since then, this king has been taking birth as a vulture and eating filth. Now it is our natural habit to liberate him and because he had a glimpse of the Guru too, and used to engage in God's worship as prescribed by him (Guru). He has suffered punishment for a long time. So, we have shot our arrow at him. Brother Gursikhs! now we have ended his suffering. He has already suffered considerably. He remembers that girl's utterance and since then he has been

repenting over his deed.

So, holy congregation! in this way countless 'jeev' (sentient beings) come into the world, bound by the deeds done in previous births and as fated they meet with one another and by the law of disjunction separate. Millions are the living beings abiding on this earth, which nobody can count. That is why, there is an edict enshrined in Gurbani:

*'Where from springs man,
Where lives he, and in what does he merge?
Men and all other beings belong to the Lord.
Who can appraise their worth?' P. 1193*

ਕਿਬਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ ਕਹ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ॥

So, the basic principle is that man has to suffer the consequences of the deeds he does. For this, he has to be born again in the world. Somewhere, he separates and somewhere, he meets or unites. Sometimes, he is born as a son, sometimes as kith and kin, and sometimes he is born as a total stranger who is an apostate. In Sukhmani Sahib, Guru Sahib has stated that the 'jeev' (sentient being), by his own strength, cannot erase the writ of fate determined by his deeds. Such is the edict:

*'In man's hand lies no power-over all
creation is the Lord's will supreme.
For this poor creature is it only to obey:
All happens as it may please the Lord.
Man has alternation of lofty and low states;
In sorrow fallen, then in pleasure he smiles.
Sometimes slandering thoughts he indulges;
Sometimes to the sky rising, then to the
nether regions falls;
Then again is he enlightened by Divine
realization.*

*Saith Nanak: Himself the Lord to him union
grants.'* P. 277

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ॥
ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ॥

ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਪੁਰਾ ਜੀਉ ॥
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਬੀਉ ॥
 ਕਬਹੂ ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਬਸੈ ॥
 ਕਬਹੂ ਸੋਗ ਹਰਖ ਰੰਗਿ ਹਸੈ ॥
 ਕਬਹੂ ਨਿੰਦ ਚਿੰਦ ਬਿਉਹਾਰ ॥
 ਕਬਹੂ ਉਭ ਅਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
 ਕਬਹੂ ਬੋਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰ ॥

Further, Guru Sahib says:

*'Man sometimes enacts various dances;
 Other times day and night in slumber is
 fallen.*

*Sometimes his state is of a mighty terrible
 wrath;*

Again, is he dust of feet of all.

*Sometimes he assumes pride of royal state;
 At other times is his state of a lowly
 beggar.*

Sometimes on himself he brings slander.

At other times is his conduct praiseworthy.

As the Lord keeps, so man abides.

This truth Nanak, by Divine grace states.'

P. 277

ਕਬਹੂ ਨਿਰਤਿ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ॥
 ਕਬਹੂ ਸੋਇ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥
 ਕਬਹੂ ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਕਰਾਲ ॥
 ਕਬਹੂੰ ਸਰਬ ਕੀ ਹੋਤ ਰਵਾਲ ॥
 ਕਬਹੂ ਹੋਇ ਬਹੈ ਬਡ ਰਾਜਾ ॥
 ਕਬਹੂ ਭੇਖਾਰੀ ਨੀਚ ਕਾ ਸਾਜਾ ॥
 ਕਬਹੂ ਅਪਕੀਰਤਿ ਮਹਿ ਆਵੈ ॥
 ਕਬਹੂ ਭਲਾ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ॥
 ਜਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹੈ ॥
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕਹੈ ॥

For further details, reflect over this stanza. The 'jeev' (sentient being) finds liberation when he happens to meet a perfect holy man who has realized the Ultimate Reality and he enlightens his mind, steeped in dark ignorance, with Divine knowledge. His mind and body become dyed in the Name Divine and he does not forget God even for an instant. Then, just as light mingles with light, and water with water, his transmigration is ended. It is then that he finds abiding peace:

*'Sometimes with holy company is man
 blessed-*

From this state no decline can be.

*With the mind by realization illumined ,
 Immutable is his state.*

*Then, mind and body in God's sole dye
 drenched,*

Eternally with the Supreme Being abides.

As water into water mingles,

*Does light of the self with Divine Light
 merge.*

*Then is annulled wandering in
 transmigration, and poise obtained.*

*Saith Nanak: To the Lord may I ever be a
 sacrifice.'*

P. 278

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥

ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥

Wandering into existences ends in the case of holy men and they come to abide in the region of truth, intellect and bliss:

*Refrain: It is the region of truth, intellect
 and bliss,*

Where abide the holy,

My dear, where abide the holy.

ਧਾਰਨਾ -ਸਤਿ ਚਿਤ ਤੇ

ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ,

ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਆਣ ਵਸਦੇ

*'Between the passages Ida and Pingala is
 the bank of poise.*

*Kabir there has settled, whose path great
 sages are seeking.'*

P. 1372

ਕਬੀਰ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਗਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ ॥
 ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ ਮਟੁ ਕੀਆ ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬਾਟ ॥

*'The city Joyful (Begumpura) is the name of
 that city-*

Suffering and sorrow abide not there.

*Neither is their worry of paying taxes, nor
 does any one hold property;*

Neither fear of punishment for error, nor of decline.

This fine place of habitation have I found:
Brother! there weal perpetually reigns.

Eternally fixed is the kingship there:

No second or third are there; all are alike.

Ever fully populated, famous is that city.

Those abiding there are prosperous, opulent.

There people disport themselves as they please-

All are inmates of that mansion; none bars any.

Saith Ravi Das, the cobbler, freed from all bonds:

Whoever of that city is the denizen, is our friend.'

P. 345

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ ॥

ਦੂਖ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥

ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥

ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ ॥

ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥

ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥

ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ ॥

ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰ ॥

ਉਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ ॥

ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ॥

ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥

ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੁ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥

So, those whose egoism has been destroyed and, realizing the three modes of Maya, they have come out of its bounds, they unite with God and become inseparable from Him. They abide in God's country and God abides in them, as is the Guru's edict:

'The body fortress has nine doors. The Tenth is kept unseen.

The adamantine shutters of the Tenth gate open not. Through the Guru's word alone they get opened.

The melodious celestial strain rings there. By the Guru's word is it heard.

The Divine Light shines in the minds of those who hear the music of the Tenth Gate.

Such persons meet God by embracing meditation.

The One Lord, who has Himself made the world, is contained amongst all.

Hail, hail to Thee, O True king;

True, ever True is Thy Name.'

P. 947

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ

ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ

ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ

ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ

ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ

ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ

ਤੁ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥

Holy men and saints happen to gain abode in the Realm of Truth or Eternity. Explaining it further, it is submitted that the holy abide at the confluence of 'Ida', 'Pingala' and 'Sushmana', the three life currents or breath passages. This is the state sans thoughts. It is also called 'Sunn mandal' (highest stage of meditation in yoga) and 'Dasam Dvar' (Tenth Gate) also. Holy men end sages abide here perpetually and remain aligned with God because in every physical body abides the Lord, as is the Guru's edict:

'Within the body-village is the castle of the mind.

Within the city of the Tenth Gate is the abode of the True Lord.

Ever stable and immaculate is this place. The lord Himself has created it.

Within the fortress are balconies and bazars: The Lord Himself takes care of the goods.

The adamantine doors of the Tenth Gate are knowingly closed and shut.

Through the Guru's word are they opened wide.

Within the fortress is the cave of the Tenth Gate, the Lord's Home place.

By His order, the Lord of will has established nine apertures in the body-home.

The Incomputable end Infinite Lord abides in

the Tenth Gate.

The invisible God of Himself reveals His own self.' P. 1033

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥

So, holy congregation! now attend to me. You were listening to the conversation between Bhai Tiloka Ji and the Princess in brief. I have described it in a little detail. So Bhai Tiloka Ji was telling the Princess, "Good girl! I am not going to die. I have only to abandon the physical body. Understand it like this that I am going to come out of the body. If you accept my utterance as true, you will also not die. The world dies. The world dies because it does not have knowledge of the 'True Thing'. Bound by sensual desires, it continues wandering into existence after existence. This is because the world has not adopted the Guru (Holy Preceptor) and without the Guru, the Name Divine is not obtained. Guru Sahib says, 'He who has not obtained the holy word or chant from the Guru has to wander into low and inferior existences:

Refrain: Those bereft of the Name have to wander into the existences of crows, dogs and asses...

ਧਾਰਨਾ- ਕਾਵਾਂ, ਕੁਤਿਆਂ,
ਗਧਿਆਂ ਦੀ ਜੁਨੀ ਪੈਂਦੇ ਨੇ
ਖਾਲੀ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

'Cursed is the creature devoid of the Master's teaching, foul his birth.

Stupid is he and like a dog, hog, ass, crow and snake.' P. 1357

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀਣਸ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਪ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ ॥
ਕੂਕਰਹ ਸੂਕਰਹ ਗਰਧਭਹ ਕਾਕਹ
ਸਰਪਨਹ ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥

'Immobile and mobile creatures, insects and moths, all those I have passed through-many forms of various births.

Lord! before entering the womb of woman, Numerous abodes have I inhabited.' P. 325

ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀਏ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥
ਐਸੇ ਘਰ ਹਮ ਬਹੁਤੁ ਬਸਾਏ ॥
ਜਬ ਹਮ ਰਾਮ ਗਰਭ ਹੋਇ ਆਏ ॥

So, in this world, those who remain bereft of the Name, apostates and without a holy preceptor, will continue wandering as ghosts and goblins, and in inferior existences of dogs, cats etc. So, Bhai Tiloka Ji said, "Good girl! there are different and separate paths. The 'jeev' (sentient being; soul) gets the path in accordance with the deeds he performs. The apostate wanders into existences, and falls into hells. The Gurmukh (Guruward or God-directed), after abandoning the mortal frame, does not undergo these pains and sufferings. If someone insists that he will go straight to the realm of Eternity, he is deluding himself. Such is the Guru's edict:

'Everyone talks of going thither (heaven). I know not where heaven is.

They who know not the mystery of their own self, talk of heaven through mere words.' P. 1161

ਸਭੁ ਕੋਈ ਚਲਨ ਕਹਤ ਹੈ ਉਹਾਂ ॥
ਨਾ ਜਾਨਉ ਬੈਕੁੰਠੁ ਹੈ ਕਹਾਂ ॥
ਆਪ ਆਪ ਕਾ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥
ਬਾਤਨ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠੁ ਬਖਾਨਾਂ ॥

The simple principle is that man will get the path to the next world as per his deeds done in this world. Bhai Tiloka Ji said,

“Good girl! I also love my beloved Master greatly. I cannot live without Him. You must have seen that a fish cannot live without water. Similarly, I cannot live without my beloved Master. His command has come to me to give up this mortal body.” On hearing this, the Princess was lost in deep thoughts. She understood clearly that he was talking of abandoning the body, that is, dying. She said, “O pious man! in a few days you will be fit enough to walk about, but you are preparing to leave. How muchsoever you may say that I have committed no sin or crime, but an inner voice tells me that I have committed a grave sin, that I have hit an alien with an arrow. I do not have the strength to bear the burden of this sin, and when you will abandon your body, I will also die with you.” At this, he smiled and said, “Man’s coming into the world and his departure from here are not in his hands. The ‘jeev’ (sentient being) comes into the world in obedience to God’s command, and accordingly does he depart from here. No man in this world can act contrary to the Lord’s command and will. Good girl! if you die by taking poison, or with a weapon, it will be committing suicide. As a result, for many incarnations you will have to go into hells. If you hope that by dying, you will be able to meet me, you are sadly mistaken. You cannot meet me in this way because committing suicide is a very grave sin. A killer of one’s self is a world-butcher. If you obey my words, listen carefully. You will have to abide by my words fully. First thing is that He whom I love, He loves you too.” At once, she blasted: ‘Nobody loves me. Only my mother and father love me. Well, my friends also love me.’ At this, Bhai Tiloka Ji smiled and said, ‘O simple and

innocent girl! all this love and attachment is false. It is not true love. All these loves are love for the body. After death, the loved one is called a ghost. They do not know who you really are.” She said, “But I know that I am and am standing before you.” Bhai Tiloka Ji said, “I have explained to you in detail that you are not a physical body; you are only its occupant. I have explained to you in great detail that the ‘jeev’ (soul) abiding in the body flies away. That is called ‘bhaur’. ‘You’ are ‘jeev-atma’ (soul). Listen! let me tell you once again. Just as you ride a horse, you – the ‘jeev-atma’ – rides the physical body. Just think and tell me: ‘Have you ever said that ‘you’ are ‘horse’?” The Princess said, “The horse and ‘I’ are distinct and separate from each other. I am the one that rides.” Bhai Tiloka Ji then said, “You do not know. Well! listen, this body dies but ‘you’ do not die even after dying. According to your sensual desires, you will wander into hell, heaven and incarnations. So, think in this manner. At this the Princess said, “Then, what am I?” Bhai Tiloka Ji said, “I have already told you that you are ‘jeev-atma’ (soul). You are above the body, but abide in the body. You are ‘jeev-atma’ (individual soul) as long as you have this ‘belief.’ This ‘belief’ has put a veil on your true form. But when this ‘notion’ goes, the ‘upadhi’(psychic malady) pertaining to it will disappear, and you will become your true and real form, which is called ‘soul’. So, now you should remember that you are ‘soul’. Considering yourself separate and assuming that you are ‘jeev’ (sentient or living being), you have become ‘jeev-atma’ (individual soul). Falling below this stage, you call yourself ‘body’. Good girl! you have gone down very low, the veil of ‘ego’ has fallen on your ‘consciousness’. Turn

it back and consider yourself 'jeev-atma'(individual soul) instead of 'body'. If you do not comprehend the 'soul' as yet, then understand at least 'jeev-atma'(individual soul). Your true form is the 'soul'. He who abides with you all the time, Him have you forgotten. He abides with me too, as well as with your parents and friends. The whole world is oblivious of Him. *Maya* (Mammon) has cast veil on the world. It has created the veil of darkness or ignorance in you too. That veil does not let you see your true from.

Refrain: Forgotten hast thou the Lord abiding with thee.

Bad is the ego-veil...

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਿਐਂ, ਹਉਮੈ
ਵਾਲਾ ਜਾਲ ਹੈ ਬੁਰਾ

*'With egoism art Thou not experienced,
Where Thou art, is not egoism.
Thou who art learned, expound in thy mind
this inexpressible proposition (or tale).*

P. 1092

ਹਉਮੈ ਕਰੀ ਤਾ ਤੂ ਨਾਹੀ
ਤੂ ਹੋਵਹਿ ਹਉ ਨਾਹਿ॥
ਬੁਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਬੁਝਣਾ
ਏਹ ਅਕਥ ਕਥਾ ਮਨ ਮਾਹਿ॥

Dear devotees! Guru Sahib has posed a riddle. Find out what it is. What I have told you is that if you burn 'ego', then there is God alone here. If you consider yourself separate, then God becomes the spectator and separate from you. All the wrangling is about 'you' and 'I'. If a sea wave says: 'I am a wave,' then, just think how a wave can be separate from the sea? This assumption of the 'wave' is totally wrong. If a piece of string lying in darkness says: 'I am a snake', then just think - 'Can a string in any manner and time become a snake?' This man is deluded and lost in a dream. He is 'Soul Prince'; forgetting himself, he is experiencing joys and sorrows. It is very

much like the state of a king, who sitting on the throne, goes to sleep. In sleep, he sees that all his dominion has been usurped and on this account, he is grieving. As he wakes up, he is surprised that it was a dream. So, man is suffering from such a delusion that what is true appears to be untrue. Holy men may explain in great detail but man is neither convinced within himself, nor is his false assumption annulled. He is caught in a false belief - 'I am a physical body; I am poor; I am rich; I am charitable; I am a sinner; I have a caste; I am of black complexion; I am of a fair complexion; I am sad and miserable; I am happy and comfortable.' Tell me how he will come out of it. The fault lies with him because he did not listen to and believe in the utterances of holy men and sages. He is not prepared to give up even an iota of his own notions and thinking. Dear holy congregation! comprehend the Guru's 'bani' (utterances). Guru Sahib advises - "Burn your 'ego' or 'self-conceit'. Then God will be left behind." The false assumption or notion formed in man that he is a physical body is an adamant stone-like illusion. This 'jeev' (living being) does not believe in the Guru's teaching. The Guru is telling loudly that, in this world there is only one God who is enacting His play:

'The Timeless one has One form, yet is He visible in countless forms.

Having enacted the world's play, He enacts the play of death or doom and finally He alone is left.' (Jaap Sahib)

ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ।
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ।

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue June, 2017)

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥
ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ ॥
ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ ॥
ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ ॥
ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥੩੮॥

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥
ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ ॥
ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ ॥
ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ ॥
ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

Jatu pahara dhiraju suniaru.
Aharani mati Vedu hathiaru.
Bhau khala agani tap tau.
Bhanda bhau amrit titu dhali.
Ghariai sabadu sachi taksal.
Jin kau nadari karami tin kar.
Nanak nadari nadari nihal.

Word meanings:

jatu: control over passions, continence;
pahara: forge, smithy; *dhiraju*: patience;
suniaru: goldsmith; *aharani*: anvil; *mati*:
wisdom, understanding; *Veda hathiaru*: tools
of knowledge; *bhau*: fear of or reverence for
God; *khala*: bellows [with which the
goldsmith makes the fire intense]; *tap tau*:
heat and fire of penitence or austerities;
agani: fire; *bhanda*: crucible; *bhau*: love and
devotion for God; *amrit*: Name-nectar
conferring immortality; *ghariai*: forge;

sabadu sachi taksal: true mint of the holy
Word; *jin kau*: they; *nadari*: glance of grace;
karamu: grace;

tin kari: it is their task; *nihal*: exalted.
Explanation:

Here Guru Sahib takes the example of a goldsmith and his smithy to describe how the holy Word is forged. Let a furnace of continence be made by controlling one's passions and restraining the mind from sins and evils. An enlightened mind should serve as the anvil and knowledge as the hammer. With the bellows of God's fear and reverence and heat and fire of the practice of austerities, the immortalizing Name-nectar should be prepared in the crucible of God's love and devotion. In such a holy mint is forged the holy Word. This task is performed only by those who enjoy God's gracious glance, which makes them exalted.

Commentary:

Before the goldsmith is the furnace fitted with bellows to supply air which increases the intensity of heat. Then, putting gold in the crucible, it is melted and then gold coins are minted with the die-hammer, which are put in the royal treasury. This is the picture of virtuous traits by drawing which Guru Sahib has described the method and practice of Divine Name recitation and contemplation. That is, Divine Name has to be recited, contemplated and worshipped by observing continence, gaining knowledge by

listening to holy discourses and reading scriptures, and by living in God's fear and reverence. In this way, one will become pure and chaste like sterling gold. Such a one is bound to receive the grace of the gracious Lord God. He will become exalted and live in a state of perennial beatitude. But this task falls to one's share only with God's grace.

Sloka

This 'sloka' (couplet) is, in a way the essence of the entire 'Jap Ji' composition. It enshrines the essential doctrine and message of Jap Ji that the profusion of the objects of nature surrounding you are all meant to assist your growth, upbringing and teaching and to keep you in a state of bloom and joy. Realizing this, you should keep your actions pure and noble. Good and evil both influence your destiny. The former takes man near the Lord, while the latter distances him from the Master. But piety does not take man out of the cycle of deeds, that is, receiving the reward or punishment for actions. Therefore, while doing good deeds, you should practise Divine Name meditation. Engage in such Name contemplation that your mind remains focused on God. By doing so, your visage shall be radiant at the Divine Portal. Nor will you alone gain liberation but many of your friends and companions will also be liberated.

ਪਵਣੁ ਗੁਰੁ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ ॥
 ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ
 ਜਗਤੁ ॥
 ਚੰਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ ॥
 ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ ॥
 ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥੧॥
 ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ ॥
 ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ ਜਗਤੁ ॥

ਚੰਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ ॥
 ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ ॥
 ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥੧॥

Pavanu Guru pani pita, Mata dharti mahatu.

Divasi rati dui dai daia, khelai sagal jagatu.

Changiaia buriaia vachai, Dharamu haduri.

Karami apo apni, ke nerai ke duri.

Jinni Namu dhiaia, gae masakati ghali.

Nanak te much ujale, keti chhuti nali.

Word meanings:

pavan: air, living breath; *Guru*: Master; *pani*: water; *pita*: father; *mata*: mother; *dharati mahatu*: great earth; *divasu*: day; *rati*: night; *dui*: both; *dai daia*: male and female nurses; *khelai*: plays, sports; *sagal*: entire, whole; *jagatu*: world; *changiaia*: good deeds; *buriaia*: bad deeds; *vachai*: examines; *Dharamu haduri*: Righteous Judge in his court; *karami apo apni*: on the basis of their deeds, good or bad; *nerai*: near; *duri*: far; *ke*: some; *jini*: those men; *N a m u dhiaia*: contemplated God's Name; *g a e maskati ghali*: have completed their life's journey successfully; *mukh ujale*: their faces are radiant, that is, they have gained liberation; *keti*: many of their friends and companions; *chhuti nali*: are also liberated along with them.

Explanation:

Air is the Master. That is, just as living breath is important and essential for the mortal bodies, so is the Guru (Holy Preceptor or Master) for their souls. Water is the father of all. It is essential, and none can survive without it, and the great earth is the mother. Day and night are the two nurses in whose hands is playing the entire world. That is, they sleep at night and are engaged

in all kinds of activities during the day. In the course of their sojourn on this earth, men are doing good and evil deeds. Their good and bad deeds are examined and judged by the Righteous Judge in His Court. On the basis of their deeds, some come close to Him, while some are distanced and alienated from Him. O Nanak, those beings who have meditated on God's

Name have made their life successful and fruitful. They are clothed in radiance and glory at the Divine Portal, and are liberated from the cycle of birth and death and unite with the Lord. Many of their friends and companions who follow their example, are also liberated along with them by demolishing the wall of untruth and severing the mammonic chains.

Commentary:

Sri Guru Nanak Dev Ji has regarded 'Shabad' (Holy Word) as the 'Guru' (Holy Preceptor or Master). The word is born out of air. It is spoken with the strength of air. It is air which can convey one man's voice to another. Therefore, in the first stage, air is the Guru (Master) of the creatures of the world. Their father is water. It is from water that all beings are born. The Guru's edict is:

ਪਉਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤ ਜਾਤਾ ॥
ਉਦਰ ਸੰਜੋਗੀ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ॥

ਪਤਯੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤ ਜਾਤਾ ॥
ਉਦਰ ਸੰਜੋਗੀ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ॥

*Pa-un guroo paanee pit
jaataa. Udar sanjogee
dharatee maataa.*

*'The air is deemed to be the Guru (Master),
water the father and the earth our mother,
whose womb gives us all the things we
need.'* (S.G.G.S., P.1021)

All creatures are born out of water. Water is the father while earth is the great mother of all. All creatures receive their

sustenance from the earth. All food is produced from the earth. We get cloth from cotton which too is produced from the earth. Therefore, mother earth is the supporter and cherisher of all creatures. Day and night are the two nurses in whose hands creatures of the

world enact their life-play. In the lap of night, they enjoy sleep and comfort, while during day time, they engage themselves in various tasks. In the conduct of their life, the good and evil deeds that they do are watched by God and His recording angels. When they arrive at the Divine Portal, their deeds are read out to them and they are given reward or punishment on the basis of their deeds. In stanza thirty four also, this has been stated clearly:

ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਸਚਾ ਆਪਿ ਸਚਾ ਦਰਬਾਰੁ ॥

ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਸਚਾ ਆਪਿ ਸਚਾ ਦਰਬਾਰੁ ॥

*karmee karmee ho-ay veechaar.
sachaa aap sachaa darbaar.*

*'All are judged by their deeds - good or evil,
When they appear at the True Lord's Portal.'*
(S.G.G.S., P. 7)

Near or far from God shall they be as per their deeds. But those who practise Divine Name meditation arrive in the presence of Lord God where they sit in dignity as His chosen ones and receive His mark of approval.

*'They shall have radiant faces as they ar-
rive at the Door
Divine. Through them shall many lib-
eration find.'*

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roothani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A. Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	800 CAN\$	800 CAN\$